

ЎЗБЕКISTON
RESIUBLIKAS I
MILLIY KITOB PALATASI
INV. 16

bilim va tafakkurda

Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЭИЭЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

1931 йилдан чиқа бошлаган 2000 йил 11 март, шанба Баҳоси сотувда эркин нархда № 21 (7216)

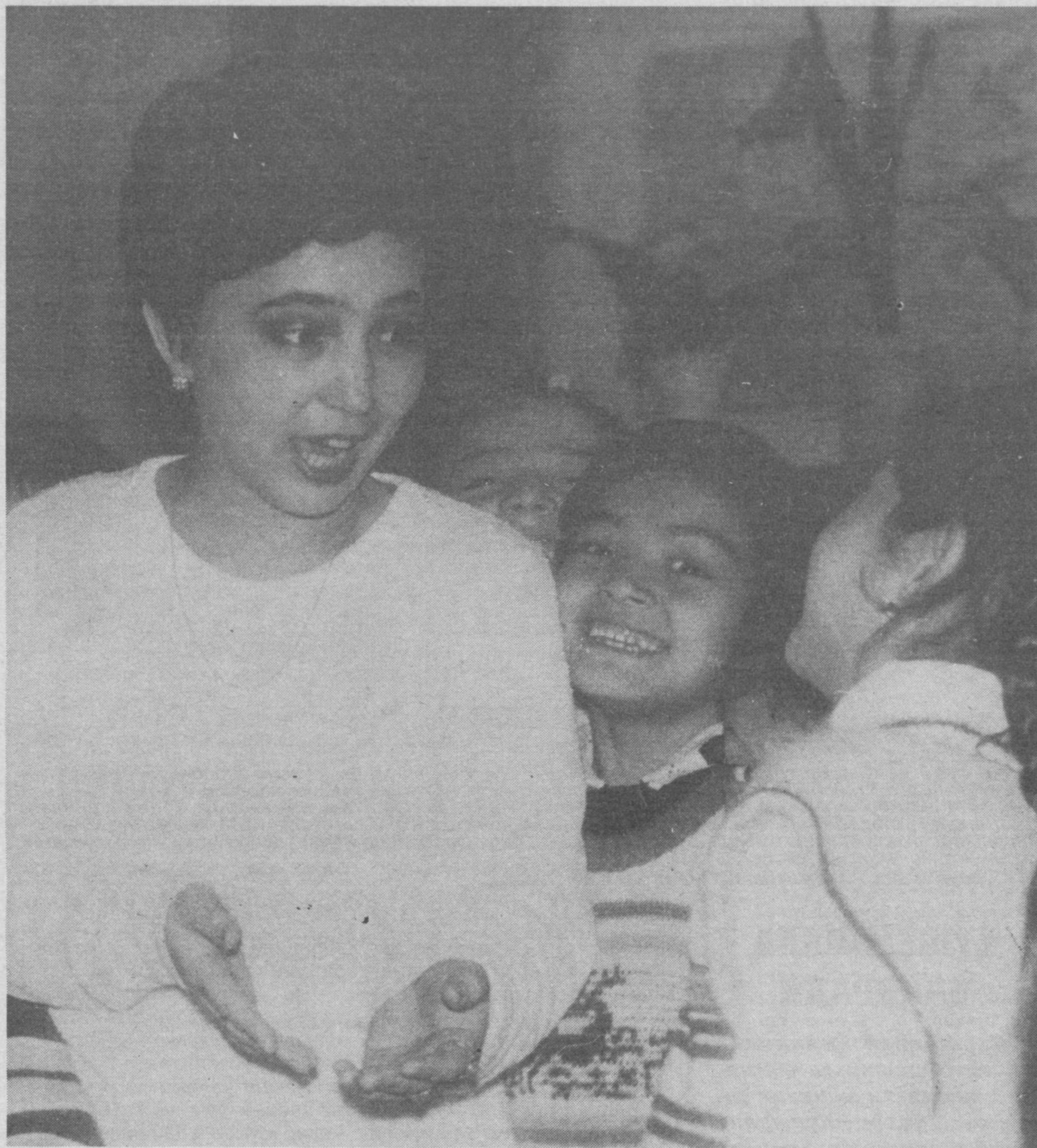
**ЯКУНИЙ АТТЕСТАЦИЯ
БЕЛГИЛАНГАН МУДДАТЛАРДА
ЎТКАЗИЛАДИ**
3-бет

**БУГУНГИ МЕХМОНИМИЗ ЎЗИНИ
ЎҚИТУВЧИЛАРГА ҲАМКАСБ ДЕБ
БИЛГАН ЭРГАШ КАРИМОВ**
5-бет

**БОШҚАРМА БОШЛИКЛАРИ: СИЗ
ЎЗ ҲУҚУҚ ВА БУРЧЛАРИНГИЗНИ
БИЛАСИЗМИ?**
8-бет

**СОҒИНТИРИБ КЕЛМОҚДА
НАВРЎЗ**
9-бет

**ОИЛАДА ҚИЗ БОЛА
ТУГИЛДИ**
14-бет

Равиль АЛЬБЕКОВ олган сурат лавҳа

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори

ЗУЛФИЯ НОМИДАГИ ДАВЛАТ МУКОФОТИНИ БЕРИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 1999 йил 10 июндаги “Зулфия номидаги Давлат мукофотини таъсис этиш бўйича таклифларни қўллаб-қувватлаш тўғрисида”ги Фармониға биноан Вазирлар Маҳкамаси ҚАРОР ҚИЛАДИ:

1. Республика хотин-қизлар кўмитаси қошидаги Зулфия номидаги Давлат мукофоти комиссиясининг таклифига асосан, аъло хулқи, зукколиги, донолиги, ташаббускорлиги билан ноёб истеъдодини намоён этаётган ҳамда адабиёт, маданият, санъат, фан ва таълим соҳаларидаги алоҳида ютуқлари учун Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳри ва вилоятлардан иқтидорли қизларға иловаға мувофиқ Зулфия номидаги Давлат мукофоти берилсин.
2. Зулфия номидаги Давлат мукофоти билан тақдирланганларға 8 март — хотин-қизлар байрамиға бағишлаб ўтказиладиган тантанада совриндорлик ёрликлари ва нишонлари топширилсин.
3. Ўзбекистон Республикаси Молия Вазирлиги Зулфия номидаги Давлат мукофоти совриндорларининг ҳар бириға энг кам иш ҳақининг 50 баравари миқдоридан пул мукофоти берилишини таъминласин.
4. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари Д.Фуломова зиммасиға юклансин.

Вазирлар Маҳкамасининг раиси
И.КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2000 йил 6 март

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорига илова

ЗУЛФИЯ НОМИДАГИ ДАВЛАТ МУКОФОТИ БИЛАН ТАҚДИРЛАНГАН ШАХСЛАР РЎЙХАТИ

Мустапаева Гульмира Кошкарбаевна — Нукус шаҳридаги 37-лицейнинг 11-синф ўқувчиси	Тожиева Розия — Самарканд вилояти, Пастдарғом тумани, 6-қишлоқ кутубхонаси мудараси
Сотқинова Жамила Инобиддиновна — Андижон вилояти, Избоскан тумани 6-гимназиясининг инглиз ва урду тили ўқитувчиси	Қурбонова Нодира Аҳмаджоновна — Сирдарё вилояти, Сирдарё тумани, 41-мактабнинг 6-синф ўқувчиси
Орипова Ирода Талабовна — Бухоро вилояти, Пешку тумани, 11-мактаб кутубхона мудараси	Маҳмараимова Шоҳиста Тўхташевна — Сурхондарё вилояти “Жарқўрғон ҳақиқати” газетасининг муҳбири
Муродова Сайёра Собировна — Жиззах давлат педагогика институти биология кафедрасининг ўқитувчиси	Тўлабоева Рухсора Сайфуллаевна — Тошкент вилояти, Ўрта Чирчиқ тумани, 14-мактабнинг 10-синф ўқувчиси
Эргашева Гулҳаё — Қашқадарё вилояти, Шаҳрисабз шаҳри, Амир Темур номидаги гимназиянинг 7-синф ўқувчиси	Абдуллаева Ойдин Ўтамуродовна — Тошкент Давлат консерваторияси аспиранти, мусиқий-назарий фанлар ўқитувчиси
Рўзиева Феруза Усмоновна — Навоий вилояти, Навоий шаҳар, 13-мактабнинг 11-синф ўқувчиси	Содиқова Дилфуза Ақромжоновна — Фарғона вилояти, Марғилон шаҳри, “Истиқлол” номли гимназиянинг 11-синф ўқувчиси
Маҳмудхўжаева Зулхумор Юнусовна — Наманган муҳандислик иқтисодий институтининг 4-курс талабаси	Жуматова Дилрабо Аминбоевна — Хоразм вилояти, Янгиариқ тумани, 1-мактабнинг 9-синф ўқувчиси

ТАДБИРЛАР ТАДОРИГИ КЎЗДАН КЕЧИРИЛДИ

Бу йил мамлакатимизда буюк мутафаккирлар Абу Мансур Мотуридийнинг 1130 йиллиги, Бурҳониддин Марғинонийнинг 910 йиллиги ҳамда кўхна Термиз шаҳрининг 2500 йиллиги муборак шодиёналари кенг миқёсда ўтказилади. Ушбу тадбирларға ҳамда ҳадемай юртимизда нишонланадиган Наврўз умумхалқ байрами тадориғи билан танишиш мақсадида мамлакатимиз раҳбари Ислоҳ Каримов қурилиш-таъмирлаш ишларининг лойиҳаларини кўздан кечирди. Юртбошимиз ушбу тантаналарнинг ташкилий ҳамда мазмуний жиҳатлари билан боғлиқ кўпгина таклиф ва мулоҳазаларини билдирди.

СЎНГГИ УЧ КУН МУЖДАЛАРИ

“ТУРКИСТОН”да ЗЕБОЛИК БАЙРАМИ

Тошкентдаги “Туркистон” саройида 8 март — Халқаро хотин-қизлар байрами муносабати билан тантанали йиғилиш ҳамда катта концерт бўлиб ўтди. Унда айтилган гапларнинг ҳамда куйланган кўшиқларнинг барчаси назокатли, ибобли, доно ва садоқатли Аёлға бахшида этилди.

МЕХР- МУРУВВАТ ТИМСОЛИ

Уч йил муқаддам доғистонлик Магомедовлар оиласи тақдир тақозоси билан Тошкент вилоятининг Ангрен шаҳриға келиб, истиқомат қила бошлади. Бу хонадоннинг жажжи фарзанди — беш ёшли Хадича ўз боғчасидаги кўрсатилаётган барча эркалатишлару сийловларни мамлакатимиз Президентининг болаларни чин дилдан яхши кўришида эканлигини ҳис этади. Шу боис, у ўз орзусини, яъни Президент Ислоҳ Каримовнинг суратини ўз хонасида ҳамиша кўриб туришини хоҳлашини айтиб, кўярда кўймай онасиға юртбошимиз номиға хат биттирди. Мактубға жавоб сифатида Президент Ислоҳ Каримовнинг мактуби, дастхати битилган портрети ва совғалар Хадичаға топширилди.

Танлов шиори: Шу азиз Ватанни, азиз халқимизни, мусаффо осмонимизни ва она заминимизни ҳар қанча улуғласак, ҳар қанча куйласак оз!

“ОФАРИН”

Мамлакатимиз узра истиқлол бўйига тўйинган, Ватан мадҳига бурканган танлов ижод аҳлини яна бир бор уйғоқликка чорлаб улгурди. Сабоби, ўтган 1999 йилда Агабейт ва санъат, Телерадио ва Матбуот йўналишлари бўйича энг сермахсул ижодкор сифатида тан олинган юзга яқин юртдошларимизнинг номзодлари ушбу танловга тавсия этилган.

Рўйхат билан матбуот са-

ҳифалари орқали танишган ҳар бир киши “Офарин” — чин фидойилар эътирофи бўлишига ишонади, шубҳасиз.

Чунки иштирокчилар хоҳ қалами билан, хоҳ санъати билан бўлсин, халқнинг кўнглидан, миллатнинг қалбидан ўзига жой топа олган, таъбир жоиз бўлса, Ватан мулкига айланб қолган инсонлардир.

Яна шунини таъкидлаш жоизки, ҳар бир йўналишда бир неча номинациялар бўйича номзод-

лар танлаб олинади. Ўз навбатида, ҳар бир номинация бўйича тўрт нафардан ижодкорлар тавсия этилган. Танловнинг биргина Матбуот йўналишидаги “Ижтимоий-сиёсий мавзудаги энг яхши мақола муаллифи” номинацияси бўйича

давримизнинг фаол журналистлари - Аҳмаджон Мелибоев, Турсунали Акбаров, Қўчқор Норқобилов ҳамда Ирина Гребенюкларнинг иштирок этаётганлиги унинг юқори савияда ўтишидан далолат беради.

2000 йил 14 март соат 19.00да “Халқлар дўстлиги” саройида “Офарин” йилнинг энг яхши ижодкори республика танлови голибларини тақдирлашга бағишланган адабий-бадий мусиқали кеча ўтказилади. Ижодкорлар байрамга марҳабо, азиз юртдошлар! Ташкилий кўмита

Milliy dastur — amalda!

Ҳозирги пайтда замонавий олий ўқув юрти фаолиятини унинг халқаро алоқаларисиз тасаввур этиб бўлмайди. Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги ҳузурдаги Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университетида бўлиб, ана шу соҳада олиб борилаётган ишлар хусусида университет ректорининг биринчи ўринбосари, иқтисод фанлари доктори, профессор Тоҳир Маликов билан суҳбатлашдик.

— Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети (ЖИДУ)нинг халқаро фаолияти тайёрланаётган мутахассислар малакасини янада яхшилаш ва ўқув жараёнини жаҳон андозалари даражасига яқинлаштириш мақсадини кузлайди. Бу иш бир неча йўналишларда амалга ошириляпти.

1999 йилнинг 21 сентябрида Вена шаҳрида дунёнинг 43 мамлакатидан ташриф буюрган дипломатик академиялар ва халқаро муносабатлар институтлари раҳбарларининг учрашувида Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университетининг расмий тақдирот маросими бўлиб ўтди. Шу нарсани мамнуният билан қайд этиш керакки, ана шундай обрўли учрашувга Мустақил Давлатлар ҳамдустлиги мамлакатлари олий ўқув юртлари орасидан фақатгина икки мамлакатнинг - Россия Федерациясидан Москва давлат халқаро муносабатлар институти ва Ўзбекистондан Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университетининг вакиллари тақлиф қилинди. ЖИДУнинг ушбу таркибий тузилма аъзолигига қабул қилиниши Ўзбекистоннинг, қолаверса, университет таълим дастурларининг халқаро майдонда тан олиншидан далолатдир.

Университет АҚШ, Буюк Британия, Германия, Япония, Хитой ва бошқа мамлакатларнинг нуфузли университетлари ва илмий марказлари билан яқиндан ҳамкорлик қилмоқда.

— Ана шу ҳамкорлик тўғрисида батафсилроқ тўхталсангиз.

— Нуфузли хорижий университетлар билан имзоланган шартномаларга биноан, университетимиз профессор-ўқитувчилари хорижий мамлакатларда малакаларини ошироқдалар. Хусусан, ўтган йили уч нафар профессор-домламит Оклахома университети (АҚШ)да уч ой мобайнида малака оширган бўлса, саккиз ўқитувчимиз Лондондаги Шиллер номли университетда ўқув сафарида булдилар.

Бундан ташқари, ЖИДУ билан Вестминстер университети уртада имзоланган шартномага мувофиқ, шу йилнинг август ойида 6 нафар талаба мазкур ўқув даргоҳининг дипломатик академиясида амалиёт утайдилар.

— Талабаларнинг халқаро миқёсдаги билим савиясини ошириш борисида олиб борилаётган ишлар тўғрисида ҳам фикр юритсангиз.

ХАЛҚАРО АЛОҚАЛАР РИВОЖИ

— Илмий изланишларни олиб бориш ва чет тилларини урганиш учун ҳамкорликни мустақамлаш мақсадида университетимиз купгина хорижий ташкилотлар, Ўзбекистонда аккредитациядан ўтган чет эл жамғармалари билан фаол алоқалар урнатган. ACCELS, IREX, Фулбрайт жамғармаси, Сорос жамғармаси, Британия Кенгаши, “Civil Education Project” ташкилоти, Немис академик алмашувлар хизмати DAAD, Корея халқаро ҳамкорлик агентлиги KOICA, Япония халқаро ҳамкорлик агентлиги JICA ва бошқалар ана шулар жумласидандир.

Ўтган йилдан бошлаб ЖИДУ талабаларини Ўзбекистон Республикасининг хорижий мамлакатлардаги элчихоналарида бир ойлик муддатга амалиёт утиб келиш учун юбориш тартиби жорий этилди. Шу йилнинг узида 33 нафар аълочи ва намунали талаба бу имкониятдан фойдаланди. Ўтган йили 50 дан ортқ хорижий мамлакатларнинг делегациялари жамоамизнинг меҳмони бўлишди. АҚШ, Франция, Буюк Британия, Япония, Жанубий Корея, Польша ва бошқа мамлакатларнинг Ўзбекистондаги элчилари ЖИДУ талабалари учун давримизнинг долзарб масалаларига бағишланган маърузалари билан қатнашдилар.

— «Умид» жамғармаси совриндорлари орасида ЖИДУ талабалари ҳам борми?

— Сунги уч йил давомида юртимизнинг 622 нафар иқтидорли ёш йигит-қизлар “Умид” жамғармаси орқали дунёнинг энг нуфузли университетларига ўқишга юборилди. Улардан 208 нафарини университетимиз талабалари ташкил этади. Бу хорижий мамлакатларга юборилаётган ҳар уч талабанинг бири ЖИДУ талабаси демакдир.

Бундан ташқари, ўтган йили турли халқаро ташкилотларнинг грантлари ва бошқа ҳомийлар ҳисобидан университетимизнинг 32 нафар талабаси хорижий мамлакатларнинг илм даргоҳларида турли муддатларда (бир ойдан бир йилгача) билим олиш имкониятига эга булдилар.

Талабаларнинг чет тилларини пухта эгаллашлари учун шароитлар яратишга интиляпмиз. Шу мақсадда ўтган йилнинг март ва ноябр ойларида университетда корей ва япон тилларини урганиш марказлари очилди. Ушбу марказларни замонавий ўқув ускуналари билан таъминлаш Корея ва Япония ҳукуматлари томонидан амалга оширилди.

Кутубхона жамғармаси ҳам АҚШ, Япония, Франция, Германия, Корея ва бошқа мамлакатларнинг элчихоналари ҳамда Сорос жамғармаси томонидан ажратилган бегараз ёрдамлар эвазига узлуксиз равишда тулиб бормоқда.

Мардон ЁҚУБОВ суҳбатлашди.
“Жаҳон” АА муҳбири

Айни пайтда таълим муассасаларини кўргазмалли ўқув куроллари, замонавий асбоб-ускуналар билан таъминлаш давр талабидир. Зеро, янги педагогик технологияларни таълим жараёнига жорий қилишда ушбу замонавий жиҳозлардан, хусусан ЭХМ, компьютерлардан кенг фойдаланилмоқда. Тошкент вилояти Зангиота туманидаги 45-мактабда ҳам ўқувчилар математика фани сирларини ЭХМ хонасида компьютерлар ёрдамида ўзлаштироқда. Бу ерда, айниқса, бошланғич синф ўқувчилари учун жуда ҳам қизиқарли машғулотлар уюштирилмоқда.

Суратда: ёш математиклар машғулот пайтида.

Бурхон РИЗОҚУЛОВ олган сурат.

ҲУШЁРЛИККА ЧАҚИРАДИ

Қашқадарё вилоятида вилоят болалар ва ўсмирлар ижодиёти маркази ташаббуси билан “Ҳушёрлик клуби” ташкил этилди. Унинг Низоми, дастури тасдиқланди. Клубни ташкил этишдан асосий мақсад: ўқувчи-ёшларнинг диний экстремизм ва ақидапарасатлик оқимида кириб қолмаслиги ва соф маънавий ғоялар билан тарбиялашдир. Клуб машғулотларини вилоят халқ таълими бошқармаси, адлия бошқармаси, “Қамолот” Ёшлар жамғармаси, “Маънавият ва маърифат” кенгаши ҳамда Қарши шаҳар халқ таълими бўлими мутахассислари ҳамкорликда мактабларда, мактабдан ташқари қўшимча таълим муассасаларида ойида бир марта олиб борилмоқда.

Қарши шаҳридаги 19-Ҳ. Ҳ. Ниёзий номли ўрта мактабда клубнинг “Ҳушёрлик — давр талаби” мавзусида биринчи машғулоти бўлиб ўтди.

П. КАРИМОВ,
Вилоят болалар ва ўсмирлар ижодиёти маркази “Фан ва экология” бўлими бошлиғи

Ўзбекистон жаҳоннинг энг нуфузли халқаро ташкилоти — Бирлашган Миллатлар Ташкилотига аъзо бўлганига саккиз йил тўлди. 1992 йилнинг 2 мартда БМТнинг Нью-Йоркдаги Бош Ассамблеяси биноси олдида илк бор мустақил Ўзбекистонимиз байроғи кўтарилди.

Ўтган давр ичида мамлакатимиз чинакамига жаҳонга юз очди. БМТга аъзо бўлган давлатлар ичида ўз ўрни ва мав-

Фондини (GEF) маблағ билан таъминлайди.

БМТ халқаро Гендер ҳаракатининг ташаббускори ҳисобланади. Бу ҳаракат Ер юзида оналар ва болалар ҳақ-ҳуқуқлари ҳамда саломатлиги муҳофазасини ўз олдида мақсад қилиб қўйган. 2000 йилни бизда “Соғлом авлод йили” деб эълон қилинганлиги ҳам шу умум ишга биз бевосита иштирок этаётганимиздан далолат беради.

ДУНЁГА ТАНИЛГАН ЮРТИМ

кейга эга бўлди.

Кўп ўтмай, бизда халқаро ташкилотларининг турли идоралари, айтайлик, Тараққиёт дастури, Қочқинлар иши бўйича олий комиссар бошқармаси, Жаҳон банки, Жаҳон озиқ-овқат жамғармаси, Болалар жамғармаси, Саноатни ривожлантириш дастури, Таълим, фан ва маданият кўмитаси, яъни ЮНЕСКО ва бошқалар ўз ваколатхоналарини очиб, ҳозирда улар фаолият кўрсатяпти.

Масалан, Жаҳон банки Оролни Қутқариш Фондини, унинг муайян дастур асосида Марказий Осиё, жумладан, мамлакатимизда фаолият кўрсатаётган Глобал Экологик

БМТнинг 1993 йили ўтказилган 48-сессияси ҳамда 1995 йилги 50-сессиясида сўзлаган нутқида Президентимиз Ислам Каримов халқаро жамоатчилик фикрини минтақамизда тинчлик, осойишталик ва хавфсизлик муаммолари ечимига қаратилганлиги ҳам Ўзбекистон бу ташкилотда бу-гун ўз овози ва нуфузига эга эканини кўрсатади.

Тошкент Давлат юридик институтида Республика “Маънавият ва маърифат” маркази билан ҳамкорликда ўтказилган “Дунёга танилган юртим” мавзусидаги маънавий-маърифий анжуманда шулар ҳақида сўз юритилди.

С. ХОШИМОВ

ЯКУНИЙ АТТЕСТАЦИЯ БЕЛГИЛАНГАН МУДДАТЛАРДА ЎТКАЗИЛАДИ

Яқинда "Ўзбекистон Республикаси умумий ўрта таълим муассасаларида 1999-2000 ўқув йилини якунлаш, битирувчи синфларда ўқувчилар билими ва кўникмаларини аттестациядан ўтказиш тўғрисида"ги буйруқ имзоланди.

Буйруқда қайд этиладики, барча турдаги умумий ўрта таълим муассасалари, махсус мактаб-интернатларнинг I-XI (XII) синфларида ўқув машғулоти 25 майда тугалланади.

Амалий меҳнат машғулоти ўқув режа асосида ўтказилади. "Чақириқча ёшларни тайёрлаш" бўйича ўғил болаларнинг ўқув-дала машғулоти ўқув йили якунланиши олдидан 3 кун давомидида шу ўқув фанига ажратилган дарс соатлари ҳисобига мактаб базасида ўтказилади.

Умумий ўрта таълим муассасаларини битирувчи IX, XI (XII) синф ўқувчиларининг билим ва кўникмалари оғзаки, ёзма имтиҳонлар ёки тест-синовлари тарзида аттестациядан ўтказилади.

Республика ва вилоят миқёсида тажриба-синов майдончалари сифатида тасдиқланган мактабларнинг IX синфларида якуний аттестациялар Давлат таълим стандарти талаблари асосида яратилган дастурлар бўйича ўтказилади.

Барча турдаги умумий ўрта таълим муассасалари, шу жумладан, кечки (навбатли) мактаблар, катталар таълим марказлари ўқувчиларининг билимини якуний аттестациядан ўтказиш:

IX синфларда - 26 майдан 10 июнгача; XI(XII) - синфларда - 26 майдан 17 июнгача амалга оширилади.

Умумий ўрта таълим муассасалари, шу жумладан, ихтисослаштирилган мактаблар, мактаб-интернатлар, катталар таълим марказлари ҳамда экстернат тартибда битирувчиларнинг билими ва кўникмаларини якуний аттестациядан ўтказиш қуйидаги муддатларда амалга оширилади:

а) IX синфни битирувчилар учун:

- она тили ва адабиёт - ёзма (ижодий баён) — 29 май;
- математика — оғзаки;
- Ўзбекистон тарихи — оғзаки;
- ўзбек тили (ўқиш ўзбек тилида олиб борилмайдиган мактабларда) - оғзаки

- рус тили (ўқиш ўзбек тилида олиб борилмайдиган мактабларда) — оғзаки;
- жисмоний тарбия — назарий ва амалий.

б) XI синфни битирувчилар учун:

- она тили ва адабиёти — ёзма(иншо) — 1 июнь;
- математика — ёзма — 30 май;
- физика — оғзаки;
- кимё — оғзаки;
- хорижий тиллар (инглиз, француз, немис) — оғзаки;
- ўзбек тили (ўқиш ўзбек тилида олиб борилмайдиган мактабларда) — оғзаки;
- жисмоний тарбия — назарий ва амалий.

Кундузги умумий ўрта таълим мактабларининг IV, IX, XI синф ўқувчилари жисмоний тарбия фанидан имтиҳон топширадilar.

Умумий ўрта таълим мактабларининг IV синфларида ва битирувчи IX, XI синфларида жисмоний тарбиядан имтиҳон 2000 йил 12 майдан 22 майга қадар ўтказилади.

Ихтисослаштирилган мактаблар, мактаб-интернатлар, айрим фанлар чуқурлаштириб ўқитилмайдиган мактаблар ёки синфларда (V-XI), катталар таълим марказларида бир ёки икки махсус фандан қўшимча имтиҳон киритилади.

Махсус фан бўйича имтиҳон материаллари ўқув муассасаси ўқитувчилари томонидан тузилиб, методбирлашма муҳокама-сидан ўтказилган, туман (шаҳар) халқ таълими бўлими услубонаси билан келишилган ҳолда директор томонидан тасдиқланади.

Махсус мактаб-интернатларнинг кўзи ожиз, заиф кўрувчи, кар, заиф эшитувчи, полиомиелит ва церебрал шол, нутқидан нуқсонли бўлган, ақли заиф ўқувчилар учун ҳам умумий ўрта таълим мактаблари учун белгиланган муддатларда битириш имтиҳонлари ўтказилади. Бундай мактаблар учун жисмоний тарбиядан имтиҳонлар ўтказилмайди.

Кар, заиф эшитувчи болалар мактаб-интернатлари, катталар таълим марказларида она тили ва адабиёт(баён), математика(ёзма) фанларидан, кўзи ожиз, заиф кўрувчи ва полиомиелит билан касалланган болалар мактаб-интернатларида имтиҳонлар умумий таълим мактаблари дастури бўйича ўтказилади. Мазкур мактабларнинг битириш имтиҳонла-

ри материаллари муассаса методбирлашмасида ишлаб чиқилди ва директор томонидан тасдиқланади.

Ақли заиф болаларнинг махсус мактаблари ва мактаб-интернатларида фақат меҳнат таълими бўйича битириш имтиҳонлари ўтказилади. Имтиҳонларнинг ўтказилиш муддати мактаб педагогика кенгаши томонидан белгиланади.

Якуний аттестация Тошкент шаҳри ва Тошкент вилоятининг барча умумтаълим мактаблари, Қорақалпоғистон Республикаси ва вилоятларнинг компьютер техникаси билан таъминланган мактаблари битирувчиларининг билим ва кўникмалари қатъий равишда ЭХМ ёрдамида тест синовлари тарзида ўтказилади. Тест синовлари РТМ томонидан тасдиқланган дастур асосида олиб борилади.

Қорақалпоғистон Республикаси ХТВ, Тошкент шаҳар ХТББ, вилоятлар ХТББлари бир ой муддат ичида "Ўзбекўқувавтоматика" билан шартнома тузиб, барча ишламайдиган компьютерларни тuzатиш ва таъмирлаш чораларини қўришади.

Ўқувчиларни касаллиги ту-

Rasmiy bo'lim

файли тиббиёт комиссияси ҳулоаси асосида битириш имтиҳонларидан озод қилиш Халқ таълими вазирлиги ва Соғлиқни сақлаш вазирлигининг 1995 йил 22/23 майдаги 99/230-сонли қўшма буйруғи билан тасдиқланган "Умумтаълим мактаби ўқувчиларини касаллиги туфайли синфдан-синфга кўчириш ва битириш имтиҳонларидан озод қилиш тўғрисида"ги ҳамда Халқ таълими вазирлигининг 1997 йил 28 февралдаги 53-сонли буйруғи билан тасдиқланган Йўриқнома асосида амалга оширилади.

Ўқувчилар билими рейтинг усулида баҳоланаётган мактаб (синф)ларда якуний аттестация натижалари амалдаги беш баллик тизим асосида белгиланади.

Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, барча вилоятлар халқ таълими бошқармалари ва Тошкент шаҳар халқ таълими бошқармасига:

Жорий йилнинг 15 мартага қадар ўқувчилар билим ва кўникмаларини ЭХМ воситасида якуний аттестация синовларидан ўтказишда имтиҳон материалларини дискетларга киритиш учун имконияти бўлмаган ўқув му-

сасалари рўйхатлари тайёрла-ниб, имтиҳонлар кўп вариантли ва блок тизимида ўтказиладиган муассасалар учун республика буюртма беришлари лозим.

Туман (шаҳар) халқ таълими бўлиmlарига компьютерда имтиҳон ўтказиладиган мактаблар учун РТМ билан келишилган ҳолда кўп вариантли ва блок тизимидаги имтиҳон материаллари асосида мустақил равишда дискетлар тайёрлашга рухсат берилади.

Битирувчи синфлар ўқувчиларининг билимини аттестация қилиш натижалари, таълим муассасаларида олиб борилган ишлар тўғрисидаги таклиф ва мулоҳазалар тўпلامي, 1 июлга қадар республика Таълим марказига юборишлари шарт.

Марказий Осиё республикалари ва Қозоғистон Республикаси ҳудудида таълим ўзбек тилида олиб бориладиган мактаблар битирувчи синфларини имтиҳон материаллари билан таъминлаш (Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигининг 1995 йил 17 июлдаги 142-буйруғига асосан) қуйидаги вилоят халқ таълими бошқармаларига топширилади:

Андижон вилояти — Қирғизистон Республикасига

Тошкент вилояти — Қозоғистон Республикасига

Самарқанд вилояти — Тожикистон Республикасига

Хоразм вилояти — Туркменистон Республикасига.

Республика Таълим маркази зиммасига қуйидаги вазифалар юкланади:

— 2000 йил 1 апрелга қадар Ўзбекистон Республикаси ҳудудидаги барча умумий таълим мактаблари, шунингдек, рус, тожик, туркман, қozoқ, қирғиз тилларида ўқитиладиган мактаблар учун битириш имтиҳонлари материалларини тайёрлаш ҳамда ўқув йили охиригача жойлардаги муассасаларга услубий ёрдам кўрсатиш;

— жорий йилнинг 20 майгача Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Тошкент шаҳар ва вилоятлар халқ таълими бошқармаларининг имтиҳонлар ЭХМ ёрдамида ўтказиладиган мактабларини кўп вариантли ва блок тизимидаги дискетлар билан шартнома асосида таъминлаш ҳамда уларга ташкилий ва услубий ёрдам кўрсатиш.

Anjuman

Тошкент шаҳри Шайхонтохур туманидаги 320-ўрта мактабда Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси ҳамда шаҳар ўқитувчилар малакасини ошириш институти биргаликда ташкил қилган "Ихтисослашган мактаб ва чуқурлаштирилган синфларни ташкил қилиш" мавзусида анжуман бўлиб ўтди. Анжуманда Тошкент шаҳар ўқитувчилар малакасини ошириш институти директори муовини У.Зиёевнинг "Умумий ўрта таълимнинг Давлат таълим стандарти ва унинг мониторингини олиб бориш ҳақида"ги маърузаси тингланди.

Маърузадан кейин йиғилганлар етти та лабораторияларга бўлиниб, бир қатор иш тажрибалари билан танишдилар. Булар: информатика фанига ихтисослаштирилган банк синфли 40-гимназия

БИРЛАШГАН ЎЗАР

мактаби (раҳбари Б.Пўлатова), кимё, ҳуқуқ фанларига ихтисослаштирилган 41-мактаб иш тажрибаси (раҳбари Н.Аҳмедова), инглиз тилига ихтисослаштирилган 102-мактаб иш тажрибаси (раҳбари М.Асомова), ҳуқуқ фанига ихтисослаштирилган 141-мактаб иш тажрибаси (раҳбари А.Ҳожиназаров), тиббиёт ва банк синфли 186-мактаб иш тажрибаси (раҳбари М.Дадахўжаева) ва миллий хунармандчиликка ихтисослаштирилган мактаблараро ўқув- ишлаб чиқариш бирлашмаси иш тажрибаси (раҳбари Л.Тўхтабоева) билан яқиндан танишдилар.

Лаборатория ишлари таҳлилдан сўнг мактаб директорлари ўз фикр ва мулоҳазалари билан ўртоқлашдилар.

Анжуман шу тариқа қизиқarli тарзда якунланди.

С.МУСАХЎЖАЕВ

ЭҲТИЁЖ МАҲСУЛИ

Эҳтиёж — янгилик сари иштиёқ уйғотади. Бинобарин, мустақиллик боис мамлакатимиз халқ таълими соҳасида рўй бераётган ижобий ўзгаришлар маънавий эҳтиёж маҳсулидир. Нуфузли илм масканларининг, фидойи ўқитувчиларнинг изланишлари туфайли илгор педагогик иш усуллари юзага келаётир, қатор қўрғазмалар ўқув қуроллари яратилапти. Биз Тошкент шаҳар Акмал Йқромов туманидаги 297- мактабда булганимизда яна бир янгиликнинг гувоҳи бўлдик

—Мақтабимизда география фанидан дунёнинг сиёсий-маъмурий (магнитли) картаси яратилди. — деди мактаб раҳбари Сайёра Салимова. — Уни юзага чиқариш учун Ўзбекистон халқ таълими аълочилиси, олий тоифали география фани ўқитувчиси Киров ўқувчиларигаликда, баҳам-меҳнат қилишди.

Хозир магнитли карта угил-қизларнинг узлари учун ҳам дарс жараёнида жуда қўл келаётир. Ундан ташқари, Тошкент вилояти ўқитувчилар малакасини ошириш институти тингловчилари ушбу янгиликни урганиб, юқори баҳолашди. Картанинг афзаллиги шундаки, у "Спортлото" шарчаларидек аралаштириб ташланади. Ўқувчилар қайси давлат ёки унинг пойтахти қасрда, қайси кенгликда жойлашганлигини мушоҳада қилиб, картани тузиб чиқадилар. Қисқаси, янгилик шаҳар ва вилоятнинг география муаллимларига ҳамда мутахассисларга маъқул бўлаётир.

Қ.МАТҚУРБОНОВ

Суратда: ихтирочи муаллим Рихсивой Зокиров ўқувчилар билан магнитли карта олдида янги режалар хусусида фикрлашмоқда.

Равиль АЛЬБЕКОВ олган сурат.

Маълумки, ҳар йили Ўзбекистон Республикаси умумтаълим мактаблари ва педагогика билим юртлири ўқувчиларининг сиртқи телевизион мусобақасини ўтказиш анъанага айланиб қолган.

Мақсад — “Ўзбекистон ўқувчи-ёшларини рағбатлантириш чоралари тўғрисида”ги Президент фармони, Ўзбекистон ХТВнинг 13.12.93 йилдаги 368- ҳамда “Ўзтелерадиокомпания”сининг 31.12.93 йилдаги 152-буйруқларини бажариш орқали ўқувчиларнинг физика, математика, иқтисодиёт ва кимё фанларига бўлган қизиқишларини янада кучайтириш, иқтидорли ёшларни излаш ҳамда тарбиялашдан иборат.

Сиртқи телевизион мусобақани куйидаги муддатларда ўтказиш белги-ланган:

- 1-босқич 2000 йил март ойида
- 2-босқич 2000 йил апрель ойида
- 3-босқич 2000 йил май ойида

Мусобақанинг якунловчи босқичи физика, математика, иқтисодиёт ва кимё фанларидан Тошкент вилояти педагогик ходимлар малакасини ошириш институтида ўтказилади.

Сиртқи мусобақанинг барча босқичлари учун топшириқлар баҳолаш мезонлари ҳакамлар ҳайъати томонидан ишлаб чиқилган бўлиб, савол ва топшириқлар, I, II-босқич ғолиблари ҳамда III-босқични ўтказиш тартиби Ўзбекистон Телерадиокомпанияси “Маърифат” муҳарририяти орқали мунтазам эълон қилиб бориш режалаштирилган.

Ўқувчилар ва раҳбарларнинг жойлардан III-босқичда қатнашиш учун келиб-кетишларига доир йўл ҳаражатлари туман, шаҳар ва халқ таълими бўлими томонидан тўланади.

Шунингдек, ғолиблар Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ва ҳомийлар томонидан рағбатлантирилади.

Шу йил февраль ойида қабул қилинган Халқ таълими вазирлиги ҳамда “Ўзтелерадиокомпанияси”нинг қўшма буйруғига асосан, сиртқи телевизион мусобақанинг биринчи босқичи бўлиб ўтди.

Мусобақа Низомига кўра, уч босқичда олиб бориладиган сиртқи телевизион танловда мактаб ўқувчилари ҳамда педагогика билим юртлири талабалари ўз қизиқишларига қараб ихтиёрли қатнашишлари мумкин.

Шундай қилиб, куйида физика, математика, иқтисодиёт ва кимё фанларидан сиртқи телевизион мусобақасида берилган масалалар билан та-нишинг.

ФИЗИКА - 2000 8—9-СИНФ

1. Текис тезланувчан ҳаракат қилаётган жисм узунликлари 15 м. дан бўлган, бир-бирига уланадиган йўлни мос равишда $t_1=2c$ ва $t_2=1c$ да ўтади. Йўлнинг биринчи қисми бошидаги жисм тезланиш модули ва тезлигини аниқланг.

2. Сирпанчиқ йўлда одам одатда, кичик қадам билан юради. Агар ботинка таги ва йўл орасидаги ишқаланиш коэффициентини 0,1, оёқларининг узунлиги 1 м бўлса, йиқилмасдан юриши учун одам қадамнинг узунлиги қанча бўлиши керак.

3. Йигувчи ва сочувчи линзаларнинг фокус масофасини ўлчамасдан туриб, уларнинг оптик кучини қандай таққослаш мумкин?

4. Агар линза бир текисда қиздирилса, унинг фокус масофаси қандай ўзгаради?

5. Бино қурилишида ишлатиладиган гишт 1 Мпа босимга бардош берса, бу гиштдан кўпи билан неча қаватли бино қуриш мумкин? Гиштнинг зичлиги 6000 кг/м^3 ва бир қаватнинг баландлигини 3 м дан деб ҳисобланг.

ФИЗИКА - 2000 10—11-СИНФ

1. Горизонтга нисбатан 60° бурчак остида 20 м/с бошланғич тезлик билан отилган жисмнинг тезлиги қанча вақтдан кейин горизонт билан 30° бурчак ҳосил қилади? Ҳаво қаршилиги ҳисобга олинмасин.

2. Қиялик бурчаги 20° бўлган йўлдан кўтарилаётган автомобиль қандай максимал тезланиш билан ҳаракатлана олади? Филдиракларнинг йўлга ишқаланиш коэффициентини $M=0,5$. Агар йўл бошида автомобиль тезлиги $V_0=10 \text{ м/с}$ бўлса, 10 с давомида қанча йўл ўтади?

3. Параллел нурлар дастаси сув юзасига 30° бурчак остида тушади. Дастанинг кенглиги ҳавода 5 см. Сувдаги кенглигини топинг.

4. Радиуслари R_1 ва R_2 бўлган шарлар Q_1 ва Q_2 зарядларга эга бўлиб, бир-биридан радиусларига нисбатан анча узокда жойлашган. Улар ўтказгич ёрдамида туташтирилса, зарядлари Q_1 ва Q_2 ҳамда потенциаллари U нимага тенг бўлади?

5. Сирт таранглигини намойиш қилиш учун симлари парафинланган элакка сув қуйилади. Сув тешиклардан ўтиб кетмаслиги учун, бундай элакка қандай баландликка сув қуйиш мумкин? Элакнинг тешиклари ва уларнинг диаметри $0,20 \text{ мм}$ га бўлган

F нуқталар олинган.

Бунда:

$$AD=BE=EF=AB/3$$

$$\angle AED + \angle AFD \text{ ни топинг}$$

ИҚТИСОДИЙ БИЛИМ АСОСЛАРИ - 2000

9-СИНФ

1. Корхона 500 000 сўм маблағини ва банкдан яна бир йил муддатга 300 000 сўмни 25% ставкаси билан қарз олиб, ишга солди. Корхонанинг бир йил давомидаги фаолиятининг самарадорлиги 40% ни ташкил қилди. Корхонанинг йиллик фойдаси қанчани ташкил қилган?

2. Корхона 6 кунлик иш ҳафтасидан 5 кунлик иш ҳафтасига ўтди. Иш ҳақини олдинги даражада сақлаб қолиш учун меҳнат унумдорлигини қанчага ошириш керак бўлади?

3. АҚШ долларининг япон йенидаги курси

$$1 \text{ доллар} = 110 \text{ йендан}$$

$$1 \text{ доллар} = 120 \text{ йенга}$$

ўзгарди. Япония фирмасининг 2 200 000 йен турадиган товари АҚШ долларидан неча фоизга арзонлаган?

4. Кузатишлар шуни кўрсатдики, болалар театридаги томоша чипта нархи 150 сўм бўлганда - 300 ўқувчи, 100 сўм бўлганда - 600 ўқувчи, 70 сўм бўлганда - 1200 ўқувчи томоша қилган. Болалар театри 2000

ган?

4. Банк заҳира нормаси 15%. Агар 1 000 000 сўм пул кетма-кет бешта банкка ўтса ва банклар заҳирадан ташқари пулларнинг ҳаммасини кредитга берса, заҳирага жами қанча пул ажратилади?

КИМЁ - 2000

8—9-СИНФ

1. Массаси 5,48 г бўлган натрий ва алюминий амалгасига мўл миқдорда HCl кислота таъсир эттирилганда н.ш ўлчанган 1,12 л газ ажралиб чиқди. Эримай қолган модда филтрланди ва тортиб кўрилганда унинг массаси 4,02 г ни ташкил этди. Амалгама таркибини масса улушларида аниқланг?

2. Кальций, магний ва натрий ортофосфатлари аралашмасидаги фосфорнинг миқдори масса жиҳатидан 20% ни ташкил этади. Ушбу аралашмадаги металллар ионларининг улушлари топилсин.

3. 600 г 15% ли водород хлорид эритмасини тайёрлаш учун керак бўладиган 10% ли ва 30% ли водород хлорид эритмаларининг массаларини ҳисобланг.

4. Ag (N), Ag (Cl)ни аниқлаш мақсадида учувчи бирикма - нитрозил хлорид буги Ag, Cu ва Ca металлари солиниб қиздирилган найчалар орқали ўтказилди. Найчаларнинг массалари мос равишда 7,1; 3,2 ва 2,8 г га ортди. Кислороднинг нисбий атом массасини 16 га тенглигини билган ҳолда Ag (Cl) ва Ag(N)ни аниқланг.

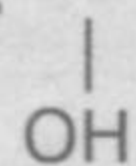
5. Алюминий ва темир (II-III) оксиднинг ўзаро реакцияларидан сўнг ҳосил бўлган моддалар аралашмасининг бир қисмига ишқор эритмаси таъсир эттирилганда н.ш да ўлчанган 1,344 л газ ажралиб чиқди. Аралашманинг иккинчи қисмига эса мўл миқдорда HCl кислотаси таъсир эттирилганда н.ш ўлчанган 5,376 л газ ажралиб чиқди. Дастлабки аралашмадаги алюминий ва темир (II-III) оксиднинг масса улушларини аниқланг.

КИМЁ - 2000

10—11-СИНФ

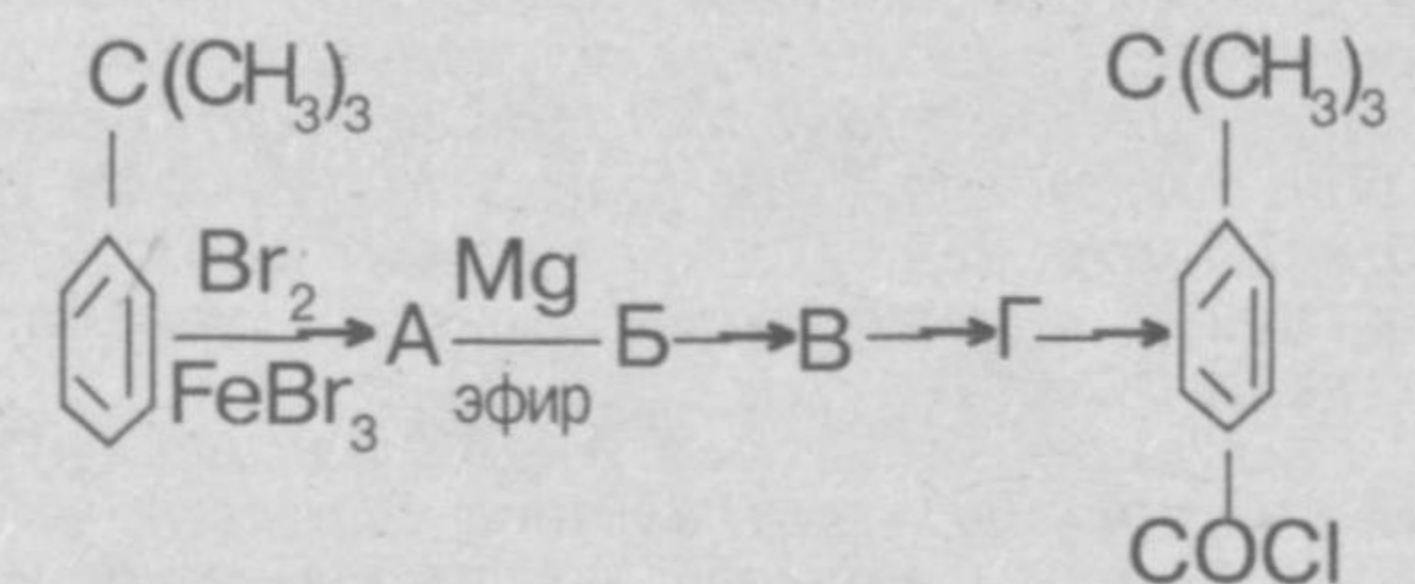
1. C_8H_{10} молекуляр формулага эга бўлган А ароматик модда нитроловчи аралашма билан нитроланганда, асосан $C_8H_9O_2N$ таркибли икки мода В ва В' ҳосил бўлади. А модда $KMnO_4$ нинг сувли эритмаси билан кислотали муҳитда оксидланганда $C_7H_6O_2$ таркибли С модда ҳосил бўлади. В ва В' моддалар худди шу шароитда оксидланганда изомер бўлган D ва D' моддалар ҳосил бўлади. А, В, В', С, D ва D' моддаларнинг тузилишини аниқланг.

2. Бензол ва метандан фойдаланиб $C_6H_5-CH-COOH$ ни синтез

қилиш тенгламаларини ёзинг.
3.Куйидаги реакцияни давом эттиринг.

Охири маҳсулотни номланг.

4. Саноатда сирка кислота олиш усулларидан бири бутанни марганец (II) тузлари иштирокида ҳаво кислотаси билан оксидлашдир. Электрон-баланс усули билан шу реакция тенгламасини тузинг. Қандай оралиқ ва қўшимча маҳсулотлар ҳосил бўлишини тушунтиринг.

5. Ўз бирикмаларида +2 ва +3 оксидланиш даражасини намоён қиладиган металл тузининг эритмаси орқали ўзгармас ток ўтказилганда катодда 2,08 г металл, анодда эса гелийга нисбатан зичлиги 17,75 га тенг бўлган 1,344 л газ (н.ш) ажралиб чиқди. Электролизга учраган тузнинг формуласини аниқланг.

СИРТҚИ ТЕЛЕВИЗИОН МУСОБАҚА

тирқишлардан иборат.

МАТЕМАТИКА - 2000

8—9-СИНФ

1. 10 га қаррали бўлмаган икки хонали сон берилган. Агар бу сон ўз рақамлари йиғиндисига бўлинса, у 3 га ҳам бўлинишини исботланг. Ушбу хулоса 3 хонали сонлар учун ҳам тўғрими?

2. ABC учбурчакнинг СВ томонида D ва E нуқталар шундай танланганки $\angle BAE = \angle CAD$ шарт бажарилади (нуқталар C, D, E, В тартибда жойлашган). Агар $AC < AB$ бўлса, у ҳолда $AC \cdot AE < AB \cdot AD$ эканини исботланг.

3. Куйидаги шартни қаноатлантирувчи барча мураккаб p ларни топинг p нинг ҳар қандай d бўлувчиси учун ($d=1, d=n$)

$$p-20 \leq d \leq n-12 \text{ тенгсизлик бажарилади.}$$

4. ABCD қавариқ тўртбурчак берилган. Агар $\angle ADC = 30^\circ$ ва $BD = AB + BC + AC$ шартлар бажарилса, у ҳолда BD диагональ ABC бурчакнинг биссектрисаси бўлишини кўрсатинг.

5. Агар $abc=0$,

$$\frac{a}{b} + \frac{b}{c} + \frac{c}{a} = 4, \text{ ва } \frac{a}{c} + \frac{b}{a} + \frac{c}{b} = 5$$

шартлар бажарилса, $\frac{a^3}{b^3} + \frac{b^3}{c^3} + \frac{c^3}{a^3}$ ни ҳисобланг.

МАТЕМАТИКА - 2000

10—11-СИНФ

1. x, y, z номанфий сонлари учун

$$x+y+z=5 \text{ бўлса, } \sqrt{x+\sqrt{y+\sqrt{z}}} \text{ ифоданинг энг катта қийматини топинг.}$$

2. Тенгсизликни ечинг:
 $(\sin X - \sin Y) + \sin X \sin Y < 0$

3. p, q ($p=q$) - туб, ab - натурал сонлар ва $N=p^a \cdot q^b$ бўлсин. N сони m га, m сони эса n га қолдиқсиз бўлинадиган (m, n) - натурал сонлар жуфтлиги қанча?

4. $a_1, a_2, a_3, \dots, a_{2000}$ ҳақиқий сонлар берилган. Куйидаги тасдиқ исботлансин. Улар орасидан биттасини ёки кетма-кет жойлашган бир нечасини ажратиш мумкинки, уларнинг йиғиндисининг бутун сондан фарқи 0,001 дан ошмайди.

5. ABC мунтазам учбурчакнинг АВ томонидан D нуқта, BC томонидан E ва

томошабинга мўлжалланган. Энг катта даромад олиш учун чипта нархини неча сўм қилиб белгилаган маъқул?

ИҚТИСОДИЙ БИЛИМ

АСОСЛАРИ - 2000

10-СИНФ

1. Дастлабки нархи 3 млн. сўм бўлган бинонинг нархи ҳар йили олдинги йилдагига нисбатан 4% га камаяди. Бинонинг саккиз йилдан кейинги нархи ҳисоблансин.

2. Анвар 220 000 сўм маблағини 18 ой муддатга, 8% йиллик ставка билан омонат банкига топширди. Муддат ту-гаганда Анвар банкдан қанча пул олади?

3. Акциядорлар жамияти йиллик фойдадан 1 000 000 сўмни дивидент учун ажратди. Бу пуллар ҳар бир 5% лик йиллик даромадни кафолатлайдиган 6 та имтиёзли акция ва 28 та оддий акция эгаларига тақсимланиши лозим. Ҳар бир имтиёзли ва оддий акция эгаси неча сўмдан дивидент олади?

4. Агар инфляция бир йилда 17% ни ташкил қилган бўлса, нархи йил бошида 1000 сўм бўлган товарни йил охирида камида қандай нархда сотган маъқул?

ИҚТИСОДИЙ БИЛИМ

АСОСЛАРИ - 2000

11-СИНФ

1. Ёзда чит матодан тикилган куйлакка бўлган талаб ортди, лекин нархи қишдаги даражада қолди. Бу вақт давомида читнинг нархи қандай ўзгарди? Жавобингизни талаб ва таклиф чиқиқлари ёрдамида асосланг.

2. Февраль ойида янги технологияни жорий қилиш натижасида битта телевизорни ишлаб чиқариш учун сарфланадиган ўзгарувчан ҳаражатлар 20% га, телевизор нархи 10% га камаяди, доимий ва умумий ҳаражатлар эса ўзгармайди. Корхона февраль ойида январь ойига нисбатан 375 000 сўм кўп даромад олган бўлса, корхонанинг февраль ойидаги ялпи даромади қанча бўлади?

3. Бир мамлакатда муомаладаги пул миқдори 16 млн. пул бирлигидан 18 млн. пул бирлигигача ўсди. Товарларни сотиш ҳажми 10% га камайдди. Пулнинг айланиш тезлиги ўзгармайди. Бу мамлакатда нархлар ўртача неча фоизга ўзгар-

"Жами тана ҳаракатларининг ичида энг соғломи кулгудир; у таом ҳазм қилиш ва қон айланишини яхшилайди, барча аъзоларда ҳаёт қувватини оширади" (Кристоф Гюфеланд — немис врач, 1762-1836).

"Одатда одамнинг кимлигини нимадан кулаётганлигига қараб билса бўлади" (Уилсон Мизнер — америкалик ёзувчи, 1876-1933).

Ҳазил- мутойиба ва кулгу нима учун керак? Шунчаки қаҳқаҳа учунми ёки бошқа вазифаси борми? Бу савол жумбоққа ўхшайди, жавобсиз жумбоққа.

Умумий тарзда кулгу ва ҳазилнинг вазифасини шундай таърифлаш мумкин: инсоннинг умргузаронлик қилиши учун сув, ҳаво, озиқ-овқат, кийим-кечакдан ташқари кулгу ва қаҳ-қаҳа ҳам керак.

Шундай қилиб, "Маърифат"нинг бугунги меҳмони, эл эътирофига сазовор бўлган кулгу устаси, Ўзбекистон халқ артисти, "Телевизион миниатюралар театри"нинг бадний раҳбари Эргаш Каримов.

— Илк савол бизда анъанавий... Би-ир эслаб кўринг-а, мактабга борган кунингиз, ўша пайтдаги ҳаяжон... Бир талай болакайлар орасида сизни ҳам кутиб олган муаллим ёки муаллима...

— Ҳозирги болаларни кўриб, ҳавасим келади. Мактаб-боғчаларни айтмайсизми, эгниларидан ярашиб турган кийим-кечакларни-ку, гапирмасангиз ҳам бўлади. Ота-онасининг ғамхўрлигидан ташқари, давлатимиз томонидан яратилган шарт-шароитларнинг бекам кўстлигига қўйил қоласиз. Шундан кўриб, бир юмалаб бола бўлиб қолгим келади. Афсуски, болалик қайтмайди, нафақат болалик, умрингизда ўтмишга айланган кечаги кунинг ҳам қайтмайди...

Болаликда уруш даҳшатларини ҳис қилиб яшадик. Кечқурунлари уй деразаларига қора парда тутиб қўйиларди. Гўёки деразадан душман самолётлари воситасида бомбалар ташланди-дан хавфсизлик. Уруш "Узғариш" маҳалласидаги сердарархт "Катта боғ" кўчасига ҳам ўз соясини ташлаганди. Кўчага бу номни ёзувчи Абдулла Қодирий берган экан.

Уруш кулфатлари сезилиб турган, мактабда қандай тантана бўлиши мумкин? Маҳалламиздаги 45-ўрта мактабда фақат ўғил болалар ўқирди. I-синфда бизга раҳматли Хусан-хўжа ака деган киши дарс берганлар. 28 нафар ўғил боланинг саводини чиқариш муаллимизга осон бўлмаган. Лекин у киши жуда мулоқим, мўмин-қобил эдилар. Болаларни умуман урмас, сўжмас, фақат яхши гап билан йўлга солардилар.

— Мактаб йилларингизда бирор ўқитувчи билан тўқнашиб қолганмисиз ва нима учун?

— 9-синфни Бешёғочда жойлашган Беньков номидаги билим юртида давом эттирдим. Музикага, расм солишга, ҳаттоки қўшиқ айтишга ҳам иштиёқим баланд эди. Гижжакни қойилмақом чалардим. Исм-фамилиям стипендия олувчилар рўйхатидан тушмасди. Фақат "5" баҳога ўқийдиган болаларгина бундай бахтга мушарраф бўларди.

Анна Ивановна деган муаллима пианино чалишдан сабоқ берар ва улар мени ҳар доим мактардилар. Тасодифан "аъло" баҳолар ўрнига "4" туша бошлади. Ҳазоим қайнаб-тошди. Бу қандай адолатсизлик? Кейин билсам, ўша билим юртининг директори ўзининг бир қариндошини менинг ўрнига тикиштирган экан. Музика, расм солиш, гижжак-пижжак, пианино-сианово, ҳаммасидан кўнглим совуди. Музика асбобларимни, нота, бўёқларимни бозорга олиб чиқиб, сотиб юбордим.

Ушанда менинг гайратимни сундиргани учун директорни беҳад ёмон кўриб қолганман.

— Ота-онанинг сизнинг ким бўлишингизни ҳоҳлагани? Ўзингиз-чи, санъаткор бўлишни дилингизга тукканмидингиз?

— Раҳматли отам савдо-сотиқ билан банд бўлганлар. Аммо мени ҳам бу соҳага тортиш фикридан йироқ эди. "Дўхтир бўлгин, ўғлим. Шунда халққа фойдангиз кўпроқ тегади", дердилар у киши. Лекин мени санъат ўзига тортиди. Падаври бузрукворимнинг орзусини эса қизим Озода орқали амалга оширдим. Ҳозирда қизим болалар шифокори бўлиб ишламоқда.

1945 йилда уруш тугаб, одамлар кўнглидаги тахликалар чекингач, мактабимизда катта тантана бўлганди. Радиокomiteдан санъаткорлар келишган. Бир куй янгради, вужудим шундай титрадики... Ҳали бундай оҳантга йўлқмаганлигим учунми, куй сеҳри мени ўзига мафтун этди-қўйди. Бу "Чўли ироқ" эди. Гўё ҳадис саҳродан улкан карвон юриб келмоқда. Туялар карвони, улар борган сури мени

га яқинлашарди. Лекин мен карвонни кўра олмадим, бу ҳаёлий бир манзара эди, холос. Ким билсин, "Чўли ироқ"ни тинглаб, илк бор санъат оламини мўралагандирман. Ҳали-ҳали шу куйни тингласам, баданим жимирлаб кетади...

— Сиз кинода ва сахна оламида кўплаб ролларни ижро этган актёрсиз. Айниқса, "Учрашув" фильми минглаб томошабинларнинг кўнгли мулкига айланган. Уни қанча томоша қилганингиз билан меъдага тегмайди. Айтинг-чи, ўша роллар билан ўзингизнинг орангизда ўхшашлик ёки фарқли жиҳатлар борми?

— Мен кинода кўп рол ўйнамаганман. Чунки илгари битта кино асарини суратга олиш йилла давом этарди. Актёр бунинг учун ўз ишидан ташқари, уч-тўрт ой бўлиши керак эди. Телевидениеда эса кўрсатувлар ҳар ҳафта экранга чиқарди. Миниатюралар ҳозиргидек аввалдан ёзиб олинмасди. Тўғридан-тўғри эфирга чиқардик.

"Учрашув" телефильмига келсак, у ишимизга халал бермаган ҳолда яратилган. Унинг муваффақияти, аввало, ҳаётини, ёзувчи, режиссёр, оператор ва актёрларнинг бир-бирини тушунганликларида, деб биламан.

Уйнаган ролларим хусусида гапирадиган бўлсам, ўзимнинг "мен"имдан улар тамоман фарқ қилади. Ҳаётда жиддий одамман.

Меҳмонхона

театри", "Оталар сўзи ақлнинг кўзи" кўрсатувларига режиссёрлик қилганман. "Табассум" радио журналига эса узоқ йиллардан бери Ўзбекистон халқ артисти Суръат Пўлатов билан актёр сифатида бошловчилик қилиб келаман.

Режиссура бошқа, актёрлик бошқа. Саҳна асарини томошабинга тортиқ этишда иккисига ҳам осон тутиб бўлмайди. Энди сатирик ёки юмористик ролларга келсак, буниси янаям мураккаб. Театрда ҳам, радиостудияда ҳам актёрларга кўмаклашиш керак бўлади. Образга ранг бериш, қирраларини очиб ва тўлдириш актёр маҳоратининг мезонларидир. Қисқаси, рол бажариш осон бўлмаганидек, режиссёрлик қилиш ҳам ўта мураккаб жараён.

— Санъат оламидаги дастлабки қадамларингиз қандай намойён бўлган?

— Ҳар соҳадан бир шингил деганларидек, санъатнинг ҳар қандай турида ўзимни синаб кўраверганман. Унисда бўлмас, бунисида омад кулиб боқишига ишонган бўлсам керак-да.

Бир оғим республика ўқувчилар саройида эди. Драма тўрагида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, марҳум Мирсоат Усмонов менга ўхшаган ўқувчиларнинг қобилиятини ҳар хил

уйландим. Себзордаги ЗАГС идорасига троллейбусда борганимиз эсимда. "Турмуш ўртоғингизнинг фамилиясига ўтишни хоҳлармидингиз?" деб Розахоннинг кўнглига қўл солиб кўрдим. Ваҳоланки, ЗАГС бюросига алақачон бориб, ишни битириб қўйганман. Яъни уни ҳам "Каримова" қилиб қайд эттирганман. У энди ўзининг "Мансура" эмас, эрининг фамилиясига ўтганидан бироз жиддийлашди. Гувоҳ бўлиб борган ўртоқларимиз ётиги билан тушунтириб қўйгач, Роза менга ён босди.

Мана, Розахон билан нафақат оилада, балки сахнада ҳам биргамиз. У билан репетиция қилиш мен учун жуда қулай. Телевидение — хонадон театри. Томошабинларнинг эса ёшлари чекланмаган. Ахир, кулиб завқланишни ҳамма истайди.

— Мутахассисларнинг таъкидлашича, бир дақиқа тўхтамасдан кулиш инсоннинг умрини 15 дақиқагача узайтирар экан. Минглаб мухлисларга гоҳ радио, гоҳ телевидение орқали кулгу улашиб келаётган артист сифатида кулгуга муносабатингиз?

— Самимий, бегубор, бегараз кулгунини яхши кўраман. Кўча-кўйда, транспортда, жамоат жойларда бачкана қилиқлар қилиб, зўрма-зўракчи хоҳолоб куладиган одамларни — эркакми, аёлми ёқтирмайман.

Кулгуларнинг хили кўп. Завқланиб кулиш энг яхшиси. У ўз-ўзидан, табиий равишда шароитга қараб туғилади. Латифа эшитиб, қизикчининг хангомасини тинглаб, қатра хандаарга кулоқ тутиб, киши завқга тўлиб кулиши мумкин. Бундай кулгу бор бўлсин, яшасин дейман. Кулгунинг энг ёмони бировини масҳара қилишдир. Одатда ҳаддан ташқари кибор, пули кўп бойваччалар фақир кимсалар устидан кулишади, уларни менсимамайди. Ваҳоланки, ўша киборлардан кўра гариблар Оллоҳга яқинроқ турадилар. Айримлар борки, таъзияга борганда ҳам латифагўйлик қилишади.

— Кичик сахна асари — интермедиялар устидаги репетиция жараёни сизда қандай ке-

сага тайёр туриши керак. Тўғрироғи, яхши-ёмон кунларга ўзини тайёрлаб бормоғи лозим. Сиз тўғри таъкидлаганингиз, турмуш турли тасодифларга тўла, у одам боласини ана шу тасодифлар билан синайди, тоблайди, керак бўлса, тарбиялайди.

Ҳаётимда яхши кунлар ҳам, бахтсизликлар ҳам бўлган. Лекин ҳеч қачон ўзимни йўқотиб қўймаганман, дод-вой солмаганман. Аслида бу эркакларнинг табиатига хос эмас. Қолаверса, мушкул вазиятларда ҳаминша менга яхшилик қилишган, ёрдам кўрсатишган.

Андижонга қайсидир йили хизмат сафарига борувдим. "Опангизнинг мазаси йўқ, тез-да етиб келинг", деб хабар қилиб қолди. Мени зудлик билан самолётга солиб, Тошкентга учуриб юборишди. Эҳтимол, қийин вазиятлардан чиқиб кетишимга эл ардоғидаги артист бўлганим сабабидир.

— Адабиёт, санъат, маданият, таълим соҳаси ходимларининг жамияти уринишлари битта нуқтада туташади. У ҳам бўлса, шахс тарбияси, таълими. Таниқли актёр, режиссёр сифатида "Кадрлар тайёрлаш миллий дастури", "Таълим тўғрисида"ги Қонуларнинг қабул қилинганидан хабарингиз бўлса керак. Бу ҳақда нима дея оласиз?

— Адабиёт, санъатнинг хизмати кўзимизга яққол ташлана турибди. Бу соҳалар МАБ-НАВИЯТ деб аталган кенг маънони, кўп тушунчаларни, талқинларни ўзида мужассамлантира олган сўзининг нақ марказий нуқтасида туради.

Бугунги болалар бундан 10-15 йил олдинги ака-опаларидан фарқ қилади. Сиз билан баҳслашади, айтганини қилдиради, мустақилликни яхши кўради. Сўзимнинг бисмилосида ҳам таъкидлагандим. Бугунги авлод камоли ҳақида ўйловчи қанчадан-қанча идоралар, маҳкамалар, уюшмау марказлар очиб қўйилган.

Эшитишимга қараганда, миллий дастур деганингиз Америка билан бизда бор экан. Бугунги ислохотлар — янги-янги ўқув биноларининг қурилаётгани, замонавий жиҳозлар ва ҳоказоларда намойёндир. Биз санъаткорлар бу ғамхўрликларни элимиз қатори кўлаб-қувватлаймиз. Энди ишлаш мавриди келди, яқовликни, ўзибўларчиликни йўқотиш, даф қилиш керак.

Ҳамма орзу қилган соғлом авлод ана шундагина вояга етади.

— Газетамиз 50 минг нусхада чоп этилмоқда. Лекин унинг муштарийлари жуда ҳам кўп. Таълим учун умрини бағишлаганларга дилингиз тўридан чиқадиган тилаклар бўлса керак...

— Аввало, газетангиз таҳририятга каминани камтаринини ўз саҳифасида "меҳмондорчилик" қа тақлиф қилгани, дилим-дагиларни "қовлаб" мухлисларга тортиқ этгани учун чексиз миннатдорчилик издор этаман. Ростки, бундай суҳбатлар, бойбона учрашувлардан ўзимни қушдек енгил сезаман.

Шуни аглаб турибманки, сўзларимни ўқиб, олис вилоятнинг олис қишлоқларидаги муҳтарам муаллимлар балки мутаассир бўлишар, балки мийғида жимийиб қўйишар, балки баали дейишар. Каминани кўлим кўксимда, барчасини қабул қиламан. Чунки муаллим деган олий зот қаршисида барчамиз қарздоримиз. Бу қарздорликдан чекиншига ёки уни унуттишга ҳеч биримиз ҳақли эмасмиз.

Санъатта меҳр уйғотган муаллиму устозларимга ҳар қачон таъзимдаман. Мен етакчилик қилаётган "Телеминиатюралар театри"нинг бош вазифаси ҳам аслида ТАРБИЯ. Ҳажв, сатира танқид қилади, қуддиради, қуйдиради. Лекин унинг асосий мақсади, тарбияга йўналтирилган. Шу маънода ўзимни ҳам ўқитувчиларга ҳамкасб деб биламан. Ҳамкасб ўз касбдошта нима дейди? "Ҳорманг, саломат бўлинг!" дейди. Яна бир тилагим — қулиб юринг, табассум қилинг! Хўмрайганларни худо ҳам хуш кўрмас экан. Зеро, кулгуга ошно кишиларнинг умри ҳам узун бўлармиш.

Меҳмонимизнинг самимий тилакларини қабул айланг. Суҳбат якунида у кишига офарин айтиб, шундай жумлани битдик: "Кулгуга тўлсин олам!"

Хулқар ТҶИМАНОВА
суҳбатлашди.

Эргаш КАРИМОВ:

ЎЗИМНИ ЎҚИТУВЧИЛАРГА ҲАМКАСБ ДЕБ БИЛАМАН

Бачканаликни ёмон кўраман. Кишидаги салбий жиҳатларни ўрганиш жараёнида улардан ижобий томонни ҳам ахтаришга ҳаракат қиламан. Томошабин сахнада ивгогар, ҳасадгўй, ўғри, қаллоб, хушомадгўй, лаганбардор, товламачи каби нусхааларни кўрсат, эҳтимол, қайсидир таниши ёдга тушади. Балки ўзини кўрар. Демак, рол роллигича қолмайди. Ўзининг вазифасини имкон қадар удалайди.

Иван Кузмич ролини олинг. Завод директори ўз кабинетига ястаниб ўтирибди. Қўл остидаги ходимлардан бири ҳовлиқиб кириб келиб, шундай дейди: "Иван Кузмич, гаражга ўт кетди. Сизнинг бамалол ўтиришингизни қаранг!" Дунени сув босса, тўпига чиқмайдиган Иван Кузмич эса, ҳалиги ходимни олдига солиб ҳайдайди: "Секинроқ, мулоқим товуш билан кириб келиб айтгин". Ходим бошқатдан кириб келиб: "Иван Кузмич, гараж ёна-япти!" дейди. Амаддор ҳам ўз навбатида образли қиёфага қиради: "Ҳўш, гаражга нималар бор эди?" "У ерда бутун эҳтиёт қисмлар сақланади, — деб жавоб қилди ходим ва қўшиб қўйди: — Гаражда сизнинг макентош плашчингиз ҳам бор эди, ёниб кул бўлди!". Директорнинг кўзи косасидан чиқиб кетди: "Нимаааа? Мани макентошим, мани макентошим? Шунақаям бўлади-ми?"

Ана сизга номуносиб мансабдор шахснинг ҳақиқий башараси! — "Ойнаи жаҳон" орқали намойиш қилинадиган "Телевизион миниатюралар театри"да, "Табассум" радиожурналида режиссёрлик ҳам қиласиз. Рол бажариш осонми ёки режиссёрлик?

— Ўзбекистонда, хусусан, Тошкентда телевидение 50-йилларда пайдо бўлди. Миниатюралар театри ҳам ўша йилларнинг ижод намунаси. Шундан бери тахминан 2,5-3000 та ролни ўйнаган бўлсам керак. Раҳматли дўстимиз Ҳасан Йўлдошев билан жуда кўп ролларни ҳамкорликда яратганмиз.

"Телевизион миниатюралар

роллари бериб, синаб кўрарди. Тўғон Режаметов, Ҳасан Йўлдошев, Толиб Каримов, Ортиқ Юсупов каби таниқли санъаткорлар ҳам ўша тўғрада "пиширилган".

Бу тўғрада уйнаган ролларим санъат оламидаги илк қадамларимдир. Кичик-кичик сахна кўринишларида ўзимдан чекинмай ўйнаган бўлсам керакки, Мирсоат ака елкамга қоқиб қўярдилар: "Баракала, ўғлим. Сеннинг келажинг порлоқ, буни кўнглим сезиб турибди!"

Мана, ўша ишонч, ўша умидларнинг ҳосиласи — таниқли артист бўлиб етишим. Тақдиримдан нолимайман, бундан зиёдини орзу ҳам қилмайман.

— Сиз қадрда ҳаминша рафиқангиз Роза Каримова билан ўйнайсиз. Оилавий ҳаётда ҳам бунинг таъсири борми? Умуман, Роза опа билан танишувларингиз, ишқий кечинмаларингиз хусусида сўзлаб берсангиз?

— Худого минг қатла шукурки, Оллоҳ менга Розахондек тиринг-тинчимас, етти ўлачаб бир кесадагилар, мулоҳазали, тадбиркор аёлни ата этди. У билан Тошкент театр санъати институтида ўқиб юрган кезларда танишганмиз. Аввалига бир-биримизга унчалик аҳамият бермас, оддий курсдошлар сингари муносабатимиз ҳам жўнгина эди.

1954 йилда ўқув театри биносига "Том Совернинг саргузаштлари" асари сахналаштирилади-ган бўлди. Менга Тош, Розага эса Бекки ролларини беришди. Шундан кейин бир-биримизга нисбатан илқ тўғу туғилди. Учрашганда додираб қолишлар, кўзини олиб қочишлар... Бу ёғига энди ўзингиз таъкидлаганингиздек, ишқий кечинмалар бошланиб кетди. Ўша пайтларда йигитлар китоб-дафтарини кичкинагина жомадонга солиб келишарди. Ҳовлиқиди ўрик, олма меваларидан ана шу жомадонга жойлаб, Розахонга олиб келардим. Институтда қизлар кам қолганди. Мен санъат оламига катта юрак билан кириб келган Розахонни қўлдан чиқаргим келмасди. Уқишни битиргач, шу қизга

чади? Яъни ҳар бир интермедия учун қанча вақт сарфлайсиз?

— Интермедия уч-тўрт, ошиб борса беш-олти дақиқага мўлжалланади. Мақсад — турмушда учрайдиган салбий ҳолатларни, ёмон хулқ-атворга эга шахсларни нишонга олиш, томоша эса қисқа, лаҳзалик. Аммо уни томошабинга етказиш жараёни узоқ муддат давом этади. Кичик сахна асари бўлгани билан унинг тоши оғир. Айрим роллар беш-олти кунда пишиб етилади, айримлари эса, бир ойлаб чўзилади. Шахсан ўзим ўйнайдиган образим маромига етмагунча тинчимайман. Ўша образларга ҳолатларни уйда, кўчада, ҳаттоки жамоат жойларда ҳам ҳаёлимдан қочирмайман. Бу масалада жуда инжикман...

— "Табассум" радиожурналидаги чиқишлар тингловчига нафақат табассум улашади, балки сабоқ ҳам беради. Ҳар яшанба тонига радио тўлқинлари орқали узатиладиган қизиқарли хангомаларни тайёрлашда кимлар билан ҳамкорлик қиласиз?

— "Табассум" радиожурнали илк мартаба 1967 йилнинг яшанбада радиотўлқинлари орқали тингловчиларга узатилган. Ҳар бир "Табассум"га қанчадан-қанча уринишлар бўлади. Муаллифлар, режиссёрлар, овоз операторлари, муҳаррир, актёр, хуллас иштирокчилар бир илға тизилган "маржон". Агар ўша битта маржон тушиб қолса борми, радиожурналининг салмоғига пур-тур етади.

Бу ерда таниқли артистлар — Суръат Пўлатов, Марям Ихтиёрова, Хусан Шарипов, Диас Раҳматов, Равшан Солиқов ва бошқалар билан ҳамкамман. Ўткир Саидов, Турсунбой Боймиров, Насрулло, Анвар Обиджон, Мухаммад Очил каби ҳажвчилар биз актёрларга "свежий"ларидан узатиб турибди. Биз эса томошабинга.

— Ҳаёт тасодифларга тўла. Бахтли кунлар, бахтсиз кунлар дегандай...

— Ҳаётда инсон ҳамма нар-

ИЙМОНГА ДАХЛДОР ТУЙҒУ

Тушга яқин Тошкент метросининг Чилонзор бекатидан чиққанимда ёши 13-14 лар атрофидаги бола қўлидаги "заказ" сомсасини менга узатди. Унга бир сигра назар ташладим: қўллари қорайган, устидаги қишлоқ кийимига доғлар ўрнашган. Сомса солинган идиш устига ёпилган мато ҳам тоза эмас. Аммо йўловчилар шу сомсадан 2-3 тадан харид қилаяпти. Мени сотилаётган, энг муҳими истеъмол қилинаётган маҳсулотнинг қай тарзда тайёрлангани ва санитария ҳолатига қанчалик мослиги ўйлантирди.

Бугина эмас, бозор, одамлар гавжум жойлардан ташқари уқув-тарбия муассасалари атрофида носанитар ҳолатдаги маҳсулотлар савдосини куриб энсангиз қотадди. Агар текшириб курсангиз, бундай савдолар ҳеч қандай меъёрий ҳужжатга эга эмаслигини, маҳсулотлар эса санитария қуригидан утказилмаганини гувоҳи буласиз. Шундай булғач сотилаётган маҳсулотнинг сифати, муддати ва инсон саломатлиги учун безарарлиги хусусида гапирмаса ҳам бўлади. Худо курсатмасин, бунинг оқибатида саломатликка путур етса борми... Бу каби ҳолатларни бартафат этиш мумкинми? "Санитария назорати тўғрисида"ги Қонунда санитария талабига жавоб бермаган маҳсулотларнинг савдоси тўхтатилиши, тартиб ўрнатилиши санитария эпидемиология назорати ходимлари, санитария милицияси томонидан бажарилиши белгиланган. Шу хусусда Тошкент шаҳар Санитария-эпидемиология назорати маркази бош шифокори Саидмурод Сайдалиев бизга қуйидагиларни сузлаб берди.

— Айнан шу масала юзасидан январь ойида жойларда бир қатор текширувлар утказдик. Биргина уқув-тарбия муассасалари бўйича санитария ҳолатларини бузганлиги учун 168 та (!) шахс жавобгарликка тортилди ва улардан 631500 сўм жарима ундирилди. Яна бир қанча муассасаларга оғоҳлантириш билдирилди. Мактабда ва мактаб атрофида содир этилган ноқонуний савдолар учун, бирин-

чи навбатда шу мактаб директори жавоб бериши керак. Шунингдек, улар СЭН ходими ва санитария милициясини чакириши мумкин. "Санитария назорати тўғрисида"ги Қонунга қўра, муассаса, корхона ва ташкилот раҳбарлари уз ҳудудларидаги носанитар ҳолатга жавоб берадилар. Санитария ҳолатига тўғри муносабатни субъектдан бошлаган маъқул. Мен СЭН ишини бундан буён аҳоли орасида санитария маданиятини тарғиб қилиш, уларда худди шу омилни шакллантиришдан иборат эканлигини айтиб ўтмоқчи эдим. СЭНнинг олдингидай эркин текширувлар утказиши чегараланади. Демак, куп ишлар корхонада фаолият курсатаётган фуқароларга боғлиқ бўлади. Текширувлар эса шаҳар мувофиқлаштириш кенгашига тақдим этилган режа бўйича олиб борилади. Биз учун муҳими шу. Сабаби жарима ундириш ёки чоралар қўллаш билан санитария маданиятини кутаришга эришиб бўлмайди.

Санитария маданияти қарога онгли ралантирилиши кегувоҳ булганман. Сотувчининг махсус кийими билан ишлаши оддий ҳолат. Баъзан шунга ҳам амал қилинмайди. Бугун жарима солсангиз, эртага яна шу ҳолатни такрорлайди. Ажабланарли томони шундаки, бирорта харидор келиб унга эътироз билдирмайди. Харидорлар ҳам санитария ҳолатига бефарқ қарайди. Ваҳоланки, "Истеъмолчи ҳуқуқини ҳимоя қилиш тўғрисида"ги Қонунда истеъмолчининг барча ҳуқуқлари кафолатланган.

Тозаликни халқимизнинг азалий одатлари деб билишимиз керак. Табиатгагина эмас, инсон узи фойдаланадиган объектларга тўғри муносабатни йўқотаёди. Бозорларга қаранг, фуқаролар томонидан фойдаланиш қоидаларининг қанчалик бузилаётганлигини кураб. Мактаб, корхона, муассасаларда ҳам шундай аҳволни учратишимиз мумкин. Яқинда шахримиздаги чет эл корхоналаридан бирида булдим. Озода ва шинамликини куриб ҳайратимни ошди. Бундай шаро-

итда ишчи-ҳодимлар ҳам уларини тоза тутадилар, санитария қоидаларига амал қиладилар. Демокчиманки, санитария ҳолатига риоя этиш маълум бир жойдаги мавжуд шароит билан ҳам боғлиқ. Юксак санитария ҳолатини яратиш фуқароларда санитария маданиятини оширишнинг муҳим омилли.

Айниқса, бозорларда, аҳоли гавжум булган жойларда бунга алоҳида эътибор қаратиб, мунтазам назоратни йўлга қўйиш шарт. У ерлардаги ошхона ва савдо шахобчалари фаолияти кунгилгадигдек ташкил этилса, аҳоли эҳтиёжи тула қондирилса, ноқонуний савдо усулларига чек қўйилган, аҳолининг санитария даражаси сақланган буларди. Санитария ҳолатига фуқароларнинг онгли муносабатини яна бир бор таъкидлаш керак. Тозалик том маънода инсонга хос нарса. Муқаддас китобларда ҳам иймоннинг иши деб юритилади. Зеро, бу хислат инсон иймонига, эътиқо-дига дахлдорликни билдиради. Санитария маданиятининг энг муҳим омилли ҳам шу. Бу ерда инсон фақат уз саломатлигини ҳимоя қилган бўлади.

Бахтиёр АБДУСАТТОРОВ,
"Маърифат" мухбири

Р.С: Юқоридаги гапларни келтириш билан бирга масаланинг яна бир томонида эътиборингизни қаратмоқчимиз. Болаларнинг кўчалардаги бундай ҳаракатлари кўпчилигимизнинг кўз ўнгимизда содир бўлади. Аммо мактабларда тозалikka қандай риоя этилади?! Уқувчининг кийими, қўл, оёқ ва тана тозаллигини текшириш кундалик вазифамиз эканлигини унутмадикми?! Ахир ҳамма тозалик шу ердан бошланади-ку? Мактабда ўзини тоза тутган ўқувчи кўчада ҳам, бозорда ҳам... Йўқ, бозор иқтисодиётининг ҳар қандай шароитида ҳам болаларнинг бозорда олди-сотди қилишини оқлаб бўлмайди. Ва бунинг бозорнинг самарали усули дейиш ҳам нотўғри. Уқувчи мактабга, сўнг кутубхонага бориши керак!

Муаммо

Aks-sado

Кўнгилинг кўчалари кўп эканлигини кўпчилигимиз яхши биламиз. Шунинг учун бўлса керак, бировларнинг юриш-туриши, ўзини туттиши ёки муомаласини кузатиб, баъзан "кўнгил экан-да" деб кўямиз. Тўғриси, шундай деб кўя қоламиз. Янаям тўғривоғи, "бундай бўлмаслиги ҳам мумкинми?" дея бош қотириб ҳам ўтирмаймиз. Аслида-чи? Бош қотириш у ёқда турсин, бунинг учун курашиш керак. Токи ўзимизга, ўзбеклигимизга, қолаверса ўзлигимизга зиён-заҳмат етмасин.

Ёдингизда бўлса газетамизнинг 2000 йил 29 январь сонидан "Уни қасам ҳам урмади" сарлавҳаси остида бир аёлнинг мактубини эълон қилган эдик. Унда қаламга олинган фожиа (шундай десак тўғри бўлади) муштарийларимизни бефарқ қолдирмаганидан биз мамнун бўлдик. Бўлиб ўтган воқеа юзасидан билдирилаётган фикр-мулоҳазалар, муносабатлар кўп. Ва улар турли мазмунда бўлса-да, аксариятида бир умумийлик бор. Газета имкониятларидан келиб чиқиб, ана шу умумийликни ўзида мужассам этган икки мактубни эътибор-

"УНИ ҚАСАМ ҲАМ УРМАДИ"

рингизга ҳавола қилишни лозим топдик. Хулоса яшаш яна ўзингиздан.

БИРИНЧИ МАКТУБ

"Маърифат" газетасида чоп этилган "Уни қасам ҳам урмади" деган мақолани ўқидим...

Қизим Машхура! Сен бор гапни "Маърифат" газетасига ёзиб, жуда тўғри иш қилгансан. Уни қасам ҳам урмади, деб хафа бўлма. Сени шунчалик ҳўрлаган Содиқ ҳам, Ю. ҳам тиз чўкиб олдинга келади. Оила масаласи ўйинчоқ эмас, балки давлат, жамият аҳамиятига молик бўлган масаладир. Ҳурматли юртбошимиз 1998 йилни Оила йили, 1999 йилни Аёллар йили ва 2000 йилни Соғлом авлод йили дея атаб бежиз ташаббус кўрсатмаптилар. Чунки халқимизга, давлатимизга, миллатимизга соғлом, етук авлодлар керак. Мухити бузилган оилада бундай авлод етишиб чиқиши амримаҳол. Шу нуқтаи назардан сенинг бошингга тушган бу савдони қишлоқ оқсоқоллари, туман маориф ходимлари, керак бўлса, ҳуқуқ-тартибот

органлари шу кунгача билмаган бўлса, мана энди билишади. Сен каби меҳрибон оналарнинг қадрига етадилар, албатта.

Ҳамидулла Йўлдошев,
фахрий педагог
Тошкент шахри

ИККИНЧИ МАКТУБ

"Маърифат" газетасининг 29 январь сонидан босилган "Уни қасам ҳам урмади" мақоласини ўқиб чиқдим. Машхура опага, унинг болаларига ачиниб кетдим. Нега? Бугунги кунда бир аёлнинг беш фарзандни боқиши осонми?! Онанинг ишлаб топадиган пули болаларга етади, деб ўйламайман. Ҳаётда ҳам моддий, ҳам маънавий етишмовчиликларга дучор бўлиб ўсган беш бола келажакда етук, баркамол инсон бўлиши мумкинми? Бир аёлни деб беш фарзанддан кечган отани не деб аташ мумкин?!

Содиқ ака, болалар қарғишидан кўркмайсизми? Агар мард бўлсангиз, исмингизни ўзгартиринг, сиз "содиқ" эмассиз! Баъзи қизларни "енгилтак" деб айтадиган бўлсак, Содиқ ака, сизни не дейиш мумкин!

Aks-sado

Машхура опа айтган Ю. ҳақида куйидаги хулосага келдим: Ю. енгилтак, унинг виждони бўлганда эди, у Содиқ акага турмушга чиқмасди, унга рад жавобини бериши, қолаверса, беш гўдакни отасиз қолдирмаслигини насиҳат қилган бўларди. Ю. учун муқаддас китоб саналмиш "Қуръон" ҳам бир пулдек. У Машхура опани алдай олиши мумкин, лекин яратган тангрисини алдай оладими? Бир кун келиб, шу қилган гуноҳларини юва олармикан?

Мен бундай аёллардан нафратланаман.

Ҳозирги кунда ўқитувчи номига доғ тушираётган аёллар кам эмас. Бундайларни мактаб маъмурияти, қолаверса, маҳалла оқсоқоллари билан биргаликда қайта тарбиялаш керак.

Машхура опа! Оллоҳ сизга соғлиқ берсин, болаларингиз бахтига омон бўлинг. Ойнинг ўн беши қоронғу бўлса, ўн беши ёруғ эканини асло унутманг.

И.НОРОВ
Бухоро вилояти
Жондор тумани

МОНИТОРИНГ
МАРКАЗИ ОЧИЛДИ

Буюк келажак сари дадил одимлаётган она-Ватанимиз — Ўзбекистон бўйлаб кенг қамровли ислохотлар жараёни кечмоқда. Таълим тизими соҳасидаги ислохотлар эса ҳаётимизни барча жабҳаларига узининг ижобий таъсирини курсатиши шубҳасиздир.

«Таълим тўғрисидаги қонун» ва «Қадрлар тайёрлаш миллий дастури»ни амалга оширишда мониторинг хизматини яхши йўлга қўйиш муҳим аҳамият касб этади. Ана шу эзгу ниятлар ҳисобга олинган ҳолда, яқинда Нукус шаҳрида мониторинг маркази очилди. Тантанали маросимда сузга чиққан Қорақалпоғистон Республикаси Жуқорги Кенгесининг Қумита раиси К. Исмоилов, Қорақалпоғистон Республикаси халқ таълими вазири Б. Султонов, Нукус шаҳар ҳокимининг биринчи уринбосари Ш.Мухамедов ва бошқалар мониторинг марказининг очилиши маърифий-маънавий ҳаётимизда қувончли воқеа эканлигини алоҳида таъкидлашди ҳамда янги марказ фаолиятининг самарали йўлга қўйилишида унинг педагогик жамоасига катта муваффақиятлар тиладилар.

Ғойиб ЁҚУБОВ,
ўз мухбиримиз

Юртимизда ҳамиша истеъдодлилар ардоқланади. Уларни излаб топиш, ижод намуналарини халққа кўрсатиш ўқитувчи ва мураббийларнинг вазифаси.

Оқ олтин туманида ҳам иқтидорли ўқувчиларни танлаб олиш аждодларимиздан қолган миллий хунармандчилик ишларини ривожлантириш учун бир қанча ибратли ишлар амалга оширилмоқда.

Тумандаги 3-ўрта мактабда ўқувчиларга сандиқчилик сир-асрорлари ҳам ўргатилади.

Суратларда: тумандаги болалар ва ўсмирлар ижодиёт уйининг ўқувчилари ўзлари ясаган буюмларни намойиш қилмоқдалар.

3-ўрта мактаб ўқувчиси Ж.Қанотбоев сандиқча яшаш билан машғул.

Х.МИРЗАКАРИМОВ олган суратлар

Kitoblar olamida

Эртақлар ҳақида гап кетганда, яхшилар хусусида ўйлаб қоламиз. "Буюк ипак йўли ҳикоятлари" тўплами 1999 йил, ЮНЕСКО ишлари бўйича Корея Республикасининг Миллий Комиссияси ҳамда Очиқ жамият институти Комак жамғармасининг молиявий ёрдами билан "Тошкент" полиграфия комбинати босмаҳонасида 5500 нусхада чоп этилди.

Тўплам сизни Буюк Ипак йўллари бўйлаб, Хитойдан Европагача чўлу хиёбонлар ва тоғлар оша 20 та давлатлараро икки минг йиллик тарих сари кизиқарли саёҳатга чорлайди.

Уша пайтда, бу савдо йўлларида ҳаракатланган қарвонлар Қашғар, Турфон, Самарқанд, Марв, Ҳамадон, Боғдо, Дамашқ ва Искандария каби афсонавий шаҳарлар бўйлаб нафақат шойи газлама, чинни ва зирворлар каби маҳсулотларни, балки турли фикрлар, фалсафалар ва оташпарастлик, буддизм, иудаизм, насроний ва ислом каби диний вояларни ҳам олиб ўтар эдилар.

Ҳозирги кунда коммуникациянинг ривожига сабабли, маданият ва динлар ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ мулоқотга киришмоқдалар. Ҳақиқий "Тинчлик" маданиятига ўтиш

МАҒРИБУ МАШРИҚ
ЭРТАҚЛАРИ

учун дунёнинг турли маданиятлари, маънавий ва диний анъаналари ўртасидаги мулоқотга ва ўзаро тушунувчанликнинг кучайишига ҳар қачонгидан ҳам кўпроқ зарурат туғилмоқда. Буюк ипак йўллари бўйлаб жойлашган давлатларнинг анъанавий фольклор намуналари — эртақлар ва тарбиявий аҳамиятга эга бўлган ҳикояларнинг заҳиралари бу китобда жо бўлган.

У соғлом авлод тафаккурини, дунёқарашини шакллантиришда жуда асқотади. Ундан мактабгача таълим муассасаларида, бошланғич синфларда тарбия воситаси сифатида фойдаланиш тавсия этилади.

Ҳозирги кунда замон яшин тезлигида ўзгариб турибди. Бу эса инсонлардан ҳар бир нарсани чуқур идрок этишни ва яхши ниятда бўлишни талаб этмоқда.

Китобдан Шарқий Осиё, Жанубий Осиё, Ўрта Осиё, Кавказ, Яқин Шарқ, Европа давлатлари ҳикоялари ўрин олган. Беэҳтиборинг нафис ишланганлиги кайфиятингизни кўтаради. Шуниси диққатга сазоворки, ҳикоятларни ўзбек ва инглиз тилларида ўқиш мумкин.

Ҳозирги пайтда таълим тизими олдидан янги авлоднинг ўзини ва ўз атрофидагиларни тушуниб етиши, тотувликда яшаш лозимлиги масаласи турибди. Бизнинг кўпмиллатли Ўзбекистонда бу китобнинг аҳамияти жуда ҳам каттадир. Бундан ёш авлод манфаат топиши муқаррар.

Мазкур китоб хоҳ Ўзбекистонда, хоҳ Осиё мамлакатларида бўлсин, халқаро маданий муносабатларнинг кенгайиши, турли миллат кишиларининг бир-бирларини қадрлаши учун хизмат қилади.

Қўлланма ҳар бир миллат халқлари учун билим манбаи бўлиб хизмат қилади.

М. ТУРОПОВА
РТМ "Маънавият ва кўшимча таълим" бўлими бошлиғи

ШОИР РУҲИ БЕЗОВТА БЎЛМАСИН

Усмон Носирнинг вафоти 9 март эди, дафн этилган кунни эса 15 март. Ўтганларни хотирлаб, эслаб туриш баҳонасида сиз азиз ўқитувчилар учун ёзилган кўйидаги мақола қўшимча манбаа бўлиши шубҳасиз.

Республика Президентининг 1999 йил 12 май кунини эълон қилинган Фармойиши билан мустамлакачилик даврида қатагон қилинганлар хотирасини абадийлаштириш, уларнинг ҳаёти ва фаолиятини, илмий-ижодий меросини чуқур ўрганиш бўйича жамоатчилик Комиссияси тузилди.

Юртбошимизнинг "Хотира деданда биз бу фоний дунёдан ўтган аждодларимизни эслаш, уларнинг чироқларини ёқиб, эзгу ишларини давом эттиришни тушунамиз. Бу халқимизга хос азалий фазилатдир", деган сўзлари барча учун даъват бўлиб янгради. Халқимиз тарихида эзгу саҳифа очган бу ҳаракат эл орзу қилиб етишган мустақилликнинг энг катта ютуғидир. Айни пайтда Президентимизнинг бу ташаббуси ҳар биримизнинг зиммасига тарих саҳифаларини ёлгон, нотўғри маълумотлардан холис қилишдек улкан вазифани ҳам юкляди.

Уша машғум мустамлакачилик даврида ноҳақ қурбон бўлганларнинг руҳларини шод этиш, хотирасини улуғлаш ҳар биримизнинг инсоний бурчимиздир. Бу бурчни адо этишда фақат ва фақат ҳақиқатга таяниб иш кўрмоқ лозим. Бу борда шахсий гинақудуратларга йўл қўйиб бўлмайди. Модомки, зўравонлик қурбонлари руҳини хотирлашдек хайрли ишга киришарканмиз, аввало, барчамиз бир халқнинг фарзандлари эканлигини унутмаслигимиз, Юртбошимиз ҳар доимо таъкидлаганидек, бир ёқадан бош чиқариб, ҳаммиса эззулик ва яхшилик сари интиломимиз керак.

Маълумки, мустамлакачилик даврида халқимиз минглаб энг асл фарзандларидан жудо бўлди. Халқда фарзанд доғи — энг оғир дард, деган гап бор. Бу доғнинг жароҳати умр бўйи битмайди. Бу дард авлоддан авлодга ўтади, амал ва армон бўлиб қалбларни ўртайди.

Халқимизнинг ана шундай асл фарзандларидан бири бу шоир Усмон Носир эди. Машғум тузум йўл очиб берган шўволар сабаб 24 ёшида қатагонга учраган шоир хотираси истиқлол туфайли эл орасида ардоқ топди. Бугунги кунда шоирнинг ҳаётию ижодига қизиқиш тобора ошмоқда. Шундай экан бу оташнафас, ўз умри, тақдирини билан ёшларга ибрат бўлишига арзийдиган шоир умрига, фаолиятига ҳаққоний назар билажан қараш лозим. Токи келажак авлод олдидан нотўғри гапларни айтиб қўйиб, юзимиз шувут бўлмасин. Чунки алломаларимизнинг ўтмиши ҳаётлари ҳали кўп ўрганилиши, тадқиқ қилиниши, шубҳасиз.

Оммавий ахборот воситалари орқали Усмон Носир ҳақида, унинг ҳаёти ва ижоди хусусида хилма-хил фикрлар айтилмоқда, ёзилмоқда. Улар орасида шоир шаънига тўғри келмайдиган, асоссиз гаплар ҳам йўқ эмас. Бу борда таъкидлаш жоизки, машҳур шахслар ҳақида гап кетганда "миш-миш" ларни

руқач қилиб эмас, албатта, тарихий фактлар, ҳужжатларга асосланиб, фикр айтмоқ лозим.

Телекўрсатувларнинг бирида олимларимиздан бири "Усмон Носир руҳий хаста бўлган, қамоқхоналарда ҳеч қандай ижод қилмаган, Ўзбекистонга ҳеч қандай кўлэзмалар юбормаган", деган асоссиз гапларни айтиб юборди. Бундай гапларни инкор этувчи ҳужжатларга мувофиқ қилиш масалани равшанлаштириши мумкин. Бу ҳужжатлар архивда сақланаётган Усмон Носирга тегишли "Дело"ларда маълумлигини таъкидлаб ўтишимиз ўзи кифоя.

Усмон Носир 1937 йилнинг 14 июлида ҳибсга олинган, НКВД (Ички Ишлар Халқ Комиссарияти — Н.Р.)нинг ички қамоқхонасида сақланган. Бу ерда у бир қанча сўроқлар, терговларни бошидан кечирган. У қамалишдан аввалроқ НКВДга ёзилган бир неча "чақув" хатлар матнидан Усмон Носирни қаматиши атайлаб уюштирилгани аён бўлади. Шунинг ҳам айтиши лозимки, ўша йилларда Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг баъзи раҳбарлари НКВДнинг ёлланган ходимлари эдилар. Шоирни баъзи ҳамкасабалари хоинларча сотиб, қоралаганлар. Шулар асосида 1937 йилнинг 5 декабрида Усмон Носирга қўшимча айблов қўйиши тўғрисида НКВД ходими лейтенант Огабеков тасдиқлаган қарор бор. Унда: "Дело" да Носиров Усмон 1935 йилдан бошлаб ҳибсга олингунга қадар ўз олдига Ўзбекистонни мажбуран СССР таркибидан ажратиб олиб, унинг ҳудудидан мустақил миллий-буржуа давлат яратилиши мақсад қилган аксилқилобий миллатчилар ташиқилоти азоси бўлганлиги ҳақидаги маълумот мавжуд..." /15-бет/, дейилган.

Бу жумланинг "Дело" да пайдо бўлишига Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида тузилган махсус комиссиянинг "Усмон Носировнинг аксилқилобий миллатчилик хатти-ҳаракатлари ҳақидаги хулосалари" сабаб бўлган.

Комиссия Усмон Носирга қўйилган айблов бандларининг бирида шунини таъкидлайди: "Уша сўхбат пайтида /Усмон Носир ва ёзувчи Лаврентьев ўртасида — Н.Р. / Усмон Носиров яна бошқа аксилқилобий мулоҳазалар юритган, яъни у "Шарқнинг туркий халқлари маданиятининг мустақиллиги уларнинг мустақил давлатга бирлашмоқларини талаб қилади ва Ўзбекистон Совет Иттифоқида, унинг таркибиде бўлиши шарт эмас, туркий халқларнинг бирлашиши орқали ҳам социализмга келиш мумкин" /21-бет/, деган".

27 январда Ёзувчилар уюшмасида Усмон Носирнинг 10 йиллик ижоди нишонланганида уни олқишлаб, ҳатто шоирга шеърлар бағишлаб чиқишлар қилган "ўртоқ"лар йил ўртасига келиб, тўнларини тескари қийиб оладилар. Улар учун Усмон Носирлар, Чўлпонлар, Қодирийлар, Ботулару Эбекалар халқ орасида сингдираётган асл, ўз Ватанига садоқату муҳаббатни уйғотаётган мустақиллик гоёси бегона гоё эди.

Энди Усмон Носир қамоқхо-

наларда ҳеч нарса ёзмаган, деган гапга келсак, бундай гапларга қуйидаги ҳужжатлар билан жавоб бериш мумкин.

Усмон Носир 1938 йил 5 октябр кунини СССР Олий суди Ҳарбий Коллецияси томонидан эълон қилинган ҳукми билан 10 йиллик муддатга озодликдан маҳрум этилиб, "халқ душмани" тамғаси билан сургуни қилинди, Россиянинг Златоуст шаҳридаги қамоқхонага жўнатилади. Бу ерларда шоир қаттиқ изтироб чекканлиги, маҳбусликка чидай олмайганлиги қуйидаги ҳужжатлардан маълум бўлади.

Етиб келганининг эртасигаёқ, яъни 24 январда У.Носир Златоуст қамоқхонаси бошлиғига ариза ёзиб, бошидан ўтган барча воқеаларни баён этади ва арзини тинглашини илтимос қилади: "Мен якка ўзим ўтирган камера деразасидан атайлаб ёлланган кишилар ва коридорликлар орқали менга тўхтовсиз тўқнашувлар ёздириб, психик таъсир ўтказмоқчи бўладилар. Бу одамларнинг оғзидан чиққан ибораларни қозоғга тушириши ноқулай. Чунки аризам бошқа қўллардан ҳам ўтади. Лекин энди буларнинг ҳаммасига чидаш мумкин эмас. Мени қақир-тириб, тинглашингизни талаб қиламан" (69-бет).

26 январ кунини у яна, энди қисқалина ариза ёзиб: "Мен учун энди ҳаммаси равшан бўлди. Мен ҳеч қачон Ватанга қарши бормайман. Адолатни талаб қиламан. Дохий Сталинга арз ёзишга рухсат беришингизни сўрайман. Бугундан, яъни 26/1-39 й.дан очлик эълон қиламан" (40-бет).

Шоирга тегишли "Иш"нинг 61-бетиде Златоуст қамоқхонаси бошлиғи ўринбосарининг 1939 йил 1 февраль кунини билан берилган буйруғи бор. Унда: "Маҳбус Носиров Сер.Владимир-ни карантин камерасига йўлланг, карантин камерасидан чиққач, 1-корпус, 10-камера, 1- койкага ўтказинг", деб имзо чекилган.

Носиров — бу аниқки Усмон. Аммо унинг исми ёнига бегона ном ёзиб қўйилган? Ким у Сергей Владимирович?

Бу саволга жавобни "Вечерний Ташкент" газетасининг 1988 йил 23 сентябрь сониде эълон қилинган "Оборванная песня" сарлавҳали мақоладан топданек бўлдим. Унда мен Розенфельд Сергей Владимирович билан учрашиб, унинг хотираларини ёритган эдим. Розенфельд ўзбек тилини мукамал билар, Златоуст қамоқхонасида Усмон Носир билан бир камерада бўлганини ҳикоя қилиб берган эди. У Ўзбекистон Комсомоли Марказий Қўмитасида маданият бўлимини бошқариб, 1937 йилда Златоустга сургуни қилинган экан.

С.В.Розенфельд шундай ҳикоя қилганди: "Бизларда матбуот билан танишиш имконияти бор эди. Аммо газеталарга ўз ҳисобимиздан обун бўлардик. Деярли барча маҳбусларнинг қариндош-уруғлари билан хат ёзишиб туришига, посылкалар олишига имкони бор эди. Усмон эса бундай ҳуқуқдан маҳрум эди. Биз нега бундайлигини билмас эдик, тушунас эдик.

Усмон Носир индамаслиги билан хотирамда қолди. У билан бир камерада 8 ойдан ортиқ вақт бирга бўлдим, аммо

ҳатто саккиз донагина сўз айтганини эслолмайман. У ҳеч ким билан гаплашмас эди, ёнига ҳеч кимни йўлатмасди. Кун бўйи якка ўзи шахмат ўйнардди. Доналарни ўзи ясаганди. Бир кунини у назоратчилардан кўпроқ конфет сўради. Илтимоси бажарилди. Шунини айтиши керакки, қамоқхонада назоратчилар биз маҳбусларга нисбатан ниҳоятда такаллуфли ва хушмуомала бўлишарди. Лекин бундай муносабат кўпроқ, назаримизда, масхаралашга ўхшаб, қонимизни қайнатиб юборарди. Назоратчиларни пийлаб уриб ташлагимиз келарди. Уша масхаратомуз хушмуомалаликларга чидам бермаган баъзи маҳбуслар "сумка" аталмиш жазо камерасига тушиб қолишарди... Шундай қилиб, Усмонга конфетлар берилди. У конфетларни емади. Биз, камерадагилар ҳайрон бўлдик, лекин кейингина бу конфетларни у нимга сўраб олганлигини англадик: у конфетлардан шахмат донасини ясади. У кроватидан қўзғолмай кечгача шахмат сурар ва шахматдан бўшаган вақтда ниҳоятда кўп шеърлар ёзарди. Ҳам шеърлар, ҳам қамоқхона бошлиқларида кўш-қўш аризалар ёзишдан чарчамасди. Ишнинг қайтадан кўриб чиқилишини сўраб, айби йўқлигини таъкидлар, бўшатиб юборишларини илтимос қиларди. Аммо аризалари жавобсиз қолиб кетар ва бундан у қаттиқ озор чекарди. Агарда назоратчилардан биронтаси уни сўхбатга чорлаб қолса, у биттагина "фашистлар!" сўзи билан гапини кескин бўлиб ташларди.

Биз Усмон шоир эканлигини билардик. Чунки у шеър ёзиш истаги борлигини билдириб, назоратчилардан жуда кўп қозоғ сўрарди. Илтимосини рад қилишмасди, қозоғ беришарди. Лекин Усмон қозоғларни тўлдириб бўлгач, назоратчилар берилган қозоғларнинг сонини қайтадан ҳисоблаб олишардида, "Дело"га қўшиб қўямиз, деб олиб кетишарди".

Саволга жавоб топишимда яна битта ҳужжат аҳамиятли бўлди. Юқориде зикр этилган У.Носирнинг 1939 йил 24 январь кунини ёзилган аризасида шоир ўзини "Ўзбекистонли кишилардан ажратиб, алоҳида бир кишилик камерага жойлаштиришларини" талаб қилади. Аммо 1 февралдаги буйруққа асосан уни Сергей Владимирович билан бирга 10-камерага ўтказиш масаласи қўйилади. Демак, "Носиров Сер.Владимир." деган ёзув бўлиб, маъноси бу иккиси бирга бўлиши шарт деганимикан?! Нега? Нима учун Розенфельд айтганидек, барча маҳбусларга хат ёзиш имкони берилгану Усмон Носир барча қатори сиёсий маҳбус бўлатуриб, бу ҳуқуқдан маҳрум этилган?! Бу саволнинг ҳам ечимини бор. Аммо у ҳақда кейинги мақолада тўхталамиз. Ҳозир эса фақат шунини айтиш мумкинки, бу ўша замоннинг, ўша даврнинг ва ўша сиёсатнинг ўйинларидан бири бўлган...

Нодира РАШИДОВА
(Давоми бор)

Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, вилоятлар ва Тошкент шаҳар халқ таълими бошқармалари тўғрисида муваққат НИЗОМ

1. Умумий қоидалар

1.1. Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, вилоятлар ва Тошкент шаҳар халқ таълими бошқармалари (кейинги ўринларда «Бошқарма») таълимни бошқариш бўйича ваколатли давлат органлари ҳисобланиб, ўз фаолиятларида тегишли ҳокимиятлар (Қорақалпоғистонда - Вазирлар Маҳкамаси) ва Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлигига бўйсунди.

1.2. Бошқарма ўз ҳуқуқлари доирасида тасарруфидаги туман(шаҳар) халқ таълими бўлимлари, ўқув-тарбия муассасаларида таълим соҳасидаги ягона давлат сиёсатининг амалга оширилишини таъминлайди.

1.3. Бошқарма ўз фаолиятида Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида» ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастур тўғрисида»ги қонунлари, Республика Президенти ҳамда директив органларнинг қарор ва фармойишлари, тегишли ҳокимиятлар ва Халқ таълими вазирлиги кўрсатмалари, таълим соҳасидаги бошқа меъёрий ҳужжатлар ҳамда ушбу Низомга амал қилади.

2. Бошқарманинг асосий мақсад ва вазифалари

2.1. Бошқарманинг асосий мақсади—худоидидаги туман(шаҳар) халқ таълими бўлимлари, Педагог ходимлар малакасини ошириш институти ва бошқа мактабгача таълим, умумий ўрта таълим, мактабдан ташқари таълимга боғлиқ бўлган муассаса(ташкilot)ларга умумий раҳбарликни амалга ошириш, уларда Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида» ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастур тўғрисида»ги қонунлари, Президент ва Ҳукуматнинг Фармони, Фармойиши ва қарорлари, Халқ таълими вазирлиги ва бошқарманинг қарор ва буйруқлари, давлат таълим стандартлари ва давлат талаблари бажарилишини таъминлаш, уларнинг фаолиятини мувофиқлаштиришдан иборат.

2.2. Бошқарманинг асосий вазифалари куйидагилардан иборат:

- идоравий бўйсунуш ва мулкчилик шаклидан қатъий назар, таълим муассасаларида «Таълим тўғрисида»ги Қонун ҳамда Кадрлар тайёрлаш миллий дастурида белгиланган талаб ва вазифаларнинг бажарилиш мониторингини амалга ошириш;

- таълим муассасалари фаолиятини мувофиқлаштириш ва услубий масалаларда раҳбарлик қилиш;
- таълим стратегиясини ишлаб чиқиш, ривожланиш истиқболини белгилаш ва режалаштириш, маҳаллий ҳокимиятлар раҳбарлигида ҳудудларнинг демографик, ижтимоий-иқтисодий шароитини, фуқароларнинг таълимга бўлган эҳтиёжларини инobatга олиб, бажарилган ва давлатнинг эҳтиёжларига мувофиқ замонавий талаблар даражасидаги, турли кўринишдаги таълим муассасаларни ташкил этиш ва тўғри жойлаштириш;
- ҳудуддаги педагог кадрларга бўлган эҳтиёжни аниқлаб бориш ҳамда тўла таъминлаш масаласини ечишга қаратилган тадбирларни амалга ошириш;

- ўқув-тарбия муассасалари моддий негизини ривожлантириш чора-тадбирларини ишлаб чиқиш ва маҳаллий ҳокимиятга таклифлар киритиш;

- умумтаълим мактабларида давлат таълим стандартлари, мактабгача ва мактабдан ташқари таълим муассасаларида давлат талаблари бажарилишини таъминлаш;

- нодавлат таълим муассасаларида давлат талаблари бажарилишини таъминлаш;

- Педагог ходимлар малакасини ошириш институти қошидаги Мониторинг маркази фаолиятига умумий раҳбарлик қилиш;

- болалар ва ўсмирларни ижтимоий-ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилиш чора-тадбирларини амалга ошириш;

- таълим муассасалари ходимларини ижтимоий ҳимоя қилиш, қўллаб-қувватлаш, рағбатлантириш ишларини амалга ошириш, педагог кадрлар малакасини ошириш учун шарт-шароитлар яратиш;

- тасарруфидаги ташкilot ва таълим муассаса педагог ходимларини тарбиялаш бўйича ишларни олиб бориш,

меҳнат интизомига риоя қилинишини назорат қилиш;

- Ўзбекистон Республикаси Қонунларига асосан педагог ходимларнинг маҳорати, ижодкорлиги, ташаббускорлигини намойён этишни рўёбга чиқариш;

- янги педагогик технологиялар, республика ва чет эл илғор тажрибалари билан таништириш, уларни ўқув-тарбия жараёнига татбиқ этишга имкон яратиш;

- маҳаллий ҳокимиятлар, ҳукумат ва жамоа ташкilotлари, ижодий уюшма ва жамғармалари, маҳалла кўмиталари билан ҳамкорликда таълим ривожланиш истиқболларини белгилаш, болалар ва ўсмирлар таълим-тарбияси бўйича ишларни ташкиллаштириш;

- таълим соҳасида таълим хизматлари кўрсатиш бозори ва маркетингни шакллантириш;

- Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланган меъёрий ҳужжатлар асосида ўз тасарруфидаги таълим муассасалари ва педагог ходимларни аттестация ва аккредитациядан ўтказиш;

- таълим муассасаларида идоравий бўйсунуш ва мулкчилик шаклидан қатъий назар, давлат ва нодавлат таълим муассасаларини давлат аттестациядан ўтказиш ҳамда аккредитация ва лицензиялаш масалаларини назорат қилиш;

- мактабгача тарбия, умумий ўрта таълим мактаблари ҳамда мактабдан ташқари муассасаларда педагогик ходимлар, ўқувчилар ва боғча болаларини соғлиқни сақлаш муассасалари билан ҳамкорликда тиббий кўрикдан ўтишини назорат қилиш;

- таълим тизимини ахборотлаштириш дастурини ишлаб чиқиш ва амалга оширишни ташкил этиш;

- ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш, психологик-ташхисдан ўтказиш, қизиқиш ва мойилликларини, интеллект даражасини аниқлаш ишларини ташкил этиш.

3. Бошқарманинг асосий фаолият йўналишлари

Бошқарма юклатилган вазифаларга мувофиқ куйидаги йўналишларда ишларни ташкиллаштиради:

- маҳаллий ҳокимиятлар, манфаатдор ташкilotлар, туман (шаҳар) халқ таълими бўлимлари билан биргаликда таълим тизимини ва унинг муайян бўғинларини ривожлантиришнинг узоқ муддатли истиқболини ишлаб чиқади, уларни рўёбга чиқаришда давлат ва жамоат тузилмаларининг ўзаро ҳамкорлигини таъминлайди;
- давлат томонидан ажратилган маблағлардан оқилона фойдаланишни, таълим муассасаларини маблағ билан таъминланишнинг қўшимча манбаларини шакллантиради, аҳолига пуллик хизмат кўрсатишни йўлга қўяди;

- ўз ҳуқуқи доирасида капитал қурилиш, капитал ва жорий таъмирлаш ишлари билан боғлиқ масалаларни тегишли ташкilotлар билан ҳамкорликда ҳал қилади;

- ўқув-тарбия муассасаларининг ўқув-методик ва моддий негизини мустаҳкамлаш юзасидан чора-тадбирлар кўради;

- умумтаълим мактабларининг кутубхоналарини ўқув-методик адабиётлар, бадий адабиётлар, даврий нашрлар билан бойитишга шароитлар яратади;

- таълим муассасаларига услубий раҳбарликни амалга оширади, тегишли методик ва меъёрий ҳужжатлар билан таъминлайди;

- ўқишнинг илғор шакллари, янги педагогик технологияларни, фан ютуқларини ўқув жараёнига жорий этиш ва шу мақсадда тайёрланган методик ишларни нашр қилади;

- педагог кадрлар малакасини оширишни ва қайта тайёрлашни ташкил этади, касб билимларини ва кўникмаларини чуқурлаштириш ҳамда янгилашга шарт-шароитлар яратади, Халқ таълими вазирлиги рўхсати билан таълим ходимларига иккинчи мутахассислик бериш масаласини ташкил этади;

- туман(шаҳар)лар кесимида умумий ўрта таълимнинг давлат таълим стандартлари, мактабгача ва мактабдан ташқари муассасаларда давлат талабларининг бажарилиш мониторингини мунтазам ташкил этади;

- мониторинг натижаларини Педагог ходимлар малакасини ошириш институти қошидаги Мониторинг марказида мутасаммалаштиради;

- тасарруфидаги таълим муассасаларида давлат таълим стандартлари ва дав-

лат талабларининг бажарилиши юзасидан паст кўрсаткичларга эришиш сабабларини аниқлайди ва таълим самарадорлигини ошириш юзасидан тегишли чора-тадбирлар белгилайди, юқори кўрсаткичларга эришган туман(шаҳар)лар халқ таълими бўлимлари ва таълим муассасаларини рағбатлантиради;

- таълим муассасаларида умумтаълим фанларини ўқитишнинг талаб даражасида қўйилишига, меҳнат, ахлоқий, ҳуқуқий, иқтисодий, экологик ва жисмоний тарбия берилишига, касбга йўналтиришнинг ташкил этилишига ўқув-услубий раҳбарликни амалга оширади;

- ўқувчиларни касб-ҳунарга йўналтириш ва психологик-педагогик ташхис ишларини ташкил этади ҳамда жойларда мазкур масала бўйича мониторингни амалга оширади;

- хорижий тилларни фаол ўрганишга, ўқув-тарбия муассасаларида ўқув жараёнининг жадаллаштирилган услубларини татбиқ этиш учун зарур шарт-шароитлар яратилишига, болаларнинг қобилияти, истеъдодини ривожлантириш учун ихтисослаштирилган мактаблар ташкил этилишига кўмаклашади;

- пулли ва пулсиз кўринишдаги таълим хизматларидан фойдаланган ҳолда ёшларнинг кўшимча таълим олишдаги эҳтиёжларини қондириш бўйича чора-тадбирларни кўллади;

- оилада ёки мустақил равишда билим оладиган фуқароларга услубий маслаҳат ва бошқа йўсинда ёрдам уюштиради, экстернат тартибда аттестациядан ўтиш ҳуқуқини таъминлайди;

- мактабгача таълим муассасалари фаолиятини такомиллаштиради, болалар тарбиясида ва мактабга тайёрлашда оила, маҳалла ҳамда жамоат ташкilotлари ҳамкорлигини ташкиллаштиради, мактабгача таълим учун методик раҳбарликни амалга оширади;

- мактабдан ташқари давлат тизимини ривожлантириш орқали болалар ва ўсмирларнинг яққа тартибдаги илмий, техникавий, спорт, маданий эҳтиёжларини қондириш, уларнинг бўш вақти ва дам олишини ташкил этиш масаласида давлат органлари, жамоат бирлашмалари, шунингдек бошқа юридик ва жисмоний шахслар фаолиятларини мувофиқлаштиради;

- умумий ўрта таълим мактабларида иқтидорли болалар ва ўсмирларнинг давлат таълим стандартлари талабларидан юқори даражадаги таълим олишларига шарт-шароитлар яратади;

- таълим соҳасидаги давлат сиёсатининг асосий тамойилларидан бири - умумий ўрта таълимнинг мажбурийлигини таъминлайди, шунингдек, тегишли мута-садди орган(ташкilot)лар билан ҳамкорликда ўрта махсус, касб-ҳунар таълимининг мажбурий-ихтиёрийлигини таъминлашга эришади;

- таълим муассасаларида таълим олувчиларни қонун ва меъёрий ҳужжатларга мувофиқ ижтимоий ва ҳуқуқий ҳимоя қилиш масаласини назорат қилади;

- етим ёки ота-оналарининг васийлигисиз қолган болаларни ўқитиш ва боқиб масаласини қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширади;

- жисмоний ёки руҳий ривожланишида нуқсон бўлган болалар ва ўсмирларни, шунингдек узоқ вақт даволанишга муҳтож бўлган болалар ва ўсмирларни ўқитиш ва тарбиялаш учун тиббий хизмат идоралари билан ҳамкорликда ихтисослаштирилган таълим муассасаларини ривожлантириш, ўсмирларни имкон қадар жамиятнинг ижтимоий-иқтисодий ҳаётига мослаштириш масалаларини ҳал қилиш бўйича маҳаллий ҳокимиятларга таклифлар киритиш, махсус таълим муассасаларидаги ўқув-тарбия жараёнининг тегишли Низомларга амал қилинишини таъминлайди;

- соғлиқни сақлаш муассасалари, касба уюшмалари ва бошқа тегишли ташкilotлар билан ҳамкорликда ўз тасарруфидаги барча ўқув-тарбия муассасаларида болалар соғлигини сақлаш, соғломлаштириш тадбирларини ўтказиш устидан назоратни ташкил этади;

- тасарруфидаги барча таълим муассасаларида овқатланишни ташкил этилишини назорат қилади;

- тасарруфидаги ўқув-тарбия муассасалари, таълим тизимидаги ташкilotларнинг низом ва уставларини тасдиқлайди ҳамда маҳаллий ҳокимиятда рўйхатдан ўтказишга кўмаклашади;

- тасарруфидаги халқ таълими бўлим-

ларининг раҳбарлари лавозимига тайинлаш учун номзодларни белгиланган тартибга мувофиқ тегишли ҳокимиятларга тақдим этиш, лавозимлар номенклатурасига биноан тасарруфдаги ташкilotлар, ўқув-тарбиявий муассасалар раҳбарларини тайинлайди;

- вилоят(Қорақалпоғистон Республикаси, Тошкент шаҳар) педагогик ва бошқа нашрлари орқали таълим соҳасидаги янгиликларни, ахборотларни ёғди, илғор педагогик тажрибаларнинг оммалаштирилиши ва жорий қилинишини таъминлайди, бошқарманинг қарор, буйруқ ва бошқа материаллар тўпланмаларини нашр этади;

- ҳудуддаги педагог ходимлар малакасини ошириш институтига раҳбарлик қилади;

- таълим муассасаларининг фаолияти бўйича жамоатчилик фикрини ўрганишни ташкил этади, таҳлил қилади ва ривожланиш қонуниятини белгилайди;

- бевоқиф бошқармага бўйсунувчи муассасалар, ташкilotлар, корхоналарнинг молия-хўжалик фаолиятига раҳбарликни ва назоратни амалга оширади;

- таълимнинг муҳим масалалари бўйича кенгашлар, семинарлар ва бошқа анжуманларни белгиланган тартибда ўтказилишига раҳбарлик қилади;

- таълим-тарбия жараёнида юқори кўрсаткичларга эришган педагог ходимларни, таълим муассасалари раҳбарларини, ўқитувчиларни белгиланган тартибда Ҳукумат, вазирлик мукофотларига тақдим этиш ҳамда тармоқ мукофотлари билан тақдирлайди;

- фуқароларнинг аризалари, таклифлари, шикоятларини ўз вақтида кўриб чиқишини ташкил этади, кузатилган (аниқланган) камчиликлар бўйича чора-тадбирлар белгилайди.

4. Бошқармага бериладиган ҳуқуқлар

Бошқармага юклатилган вазифаларни ҳал этиш учун куйидаги ҳуқуқлар берилди:

- мулкчилик шакли ва кимга бўйсунушидан қатъий назар, ҳудуддаги таълим органлари ва муассасалари томонидан «Таълим тўғрисида» ва «Кадрлар тайёрлаш миллий дастур тўғрисида»ги қонунлар, таълим соҳасидаги Ҳукумат қарорларининг бажарилиши устидан назоратни амалга ошириш;

- давлат таълим стандартлари, давлат талаблари таъминланишини назорат қилиш;

- таълим муассасаларини ривожлантириш, таълим олувчиларнинг қафолатланган ҳуқуқларини таъминлаш борасида ижтимоий-иқтисодий шароитларни яратиш, соҳа тузилмасини такомиллаштириш ҳақида халқ таълими вазирлигига таклифлар киритиш;

- ўқув-услубий адабиётларни яратиш ва нашр этишни ташкил этиш;

- юклатилган вазифаларни бажариш учун вилоят статистик идорасидан, жойлардаги халқ таълими бўлимларидан статистик ва бошқа маълумотлар олиш;

- туман(шаҳар) халқ таълими бўлимлари, ўқув-тарбия муассасаларининг таълимга оид қонун, низом ва бошқа ҳужжатларга зид бўлган қарор, буйруқ ва кўрсатмаларининг бажарилишини тўхтатиш, зарур ҳолларда уларни бекор қилиш ҳақида тегишли ҳокимиятлар ёки вилоят ҳокимлигига таклиф киритиш;

- ҳайъат мажлисларида халқ таълим бўлимлари, ўқув-тарбия муассасалари раҳбарларининг бошқарма ваколатига кирувчи масалалар бўйича ҳисоботларини эшитиш;

- тегишли қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда таълим муаммолари юзасидан халқаро дастурлар, лойиҳаларда иштирок этиш, хорижий давлатларнинг таълим тизимлари билан алоқалар ўрнатиш;

- қонун доирасида юридик ва жисмоний шахслар, шу жумладан, чет эллик юридик ва жисмоний шахсларнинг ихтиёрий бадаллари ҳисобидан таълимни ривожлантириш фондларини ташкил этиш;

- ҳудудда жойлашган нодавлат таълим муассасалари таълимга оид қонун ҳужжатларини бузган тақдирда, аккредитация қилган органларга уларнинг фаолиятини тўхтатиш ҳақида таклиф киритиш.

(Давоми 9-бетда)

Тахминан 2500-2700 йиллар аввал яратилган "Авесто" китобида қайд қилинишича, Марказий Осиё халқлари ўша даврларда ҳам баҳор келишини зўр шоду хуррамлик билан кутиб олишган. Буюк алломалар — Лутфийнинг "Гул ва Наврўз", Умар Ҳайёмнинг "Наврўзнома", Бобурнинг "Бобурнома", Огаҳийнинг "Ошиқлар тумори" асарларида фасли навбаҳор шу қадар чиройли тараннум этилган.

Республика Халқ таълими вазирлигининг шу йил 9 февралда чиқарган буйруғига мувофиқ Наврўз байрамини мактабгача таълим, умумтаълим, мактабдан ташқари муассасалар, академик лицей, касб-хунар коллежларида, ўрта ва олий педагогика ўқув юртлирида намунали ва уюшқоқлик руҳида ўтказиш кўзда тутилади.

Байрамга мазмун бағишлайдиган, унинг ташкилий жиҳатдан пухта ўтишини таъминлайдиган нарса, бу шиордир. Шу жиҳатдан қараганда, байрам сарлавҳаси "Ҳар тунинг қадр ўлубон, ҳар кунинг бўлсин Наврўз", "Кўнги оламини чорлайвер, Наврўз, эларни эларга боғлайвер, Наврўз", "Ассалом Наврўз — ассалом йил боши", "Наврўз — яшариш фасли", "Сен баҳорни соғинмадингми?", "Баҳор соғинчи ва севинчи", "Наврўзинг муборак, Ўзбекистоним", "Хуш келибсан, Наврўзи олам", "Қадамнинг кутлуғ келсин, Баҳор" сингари номлар билан аталса, ўтказилажак тадбир маъноси яққол ва бўртинди кўринади.

Байрамни икки босқичли тадбир асосида олиб бориш мумкин. Биринчиси меҳнат билан боғлиқ тадбир бўлиб, бунда халқимизнинг ажойиб анъанасига мувофиқ, март ойининг бошидан охирига қадар ободонлаштириш, атроф-муҳитни кўкаламзорлаштириш мақсад қилиб олинади. Ҳар бир мактабда дов-дарахт, гуллар ўсадган майдончани чиройли қилиб, "Соғлом авлод боғи"га айлантириш керак.

"Наврўз" байрамининг иккинчи қисми кўнгилочар ҳордиқ билан боғлиқ бўлиши керак. Табиийки, байрам дастурхонига кўклам неъматлари — сумалак, кўк сомса, ҳалим ва бошқа миллий таомлар тортилади. Албатта, байрамнинг бу қисмида тимсолий қаҳрамонлар — Дехқон бобо, Наврўз, Баҳоройнинг ташрифи, чиройли нутқ ифода этиши, образга киришишига аҳамият бериш лозим.

Шарқ халқларида йилнинг кириб келиши анъанавий байрам сифатида жуда қадрлиниб келинган. Байрам тадбирини қолишга солиб қўйиш фикридан йироқмиз. Одатда бир хиллик кишини зериктиради. Демокчимизки, ўтган йилги байрам тадбиридан бу йилгиси фарқлироқ бўлиши лозим.

Маълумки, 22 декабрда тун кунга нисбатан узая бошлайди. Бу ҳолат 21 мартга келиб, куннинг тунга нисбатан узайиши билан алмашинади. Наврўз байрами араблар истилосига қадар

Эрон ва Ўрта Осиё халқлари, шунингдек, Кавказорти мамлакатларида аҳоли маълум қисмининг, яъни зардуштийлик дини қавмларида оммавий тарзда нишонланган. Ўша даврларда куннинг тунга нисбатан узайиб, табиат уйғониши ва умуман йил фасллари ва ойлари ўзига хос номлар билан аталган. Бу ҳақда байрам тадбирларининг адабий-бадий қисмларида маълумот бериб ўтиш мақсадга мувофиқ бўлса керак.

"Фарвардин" ойи паҳлавийча сўз бўлиб, у ҳамал буржиги оиддир. Бу даврда момо қуёш ҳамал буржида бўлади, ўсимликлар кўкара бошлайди, қисқаси табиат жонланади.

СОҒИНТИРИБ КЕЛМОҚДА НАВРЎЗ

"Урдибихшт" ойида олам ўзининг кўкариши ила жаннат монандидир, урд-паҳлавий тилида "монанд" дегани. Офтоб бу ойида ўз айланиши бўйича Савр буржида бўлади.

"Ҳурдад" ойи — одамларни бутдой, арпа ва мевалар билан боқади. Офтоб жавзо буржиги киради.

"Тир" ойида бошоқли донлар тақсим қилинади. Офтоб авжиги кўтарилади, яъни саратон буржиги киради.

"Мурод" ойида тупроқ инъом этади. Етилган мева ва сабзавотлар одамлар кўзини қувонтиради. "Мурод"да Қуёш Асад буржидан кўним топади.

Metodik tavsiyalar

"Шахривар" ойи — даромад ойи. Қадимда подшолар даромади шу ойда ошиб-тошган. Чунки бу даврда ўлпон тўлаш шарт ва осон. Офтоб эса Азро (сунбула) буржида "меҳмон" бўлади.

"Меҳр" ойида инсонлар ўртасидаги меҳр-муҳаббат риштаси мустаҳкам боғланган. Табиат неъматларидан бир-бирларига илинишган. Қуёш мезон билан "дўстлашади".

"Офтоб" ойида ёмғирлардан сув кўпаяди, бундан ер тўйинади. Ақраб буржи бу ойда Қуёшни ўз бағрига чорлайди.

"Озор" ойи паҳлавий тилда озар, бизнинг иборада эса "олов" деганидир. Бу ойда об-ҳаво совий бошлайди. Оловга муҳтожлик сезилади. "Қавс" буржиги кирган Қуёш нурлари қандайдир кучсиз бўлиб қолади.

"Дай" ойи девни англатар экан. Бунинг маъноси шулки, ой қаҳрли ва кўкаришдан, ҳосил беришдан мутлақо йироқ. Офтоб жадий буржиги киришга мажбур.

"Баҳман" ойи "ўшанга ўхшаган" деганидир. Яъни у ҳам "дай"га ўхшаб совуқ ва қуруқдир. Офтоб бу ойда Зуҳал хонасида, давнинг жадй билан туташ қисмида туради.

"Исфандармуз" ойи паҳлавийча мевани англатади. Бу даврда мевали дарахт ва ўсимликлар кўкара бошлайди. Момо офтоб ниҳоят Қут буржиги кириб боради.

Йилдаги ҳар бир ойнинг ўзига хос хусусиятларига тўхталиб ўтиш Наврўз байрами тантаналарига мазмун бағишлайди. Шунингдек, байрам тадбирларида сумалак билан боғлиқ ривоятлар, баҳор ҳақидаги байтлар, табиат жумбоқлари, ҳазил-мутойиба, ўлан, куй-қўшиқ, рақслар ҳам ўрни билан ижро этилиши керакки, ҳар бир иштирокчининг кўнгилида она-Ватанга муҳаббат туйғуси жўш урсин. Қадим-қадимдан халқимиз "байрам" қилиб келаётган урф-одат, маросимларга нисбатан ҳурмат-эътибор кучайсин.

Оқорида таъкидлаганимиздек, байрам тадбирининг аниқ қолипи йўқ. Уни мустақил юртимизнинг ажойиб анъанаси сифатида нишонлаш, ҳар қалай ҳар биримиздан нозик дид, эҳтирос ва синчковлик талаб қилади. Уни шундай нишонлаш лозимки, жажжи болакайлар, мактаб ўқувчилари, талаба ҳамда минглаб мураббийлар бир умр юзларида майин табассум ва илиқ хотира билан эсга олсинлар.

Кун сайин яқинлашаётган Наврўзингиз муборак бўлсин!

РТМ "Маънавият ва қўшимча таълим" бўлими

Қорақалпоғистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, вилоятлар ва Тошкент шаҳар халқ таълими бошқармалари тўғрисида муваққат низом

(Боши 8-бетда)

5. Бошқарманинг тузилмаси, давлат бошқарув органлари билан алоқаси

Бошқарманинг давлат бошқарув органлари, юқори ва қуйи таълим органлари ва муассасалари билан ўзаро алоқаси қуйидаги тартибда амалга оширилади:

6. Бошқарув тизими

6.1. Халқ таълим бошқармасини Ўзбекистон Республикаси қонунларида белгиланган тартибда бошлиқ (Қорақалпоғистон Республикасида - вазир) бошқаради.

6.2. Бошқарма бошлиғи:

- бошқармага юклатилган вазифаларнинг бажарилиши учун шахсан жавоб беради;
- ўз ҳуқуқ доирасида қарор, буйруқ ва йўриқномалар чиқаради ва уларнинг ижросини назорат қилади;
- белгиланган тартибда бошқарма ходимларини ишга қабул қилади ва ишдан озод этади. Ходимларнинг бажарадиган вазифаларини тақсимлайди, штат birlikлари ва ажратилган иш ҳақи фонди миқдорини штат рўйхатига ўзгаришлар киритади;
- ишда ўрнатилган кўрсаткичларни фахрий унвонлар ва мукофотларга тавсия этади, моддий рағбатлантиради;
- касаба уюшмаси билан келишган ҳолда бюджет маблағларини иқтисод қилиш ва бюджетдан ташқари маблағ ҳисобидан ходимларнинг иш ҳақи

қўшимча ҳақ тайинлаш масаласини ҳал қилади;

• тасарруфидаги таълим муассасалари раҳбарларининг амалдаги қонунларга зид бўлган буйруқ ва кўрсатмаларини бекор қилади.

6.3. Бошқарма бошлиғи марказий аппарат ходимлари малакасини ошириш учун шарт-шароитлар яратеди. Шу жумладан:

- мустақил равишда малака ошириш учун вақт ажратади;
 - аппарат ичида ўқишлар, тажриба алмашишларни мунтазам режа асосида ташкил этади;
 - бошқариш(менеджмент)нинг йўналишлари бўйича, шу жумладан, маркетинг, мониторинг, ташҳис ва бошқа ишлар бўйича адабиётлар, даврий нашрлар, норматив ҳужжатлар билан таъминлайди, кичик кутубхона ташкил этади;
 - марказий малака ошириш институтида ташкил этиладиган махсус курсларга бориб ўқиш учун имкон яратеди;
 - халқ таълими вазирлигига 1-2 ҳафта ичида ходимларининг стажировкаси ҳақида муножот қилади ва имкони борича амалга оширади;
 - ўз малакасини такомиллаштириш устида ишлайдиган ходимларни қўллаб-қувватлайди, моддий ва маънавий рағбатлантиради, имкони бўлса лавозими ёки тоифасини кўтаради.
- 6.4. Бошқарма бошлиғи ўз ишини яқкабошчилик ва коллегиаллик асосида ташкил этади.
- 6.5. Бошқармада ҳайъат ташкил этилади. Ҳайъатнинг шахсий таркиби Халқ таълими вазирлиги билан келишилади ва вилоят ҳокимлиги томонидан тасдиқланади. Ҳайъат ўз мажлисларида худуддаги таълимнинг аҳоли ва унинг истиқ

болани ривожлантириш каби муҳим масалаларни кўриб чиқади.

7. Молиявий хўжалик фаолияти

7.1. Бошқарманинг марказий аппарати тузилмаси, ходимлари сони ва меҳнатга ҳақ тўлаш фонди тасдиқланган меъёрлар асосида тегишли ҳокимиятлар томонидан белгиланади ва тасдиқланади.

7.2. Халқ таълими бошқармалари (вазирлик) юридик шахс ҳисобланиб, Ўзбекистон Республикасининг давлат герби туширилган муҳрга, ҳамда Республика Давлат банкининг тегишли бўлимларида ўзининг ҳисоб-китоб рақамига эга.

Тахририятдан: Ушбу Низом лойиҳасининг халқ таълими бошқарув органларида, ўқув-тарбия муассасаларида кенг муҳокама қилинишини сўраймиз. Лойиҳа юзасидан ҳар бир газет-хоннинг билдирган фикр-мулоҳазалари ҳам инобатга олинади. Фикр-мулоҳазалар ва таклифларингизни жорий йилнинг 1 апрелига қадар қуйидаги манзилга етказишингизни сўраймиз: 700078, Тошкент ш., Мустақиллик майдони, 5, Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Давлат таълим стандартлари мониторинги бошқармаси.

Низом лойиҳаси юзасидан фикр-мулоҳазалар ва таклифларни телефон орқали ҳам билдиришингиз мумкин (тел.: 139-19-34, 139-43-26, 139-14-70).

Инсон мавжудотлар ичида ўз мукамаллиги, бошқа жонзотларда бўлмаган энг олий хусусиятларга эгаллиги билан ажралиб туради. Бироқ у ўзининг биргина ножўя хатти-ҳаракати ёки бифарқлиги туфайли берилган ушбу инотларнинг кўпидан ўзини-ўзи маҳрум этади. Бундай ачинарли ҳодисалар кўпгина ҳолларда автоҳалокатлар сабабли содир бўлаётганлиги сир эмас. Шу сабабдан ҳам болаларимизда кўча ҳаракати қоидаларига амал қилиш кўникмасини шакллантириш ҳамда ушбу қоидаларни ўргатиш муҳим иш ҳисобланади.

Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги, Ички ишлар вазирлиги давлат автомобиль назорати бош бошқармаси, республика Таълим маркази ҳамда А.Авлоний номидаги халқ таълими ходимлари малакасини ошириш Марказий институти томонидан тайёрланган "Йўлларда ҳаракатланиш қоидаларини ўргатиш машғулотларининг режа ва дастурлари" (тузувчилар: Ф.Содиқов, Н.Сайдумарова, А.Сулаймонхўжаев, С.Мирсолиҳов) ушбу вазифаларни уддалашда ўрта умумтаълим мактаблари ўқитувчилари учун зарур қўлланма бўлиб қолади. Газетамизнинг бугунги сонидан бошлаб ушбу режа ва дастурларни бериб борамиз.

Республика йўлларида йилдан йилга транспортлар сони ортиб бориши йўлларда кўнгилсиз йўл транспорт ҳодисаларини келтириб чиқармоқда. Афсуски, бундай ҳодисалар йилдан-йилга кўпайиб бормоқда. Сабаби йўлларда ҳаракатланиш қоидаларини билмаслик ёки унга амал қилмасликдир.

Фақатгина 1999 йилнинг 9 ойида Республикада ҳудудда содир этилган йўл транспорт ҳодисаларининг 2102 тасида болалар жабр кўришган, бунда 303 нафар бола бевақт оламдан ўтган, 1871 нафари турли даражадаги тан жароҳатлари олишган.

Йўлларда содир бўлаётган ҳар бир кўнгилсиз воқеа ҳаммамизни жиддий ўйларга чорламоғи керак. Негаки, айнан йўл ҳаракати қоидаларига жиддий ёндашмасдан, унинг талабларини бажаришга лоқайдлик билан қарар эканмиз, йўллардаги фожеалар ортиб бориши мукаррардир.

Йўл-транспорт ҳодисаларининг олдини олиш учун оилада, жамоатчилик жойларида, мактабларда йўлларда ҳаракатланиш қоидаларини ўргатиш ишини янада фаоллаштириш, шу мақсадда Давлат автомобиль назорати ходимлари билан ҳамкорликда жойларда турли қизиқарли тадбирлар ўтказилиши лозим.

Шуларни ҳисобга олиб, ушбу рисолада 1—8-синфларда йўлларда ҳаракатланиш қоидаларини ўргатиш машғулотларининг режа ва дастурлари берилган.

ЙўЛЛАРДА ҲАРАКАТЛАНИШ ҚОИДАЛАРИНИ ЎРГАТИШ МАШЎУЛОТЛАРИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ

Йўлларда содир бўлаётган кўнгилсиз ҳодисаларнинг олдини олиш ва ўқувчиларга йўлларда ҳаракатланиш қоидаларини ўргатиш мақсадида мактабларнинг 1—8-синфларида йўлларда ҳаракатланиш қоидаларини ўргатиш машғулотлари олиб борилади (йилига ҳар бир синфда 17 соатдан).

Бу машғулотлар бошланғич синфларда тасвирий санъат, меҳнат таълими, ўқиш ва нутқ ўстириш, атроф-муҳит билан таништириш, табиатшунослик фанларида кўча ва йўлларда юриш қоидаларига оид мавзуларни ўтаётган вақтда ва тарбиявий соатларда ўтказилади.

Юқори синфларда эса бу машғулотлар мактаб ихтиёрига ажратилган соатлар ҳисобига олиб борилади.

Машғулотлар йил давомида ойига икки марта ўтказилади. Ҳар бир машғулотдан кейин ўқувчиларнинг ўзлаштиришлари синаб кўрилади ва синф журналига баҳо қўйилади. Ўқув йили охирида яқунловчи баҳо чиқарилиб, табелга қўйилади.

ЙўЛЛАРДА ҲАРАКАТЛАНИШ ҚОИДАЛАРИНИ ЎРГАТИШ МАШЎУЛОТЛАРИНИНГ РЕЖА ВА ДАСТУРЛАРИ

1-синф

Т.р	Машғулотлар мазмуни	соати
1.	Бизнинг йўлларимизда.	1
2.	Сен яшаётган шаҳар, қишлоқ йўлларида ҳаракат.	1
3.	Биз мактабга бораёпмиз.	1
4.	Йўлда хушёр ва эҳтиёт бўл!	1
5.	Йўллардаги бизнинг содиқ дўстларимиз.	1
6.	Йўл белгилари билан танишамиз.	1
7.	Қаерда ўйнаш мумкин ва қаерда ўйнаш мумкин эмас?	1
8.	Жамоат транспорт воситалари билан танишимиз.	1
9.	Биз йўловчиларимиз.	2
10.	Шаҳардан ташқаридаги йўлда ҳаракат.	1
11.	Биз йўлларда ҳаракатланиш қоидаларини ўрганаемиз.	2
12.	Шаҳар, қишлоқ йўллари бўйлаб саёҳат.	2
13.	Йўлда хушёр ва эҳтиёт бўл! (Эрталик ўтказиш).	2

1. Бизнинг кўча ва йўлларимизда. Болаларнинг йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига риоя қилишлари ҳақида суҳбат. «Нима учун йўлларда юриш хавфли?» деган мавзуда савол-жавоб. Йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига риоя қилиш хавфсизликни таъминлаш гарови эканлигини тушунтириш.
2. Сен яшаётган шаҳар, қишлоқ йўлларида ҳаракат.

Йўл. Йўлнинг қатнов қисми, йўлак — пиёдалар ўтиш жойи ҳақида тушунча бериш. Чорраҳалар ва улардаги ҳаракат. Пиёдалар йўлнинг қайси қисмидан юриши мумкинлиги ва қаердан ўтишга рухсат этилиши ҳақида суҳбат. Стол устида ўйин ташкил этиш.

3. Йўлларга саёҳат уюштириш. Мактаб жойлашган туман ёки қишлоқ йўлларидаги ҳаракат ҳақида ҳикоя. Йўллардан пиёдаларнинг ўтиш жойини тушунтириш. Хавфсиз йўл-энг яхши йўл эканлигини тушунтириш. Ҳар бир ўқувчининг уйдан мактабгача ва мактабдан уйгача бўлган йўлларда хавфсиз юришини таъминлаш. Стол устида ҳаракатли ўйинлар ўтказиш.

4. Йўлда хушёр ва эҳтиёт бўл! Куз пайтида пиёдаларнинг йўлларида ҳаракат қилишининг алоҳида хусусиятлари. Ҳўл ва сранчиқ йўлларда ҳаракатланишнинг хавфлилигини тушунтириш. Йўллардан ўтишда пиёдалар хушёрлигини ошириш. Яқинлашаётган транспортдан эҳтиёт бўлиш. Стол устида ҳаракатли ўйинлар ўтказиш.

5. Йўллардаги бизнинг содиқ дўстларимиз. Светофор ва унинг сигналлари ҳақида тушунча бериш. Светофор сигналларининг аҳамияти. Қизил, сариқ, яшил ранглар ҳақида тушунча бериш.

Пиёдалар ҳаракатини тартибга солувчи светофорлар билан таништириш.

Автомайдончада ҳаракатли ўйинлар ўтказиш.

6. Йўл белгилари билан танишамиз. "Пиёдалар ўтиш жойи", "Пиёдалар йўлакчаси", "Болалар", "Ер остидан ўтиш жойи", "Ер устидан ўтиш жойи", "Пиёдаларнинг ҳаракатланиши таъқиқланган", "Автобус (троллейбус, трамвай) тўхташ жойи" белгилари билан таништириш. Бу белгилар қаерда учраши ва унга қандай риоя қилиниши ҳақида тушунча бериш. Йўл белгиларига оид диафильм ёки суратлар кўрсатиш.

7. Қаерда ўйнаш мумкин ва қаерда ўйнаш мумкин эмас?

Болаларнинг йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига риоя қилиши ҳақида суҳбат. Йўлларда ўйнашнинг хавфлилиги ҳақида тушунча бериш. Қиш пайтида йўл юзида ўйнаш, йўлга яқин жойда чана учиш, йўлга тўсатдан чиқиш ҳаёт учун хавфли эканлиги. Қор ёки муз билан қопланган йўлларда транспорт воситаси учун ҳам, пиёдалар учун ҳам ҳаракат қилиш хавфли эканлигини тушунтириш. Стол устида ҳаракатли ўйинлар ўтказиш.

8. Жамоат транспорт воситалари билан танишимиз. Автобус, трамвай, троллейбус, йўналишли таксилар ҳақида тушунча бериш. Жамоат транспортдан фойдаланишни ўргатиш. Тўхташ жойлари, транспортга чиқиш-тутиш, кутиб туриш, транспорт ичида ўзини тутиш ҳақида

тушунтириш ишлари ўтказиш. Стол устида ҳаракатли ўйинлар ўтказиш.

9. Биз йўловчиларимиз.

Болаларни асосан автобус, троллейбус, трамвай ва махсус одам ташиш учун мосланган бошқа транспортларданиши мумкинлиги ҳақида тушунча бериш. Транспорт воситаларини йўл бўйидаги махсус тўхташ жойларида, агар бу жойлар бўлмаса йўл четларида кутиш. Автобус, троллейбус ва трамвайларга орқа эшигидан чиқиш, олд эшигидан тушиш ҳақида тушунча бериш. Транспорт ичида одоб сақлаш, хавфсизликни таъминлаш, ҳайдовчи ва бошқа йўловчиларнинг эътиборини жалб қилмаслик, тўла интизом сақлаш. Стол устида ҳаракатли ўйинлар ташкил этиш.

10. Шаҳардан ташқаридаги йўлда ҳаракат. Шаҳардан ташқаридаги йўл, унинг қатнов қисми, йўлак, йўл маркази ҳақида тушунча бериш. Йўлларда транспорт воситаларини кутиш ва унга чиқиш тутиш жойлари. Стол устида ҳаракатли ўйинлар ўтказиш.

11. Биз йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига риоя қилишни ўрганаёпмиз.

Стол устида ҳаракатли ўйин ўтказиш учун нусхалар, автомобиль, светофор нусхаларини тайёрлаш. Ҳаракатли ўйинлар ўтказиш. Автомайдонча ёки хонадаги майдончани жиҳозлаш, йўл белгилари, светофор ўрнатиш, чорраҳа, пиёдалар йўлакчаси, пиёдалар ўтиш жойларини белгилаш. Қизиқарли ўйин ёки мусобақа ўтказиш.

12. Шаҳар ёки қишлоқ йўллари бўйлаб саёҳат. Йўллардаги транспорт воситалари, пиёдаларнинг ҳаракатларини кузатиш. Ўз билим ва тушунчаларини синаш учун савол-жавоб ўтказиш.

13. Йўлда хушёр ва эҳтиёт бўл! Болалардаги йўлларда ҳаракатланиш қоидалари бўйича билим ва тушунчани текшириш учун савол-жавоб эрталиги ўтказиш. Ўзга таътил даврида йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига риоя қилиш бўйича суҳбат ўтказиш. Ҳар бир ўқувчининг ёзги режасини аниқлаш.

14. Шаҳардан ташқаридаги йўлда.

Шаҳардан ташқаридаги йўл, йўлак транспортнинг қатнов қисми, йўл маркази, пиёдалар ҳаракат қилувчи йўлақлар ҳақида тушунча бериш. Шаҳардан ташқаридаги йўлда транспорт воситалари ва пиёдалар ҳаракати. Пиёдаларнинг ўтиш жойлари ва қоидалари ҳақида тушунча бериш. Темир йўл кесишув жойларидан транспорт воситалари ва пиёдаларнинг ўтиши. Темир йўлларнинг белгиланмаган ёки икки томони яхши кўринмайдиган жойидан ўтиш, темир йўл яқинида чорва молларини боқиш ва ўйнаш болалар ҳаётига хавф туғдириши ҳақида тушунча бериш.

15. Йўлларда хавфсиз ҳаракатланиш қоидаларини ўрганаемиз. Йўлларда ҳаракатланиш қоидаларини ўрганишга оид амалий машғулот ўтказиш учун чорраҳа нусхалари, автомайдонча ва светофор нусхалари тайёрлаш. Автомайдонча ёки хонадаги махсус майдончани йўл белгилари, светофорлар билан жиҳозлаш. Йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига оид ўйин ва мусобақалар ўтказиш.

16. Шаҳар ёки қишлоқ йўллари бўйлаб саёҳат. Йўлларда транспорт воситалари ҳаракатининг кузатиш. Жамоат транспорт воситаларининг тўхташ жойлари, унга чиқиш-тутиш қоидаларини ўрганиш. Тўхтаб турган транспорт воситаларини айланиб ўтувчи пиёдаларнинг ҳаракатини кузатиш. Йўл чети, пиёдалар йўлакчасида ҳаракат қилаётган пиёдаларнинг қоидасига риоя қилаётганликларини аниқлаш. Ўқувчиларнинг билим ва тушунчаларини аниқлаш юзасидан савол-жавоб ўтказиш. Билим ва тушунчани мустақамлаш.

17. Йўлда хушёр ва эҳтиёт бўл! Йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига оид билимларни текшириб кўриш учун савол-жавоб ўтказиш. Ўзга таътил даврида йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига риоя қилиш, хавф-хатардан сақлаш бўйича суҳбат ўтказиш.

18. Ҳар бир ўқувчининг ёзги режасини аниқлаш ва ишлаб чиқиш.

19. Ҳар бир ўқувчининг ёзги режасини аниқлаш ва ишлаб чиқиш.

- 10. Йўлларда хавфсиз ҳаракат қилиш йўлларини ўрганаёпмиз? 2
- 11. Шаҳар ёки қишлоқ йўллари бўйлаб саёҳат. 1

1. Бизнинг йўлларимизда ҳаракат. Йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига риоя қилиш бўйича суҳбат. 1-синфда ўтилганларни эслаш ва такрорлаш. Кундалик ҳаракат қилинадиган йўллардаги транспорт воситалари ва пиёдалар ҳаракатини ўрганиш. Йўллардаги пиёдалар учун хавфсиз ўтиш жойларини аниқлаш. Стол устида ҳаракатли ўйинлар ўтказиш.

2. Сен яшаётган шаҳар, қишлоқ йўлларида ҳаракат.

Йўл, йўлнинг қатнов қисми, пиёдалар йўлакчаси ҳақида тушунча бериш.

Чорраҳалар ва уларнинг турлари. Чорраҳа тузилишлари ҳақида тушунча бериш. Нима учун ҳаракатланиш хавфли? Йўлнинг қайси қисмидан юриш ва ўтиш пайтида интизомли бўлиш хавфсизлик гаровидир. Стол устида ҳаракатли ўйинлар ўтказиш.

3. Биз мактабга бораёпмиз.

Мактаб яқинидаги йўлларнинг тузилиши, ундаги транспортлар қатнови, пиёдалар ҳаракати учун ажратилган қисмлар, пиёдалар ўтиш жойлари ҳақида ҳикоя қилиш. Ўқувчиларнинг уйдан мактабгача ва мактабдан уйгача бўлган кундалик йўналишида қандай ҳаракат қилишлари юзасидан савол-жавоб ўтказиш. Ҳар бир ўқувчининг кундалик хавфсиз йўналишини аниқлаш ва ишлаб чиқиш.

4. Йўлда хушёр ва эҳтиёт бўл!

Қиш пайтида йўлларда пиёдалар ҳаракатининг алоҳида хусусиятлари. Йўл юзи қор ёки муз билан қопланган, ҳўл ёки сирпанчиқ пайтида ҳаракатланиш хавфининг ортиши. Йўлларда чана учиш ва бошқа ўйинлар ўйнаш хатарли эканлиги ҳақида тушунча бериш. Қиш пайтида транспорт воситаларини маълум масофада кутиш ёки уни тўсатдан тўхташиб бўлмаслиги ҳақида тушунча бериш. Стол устида ҳаракатли ўйинлар ўтказиш.

5. Йўллардаги бизнинг содиқ дўстларимиз.

Йўлдаги ҳаракатни бошқарувчи сигналлар. Светофор ва унинг сигналлари. Қизил ранг ҳаракатни таъқиқлаш, сариқ ранг светофор сигнали ўзгариши ҳақида огоҳлантириши ва ҳаракатни таъқиқлаш, яшил ранг ҳаракатга рухсат бериши ҳақида амалий машғулот. Йўл ҳаракатини тартибга солувчининг ҳолатлари ва унинг аҳамияти ҳақида тушунча бериш. Пиёдалар ҳаракатини тартибга солувчи ва унинг сигналларига қандай риоя қилиш зарурлигини амалий бажариб кўрсатиш.

6.Йўл белгилари билан танишамиз.

"Пиёдалар ўтиш жойи", "Пиёдалар йўлакчаси", "Пиёдалар ҳаракати таъқиқланган", "Болалар", "Светофорли тартибга солув", "Ер ости ўтиш жойи", "Шлагбаумли /шлагбаумсиз/ темир йўл кесишуви", "Биринчи тиббий ёрдам кўрсатиш жойи", "Телефон", "Ичимлик сув" ва бошқа йўл белгилари билан таништириш. Уларнинг аҳамияти ва уларга риоя қилиш ҳақида тушунча бериш.

7.Қаерда ўйнаш мумкин ва қаерда ўйнаш мумкин эмас?

Йўлларда ўйнаш хатарли эканлиги ҳақида суҳбат. Болаларнинг ўйнаши учун энг хавфсиз жой болалар майдончаси эканлиги ҳақида тушунча бериш. Велосипед, ўзи юрар ва бошқа транспорт воситаларидан фойдаланишни махсус автомайдончада ўрганиш зарурлиги, чана ва бошқа муз устида учадиган воситалардан йўлдан четда фойдаланиш мумкинлиги ҳақида суҳбат ўтказиш. Стол устида ҳаракатли ўйинлар ўтказиш.

8. Биз йўловчиларимиз.

Жамоат транспорт воситалари ҳақида суҳбат ўтказиш. Жамоат транспорт воситаларидан фойдаланиш ва унда ўзини тутиш қоидалари билан таништириш. Тўхташ, кутиш, чиқиш-тутиш қоидалари ҳақида тушунча бериш. "Автобус (трамвай, троллейбус) тўхташ жойи" белгиларининг ўрнатилиш жойи ва аҳамияти ҳақида тушунча бериш. Тўхтаб турган транспорт воситаларини айланиб ўтиш қоидалари ҳақида савол-жавоб ўтказиш. Йўл четида тўхтаб турган транспорт воситасининг орқасидан тўсатдан йўлга чиқиш хавфли эканлиги ҳақида суҳбат ўтказиш.

9. Шаҳардан ташқаридаги йўлда.

Шаҳардан ташқаридаги йўл, йўлак транспортнинг қатнов қисми, йўл маркази, пиёдалар ҳаракат қилувчи йўлақлар ҳақида тушунча бериш. Шаҳардан ташқаридаги йўлда транспорт воситалари ва пиёдалар ҳаракати. Пиёдаларнинг ўтиш жойлари ва қоидалари ҳақида тушунча бериш. Темир йўл кесишув жойларидан транспорт воситалари ва пиёдаларнинг ўтиши. Темир йўлларнинг белгиланмаган ёки икки томони яхши кўринмайдиган жойидан ўтиш, темир йўл яқинида чорва молларини боқиш ва ўйнаш болалар ҳаётига хавф туғдириши ҳақида тушунча бериш.

10. Йўлларда хавфсиз ҳаракатланиш қоидаларини ўрганаемиз.

Йўлларда ҳаракатланиш қоидаларини ўрганишга оид амалий машғулот ўтказиш учун чорраҳа нусхалари, автомайдонча ва светофор нусхалари тайёрлаш. Автомайдонча ёки хонадаги махсус майдончани йўл белгилари, светофорлар билан жиҳозлаш. Йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига оид ўйин ва мусобақалар ўтказиш.

11. Шаҳар ёки қишлоқ йўллари бўйлаб саёҳат. Йўлларда транспорт воситалари ҳаракатининг кузатиш. Жамоат транспорт воситаларининг тўхташ жойлари, унга чиқиш-тутиш қоидаларини ўрганиш. Тўхтаб турган транспорт воситаларини айланиб ўтувчи пиёдаларнинг ҳаракатини кузатиш. Йўл чети, пиёдалар йўлакчасида ҳаракат қилаётган пиёдаларнинг қоидасига риоя қилаётганликларини аниқлаш. Ўқувчиларнинг билим ва тушунчаларини аниқлаш юзасидан савол-жавоб ўтказиш. Билим ва тушунчани мустақамлаш.

12. Йўлда хушёр ва эҳтиёт бўл! Йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига оид билимларни текшириб кўриш учун савол-жавоб ўтказиш. Ўзга таътил даврида йўлларда ҳаракатланиш қоидаларига риоя қилиш, хавф-хатардан сақлаш бўйича суҳбат ўтказиш.

13. Ҳар бир ўқувчининг ёзги режасини аниқлаш ва ишлаб чиқиш.

14. Ҳар бир ўқувчининг ёзги режасини аниқлаш ва ишлаб чиқиш.

ODOB DARSI

Bilmaganni so'rab o'rgangan olim, orlanib so'ramagan o'ziga zolim. Oz-oz o'rganib dono bo'lur, qatra-qatra yig'ilib daryo bo'lur.

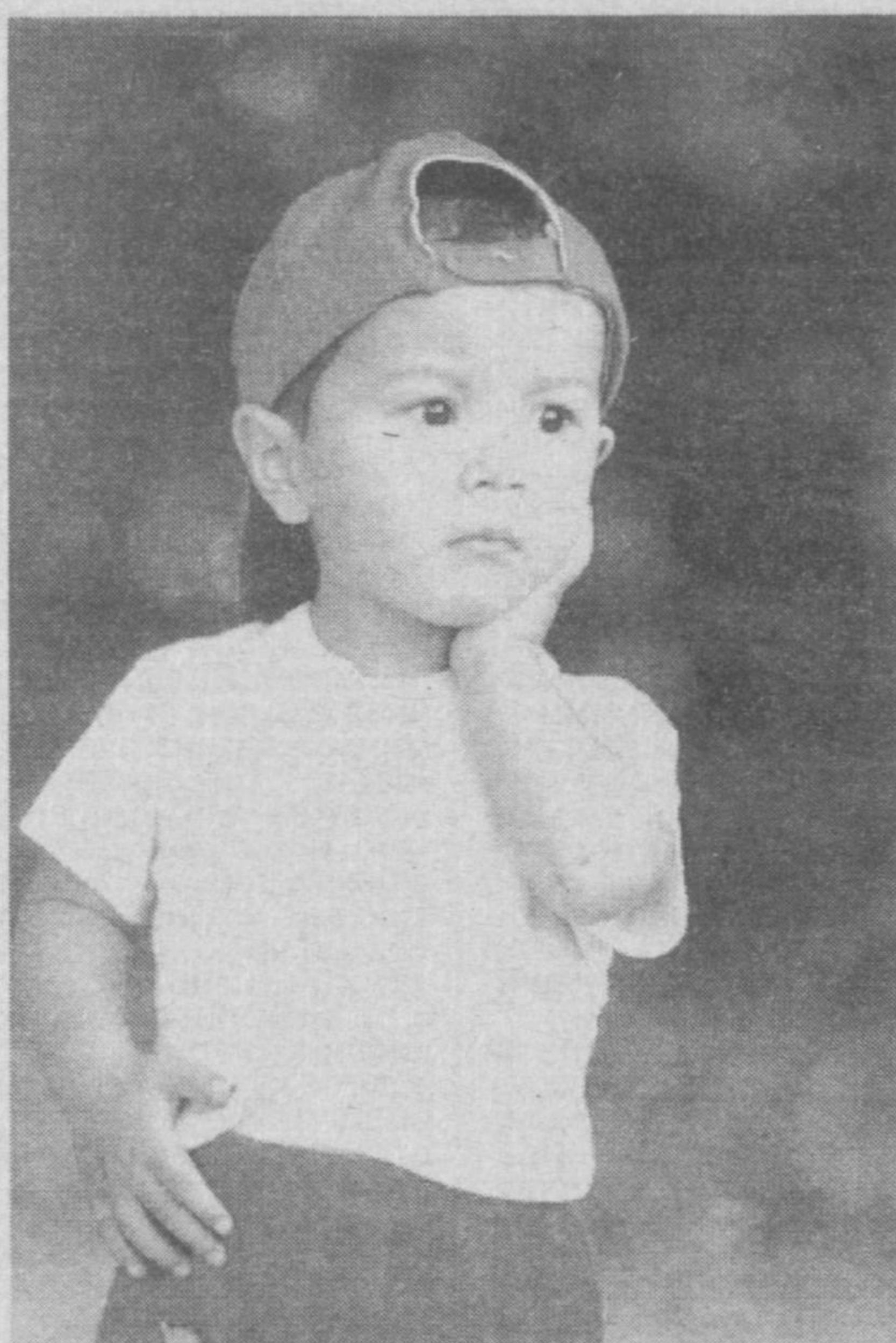
Aqlli kishilar xatosidan ogohlanadi, to'g'ri yo'lga tushib oladi. Buni u o'z xatosidan boshqalar ogohlanishidan va aybini yuziga solishdan burun qiladi.

Chin so'zni yolg'onga chulg'ama, chin ayta oladigan tilni yolg'onga bulg'ama. Yolg'onchi - kishi emas, yolg'on aytmoq erlar ishi emas...

Yaxshidan yomonlar ham yomonlik ko'z tutmas: yaxshi kishi yomonlarga ham yaxshilikni unutmaz. Yaxshilik qila olmasang, yomonlik ham qilma. Yaxshilikni bilmasang yaxshilarga qo'shil.

Ilm o'qib unga amal qilmagan, shudgor qilib urug' ekmaganga o'xshar, yoki urug' sochib hosilidan bahra olmaganga o'xshar...

Alisher NAVOINING
"Mahbubul qulub" asaridan

ENG, ENG, ENG...

Dunyodagi eng ko'hna soat melodi 725 yilda qadimgi Xitoyda soatsoz ustalar I Sin va Lan Linzan tomonidan yasalgandir.

Dunyodagi eng katta soat esa Farangistonning Bove shahridagi Avliyo Pyotr ibodatxonasida o'rnatilgan. Uning bo'yi 12,1, eni esa 6,09 metr ga tengdir.

Dunyodagi eng uzun ko'pri - Buyuk Britaniyaning Xambersayd shahridagi "Xamber estuari" ko'prigi bo'lib, 1980 yilning 18 iyul kuni foydalanishga topshirilgan. Jami uzunligi - 2220 metr.

Dunyodagi eng qadimgi tangalar meloddan avvalgi 670 yilga taalluqli bo'lib, hozirgi Turkiya hududidagi, shoh Hiqos hukmronligi davrida zarb etilgan.

Dunyodagi eng og'ir tanga Shvetsiyada 1644 yilda zarb etilgan. Uning og'irligi 19,71 kilo bo'lgan.

QISH SO'NGI VA BAHOROLDI BAYTLARI

I
Qirlarda, chog'atlarda
Qorlar qilamiqqina.
Chumchuqlar bo'gotlarda,
Oftob bir iliqqina

II
Yerlar bug'lanib qoldi,
Yog'sa-da, turmaydi qor.
Haqqini qishga endi
Berib qo'ymas bu bahor!

III
Sariq chumakli kunlar
Ikki-uch kundir bori.
Lekin ular butunlay
Boshlab berar Bahorni.

IV
Johil ovchi o'qidan
Qulaganday oppoq qush,
Bugun tongda tarnovdan
Yerga ag'nab tushdi qish.

V
Bu oppoq cho'qqilarga
Nima bo'ldi, yopiray,
Suyangandim ularga,
Nurab bormoqda tinmay.

VI
Bulutlar shoshib borar,
Osmon, oy toshib borar,
Soydagi selga qarab,
Boshim aylanib borar.

VII
Milt-milt qilib ko'zlarini,
Qaytdi yurtim o'rdaklari.
Shohi qizim shochariday
Dik-dik qilar qir gullari.

VIII
Maysalarni chimdir suruv,
Ko'kda ovoz: "Quruv-quruv".
Kuchuklarga dov tegdimi,
Shomu sahar cho'zib ulur.

IX
Tun qop-qora, tun qop-qora,
Yomg'irlar yog'ar qop-qora.
Bu qop-qora tunlarning, oh -
Tonglari oq, oh, bir qara...

X
Mangu erur bahor toti,
Mangu erur kuy bayoti.
Ochib yubordi yellarga
Derazalarni Yurtim!

Azim SUYUN

KO'KLAM MENING OVUNCHIM

Go'zal bahor fasli mana
Ko'rkin yozdi olamga.
Qanot qoqib qaldirg'ochlar,
Kirib keldi xonamga...

Bog'lardagi daraxtlar
Kurtak ochdi, ko'z ochdi.
Tog'lardan chiqqan quyosh
Mehr sochdi, nur-sochdi.

Bundan mo'jaz qalbmiga
Latif hislar yugurdi.
Ezgulik - Olam girdi
Bu bobomning o'giti

Yomg'ir bo'lib yog'ildi
Mening mehrim-sevinchim.
O'zgaga dil yormayman,
Bahor mening ovunchim.

Nodirbek RAHIMOV,
Shofirkon tumanidagi
Ahmad Donish nomli
maktabning 6-sinf o'quvchisi.

ECHKI VA TULKI

(Gruzin xalq ertagi)

Echki bilan tulki kelishib birga dehqonchilik qilishadigan bo'lishibdi va bir parcha yerga bug'doy sepishibdi. Kuzda yaxshi hosil bitibdi. Uni o'rib, yanchishibdi, donni xirmonning o'rtasiga, poxolni esa uning bir chetiga to'plashibdi. Bir oz dam olishganlaridan keyin daromadni taqsim qilishga kirishibdilar.

— Bilasanmi, echkijon, — debdi tulki, — don menga, poxol senga bo'lsin.

— Yo'q, — debdi echki, — donni ham, poxolni ham baravar bo'lamiz. Shunda to'g'ri bo'ladi.

Bunga tulki ko'nabdi va qozilikka gumashtasi bo'rini chaqirgani ketibdi. Tulki kelguncha echki ikkita itni olib kelib poxolning ichiga yashirib

qo'yibdi.

Bo'ri kelib echkiga po'pisa qilibdi:

— Nima sababdan mening do'stimni xafa qilyapsan?
— Nimalar deyapsiz o'zi, janobi bo'ri, — debdi echki tavoze bilan, — xafa qilayotgan men emas, aksincha, sizning gumashtangiz.

U muloyimlik bilan bo'lgan voqeani bo'riga aytib beribdi. Lekin bo'ri gumashtasini yoqlab echkiga siyosat qilibdi:

— Tulkijonning talabi haq. Sen poxolni, u esa donni oladi.

— Bu adolatdanmi? — debdi echki.

— Ha, adolatdan, — deb javob qilibdi kekkayib bo'ri.

— Unda poxol ustiga chiq va uning haqligiga qasamyod qil! — debdi echki bo'riga.

Bo'ri poxol tepasiga chiqib chor atrofga qarab uvillab qolibdi. Shunda itlar poxol ostidan chiqib bo'ring ham, tulkinging ham xo'b adabini berishibdi. Butun hosil esa echkiga qolibdi.

BILAG'ONLARGA TEST

1. Ikki tomondan o'qiganda ham farq qilmaydigan so'zlarni toping.

- A) Oллоh, ona, yo'l
B) alla, ana, non
D) yoy, arra, tabiat

2. Qimmat qaysi ertak qahramoni?

- A) «Zumrad va Qimmat»
B) «Yetti og'ayni botirlar»
D) «Qizil qalpoqcha»

3. Uyning har burchagida

bittadan mushuk o'tiribdi. Har bir mushukning ro'parasida bittadan mushuk o'tiribdi. Hammasi qancha mushuk?

- A) 7 ta mushuk
B) to'rtta mushuk
D) ikkita mushuk.

4. Yilning qaysi kunida kecha va kunduz tenglashadi?

- A) 1 yanvar
B) 21 mart
D) 8 mart

TOPISHMOQLAR

- Kichkina tandircha lichi to'la kulcha. (tarvuz)
- Qoshda bir Qoshiqda ikki ("Q" harfi)
- Fotima-Zuhra urishadi, Merosini bo'lishadi (qaychi)
- Yer tagida qizil qalpoq (sholg'om)
- Bir qop un, Ichida ustun (jiyda)
- Yozda kiyinadi, Qishda yechinadi. (daraxt)

ЕР
ЮЗИДА

Афгон самолёти "Боинг-727"нинг Буюк Британияда турган собиқ гаровга олинган 79 йўловчисининг Бирлашган Қиролликдан сиёсий бошпана сўраб берган аризаси рад қилинди. Уларнинг барчаси мамлакатдан чиқариб юборилади.

АҚШдаги энг йирик банклардан бири ҳисобланадиган "Чейз Манхэттен" ўз тарихида фашистлар Германияси билан молиявий ҳамкорлик қилингани тўғрисида саҳифа мавжудлигини эътироф этди.

Индонезия шарқдаги Шимоллий Молукк зонасида христианлар билан мусулмонлар ўртасида навбатдаги тўқнашув юз берди. Оқибатда энг камида 13 одам дунёдан кўз юмди.

Испанияда чиқадиган "А-Беце" газетасининг Черногория матбуоти хабарларига асосланиб билдиришича, Югославия президенти Слабодан Милошевич армияни жанговар тайёр қолатга келтирган ва республика ўзининг Албания билан чегараларини очишга қарор қилгач, Черногорияга мадад кучларини жўнатган.

Европа Иттифоқи аъзолари бўлмиш мамлакатларнинг ташқи ишлар министрлари Португалиянинг Синтра шаҳридаги норасмий учрашувда 2003 йилга бориб Европа қуроли кучларини ташкил этиш учун кўмаклашишга келишиб олдилар.

"Далуми" олмосга ишлов бериш фабрикасида содир қилинган ҳориқулудда жиноят "асрнинг исроилча ўғирлиги" деган дабдабали ном олди. Уч қароқчи ўмарган мингларча бриллиантлар, ўн миллионларча бўлмаса ҳам, миллионларча доллар билан баҳоланади.

Польшанинг Ямандаги элчиси байт ал-қайри қабилиси одамлари томонидан гаровга олинган. Қароқчилар элчини озод қилиш эвазига Яман ҳокимияти вакилларида ўзларининг қамоқда ўтирган бир қабиладолларини қўйиб юборишларини талаб этдилар.

Куни кеча элчи Кшиштоф Супрович асирликдан озод қилинди.

Афгон толиблари қўшини мамлакат шимолидаги Қизилқалъа (Шерхон) бандаргоҳини қўлга киритгани билдирилди. Панж дарёсидаги Тожикистон билан чегарадош бу порт толибларга қарши курашаётган Шимол қўшинлари учун катта аҳамиятга эга эди.

АҚШнинг жанговар кемалари ўзларининг Форс қўлтиғидаги таъсирини кенгайтирадилар. Бу ҳақда Америка Бешинчи флотининг қўмондони вице-адмирал Уильям Меур маълум қилди.

Тўқ кулранг тусдаги балиқ котлети унинг томоғидан ўтмади. Буни уларга чоршанба кунлари, муқаддас рўза пайтида беришарди; битта картошкада белкуракнинг изи бор эди. Ҳа, у болалар айтгандай қилади, албатта, шундай қилади. Тўғри бориб, ректорга киради, уни нотўғри жазолашганини айтади. Қадимда бир улуг одам ҳам шундай қилган, тарих дарслигида унинг сурати бор. Ректор, албатта, унинг ноҳақ жазоланганини эълон қилади, — сенат ва рим халқи доимо ноҳақ жазоланганларни оқлаган ва улар ноҳақдан жазоланганлар, деб эълон қилган. Улар, ўша Ричмел Мэгнолнинг¹ саволномасида исм-шарифлари ёзиб қўйилган буюк одамлар. Тарихда ҳам, Питер Парлиннинг² Юнонистон ва Рим ҳақидаги ҳикояларида ҳам улар ва уларнинг фаолияти ҳақида ёзилган. Биринчи бетдаги суратда Питер Парленнинг ўзи тасвирланган. Суратдаги манзарада икки томони ўт-ўланлар ва буталар билан қопланган текисликдаги йўл тасвирланган. Питер Парле эса, протестатлар руҳинийсига ўхшаб, соявони кенг шляпада, қўлида ҳасса билан Юнонистон ва Рим йўлларида жадал кетиб бораёпти.

Бунинг ҳеч қийин жойи йўқ — зарур ишни қилиш керак. Бу осон: тушликдан ҳамма билан бирга чиқади, дахлизга ўтмайди, тепага, қасрга бориладиган зинадан кўтарилади, шу холос; ўнга бурилса бўлди, зинадан югуриб чиқади, қарабдики, бир зумда пасткам, ним қоронғи, тор дахлизда турибди, бу ердан ректорнинг хонаси бир қадам. Ноҳақлик бўлди, деб болаларнинг ҳаммаси айтиб турибди, ҳатто сенат ва рим халқи ҳақида гапирган иккинчи синфдаги бола ҳам шундай деб ҳисоблайди.

Нима бўларкан? У юқори синф болаларининг столдан туришаётганини эшитди; болаларнинг ошхона ўртасидаги поёндоз устидан юриб бораётган қадам товушлари эшитилди. Ана Пэдди Рэт, Жимми Мэжжи, ана испан бола, португал бола ҳам кетаяпти, бешинчи бўлиб Корриген бораётир, Корригенни мистер Глисон савалайди. Инспектор Долан эса уни найрангбоз деб ҳақорат қилди ва ҳеч бир сабабсиз савалади; у ўзининг йиғидан кизариб кетган хира кўзларига зўр бериб Корригеннинг кенг ёлкаларига қаради.

Корриген қора бошини осилтириб, ҳаммадан орқада унинг ёнида бораётир. Бироқ Корригеннинг ўзидан ҳам ўтганда, ҳарқалай, мистер Глисон уни жонини ачитиб урмайди. У Корригеннинг ҳаммомда жуда басавлат кўринганини эслади. Терисининг ранги ҳовуз четидаги саёз лойқа сув тусига ўхшаган торф рангидай, йўлакдан юриб ўтганида оёқлари хўл плиталар устида гурсурс этади, қадам ташлаганда сонлари лорсиллайди, чунки у йўгон.

Ошхонанинг ярми бўшаб қолди, болалар турна қатор тизилишиб эшикка қараб боришаётир. У зинадан тўғри юқорига қараб кетади, чунки ошхонанинг эшиги ортида ҳеч қачон назоратчиям, инспектор ҳам бўлмайдди. Йўқ, бормагани маъкул. Ректор барибир инспекторнинг тарафини олади, булар бари найранг, дейди, бунинг устига инспектор ҳар кун келади-ку, баттар бўлади кейин, ректорга шикоят қилган шу болами, деб ёмон кўриб қолади. Болалар уни боришга кўндиришмоқчи, бироқ ўзларига қолса боришмасди. Улар ҳаммасини унутиб юборишган аллақачон. Йўқ, бормайди, уям унутгани маъкул. Айтганча, инспектор ҳар кун келаман деб шунчаки пўлиса қилдимикан. Йўқ, бормагани тазуа, яхшиси инспекторнинг кўзидан панароқда юради, нега деганда, кичкина бўлсанг, кўзга илинмасанг шунда сенга тегинишмайди.

Унинг столидаги болалар кўзғалишди. У ўрнидан туриб, болаларнинг ортидан эшикка юрди. Хал қилиш керак. Мана, эшикка яқинлашиб қолди: Агар болаларга эргашиб яна озгина юрса ўтиб кетади — ректорнинг хонасига боролмайди, чунки кейин спорт майдончасидан қайтиб келишнинг ҳеч иложи йўқ. Ректорга борсам, барибир, жазолашади-да, ҳамма унинг гашига тегади, инспекторнинг устидан ректорга шикоят қилган тирранча Дедалус шу, деб гап қилиб юради.

У поёндоздан юриб эшиккача борди. Йўқ, Бормаслик керак. У бундай қилолмайди. Стивен инспекторнинг кал бошини, ўкрайган раҳмсиз кўзларини эслади ва қулоғига унинг икки қайта исм-шарифинг нима, деган товуши эшитилди. Нега бир мартада эслаб қололмади? Эслаб қололмаганидан шундай қилдимикан ё исм-шарифини масхараламоқчи бўлиб қайта сўрадимикан? Тарихда ўтган буюк кишиларнинг исм-шарифлари уникига ўхшайди, ҳеч ким уларни масхаралаб қулмай-

ди-ку. Калака қилгиси келган бўлса, ўзининг исм-шарифидан кулсин. Долан — уларнинг уйига кир ювиш учун келиб юрадиган бир хотиннинг исм-шарифига ўхшайди.

У тор, қоронғи дахлиз бўйлаб, жамоа хужраларининг пастак эшикчалари ёнидан ўтди. Гира-шира қоронғуликда ўнга, чапга аланглаб бораётди: бу ердаги деворларда суратлар бўлиши керак, деб ўйлади. Атроф қоронғу ва жим-жит эди, унинг кўзлари яхши кўрмас, йиғидан шишиб кетган, шу сабабдан у ҳеч нарсани ажратолмасди. Бироқ жамоанинг улуг кишиларининг суратлари девордан ўнга қараб тургандай туюлди: авлиё Игнатий Лойола³ қўлида очик китоб, шаҳодат бармоғи билан "Ad Majorem Dei Gloriam"⁴ сўзини кўрсатиб турибди, авлиё Франциск Ксаверий⁵ кўксига ишора қилган, бошига мовут калпоқ кийган Лоренцо Риччи⁶ синф назоратчисининг ўзгинаси, художўй ўғлонларнинг уч нафар ҳомийси — авлиё Станислав Костка, авлиё Алоизий Гонзага ва саодатманд Иоанн Берхманс — уччаласи ҳам навқирон қиёфада, чунки улар навқирон ёшда қазо қилишган, ҳазрат Питер Кенна⁷ эса оромкурсида, кенг-мўл плашига ўраниб ўтирибди.

У кираверишдаги майдончага чиқди ва аланглаб атрофга кўз ташлади. Мана шу ердан ўтган Гамильтон Роуэн, аскарлар отган ўқларнинг изи бор эди бу ерда. Кекса хизматкорлар маршалнинг опоқ либосга бурканган арвоҳини шу ерда кўришган.

Кекса хизматкор майдончанинг бир четини супураётган эди. У қариядан ректорнинг хонаси қаерда деб сўради, қария қарши томондаги охириги эшикни кўрсатди ва у келиб, эшикни тақиллатгунча орқасидан кузатиб турди.

Ичкаридан ҳеч ким жавоб қилмади. У қаттиқроқ тақиллатди ва ичкаридан бўғиқ овоз эшитилганда юраги шув этиб кетди: — Кираверинг.

У эшикнинг тутқичини буради, эшикни

айтди, эртага у яна келаркан, мени яна уради.

— Яхши, — деди ректор, — англаш-мовчилик бўлибди-да, ҳазрат Долан билан ўзим гаплашаман. Хўш, бўлдимми?

Стивен кўзларини ёш қоплаётганини сезди ва пичирлаб деди:

— Ҳа бўлди, раҳмат, сэр.

Ректор столнинг бош суяги турган тарафидан қўлини узатди ва Стивен бир лаҳза унинг совуқ, хўл кафтини ҳис қилди.

— Хўп, хайр, — деди ректор қўлини оларкан, бош ирғаб.

— Хайр, сэр, — деди Стивен.

У таъзим қилди ва хонадан астагина чиқиб, ортидан иккала эшикни ҳам секин, авайлаб бекитди.

Бироқ майдончада кекса хизматкорнинг ёнидан ўтиб, яна пасткам, тор ва қоронғу дахлизга келганда қадамини тезлатди. У тобора кичаб, гира-шира қоронғуликда шошиб-пишиб, энтикиб, тез-тез юра бошлади. Дахлизнинг охиридаги эшикни тирсаги билан итариб очди-да, зинадан югуриб тушиб, яна иккита дахлиздан чопиб ўтди ва — ташқарига, очик ҳавога отилиб чиқди.

У майдонда ўйнаётган болаларнинг қийқириқларини эшитди. Ўзини тўхта-толмай югуриб кетди ва шу чопишда югурадиган йўлакдан ўтди-да, майдончага етганда нафаси тикилиб, ўзининг синфи олдида тўхтади.

Унинг чопиб келаётганини болалар кўриб туришганди. Улар дарҳол Стивенни кўргалаб, ўраб олишди, гапини яхшироқ эшитиш учун бир-бирларини туртиб-суртиб бошлашди.

— Хўш, айт қани, нима бўлди?

— У нима деди?

— Кирдингми олдига?

— У нима деди?

— Айт қани, нима бўлди?

У болаларга ўзи нима деганини ва ректор нима деб гапирганини айтиб берилан болалар бир-варакайига фураж-каларини осмонга иргитишиб, қичқириб юборишди:

— Урра!..

Улар фуражкаларини илиб олишиб, яна осмонга қараб иргитишди ва яна қичқирдишди:

— Ура! Ура!

Кейин бир-бирларининг қўлларини чалиштириб ушлашиб, устига уни кўтариб ўтқишишди ва то ўзи сакраб тушиб қочиб кетганча кўтариб чопишди. У ўзини ерга ташлаб

бир четга қочгандан сўнг болалар ҳар ёққа сочилиб, ётган жойларида яна фуражкаларини осмонга иргитишди ва фуражкалари ҳавога кўтарилганда ҳуштак чалишиб, қичқирдишди:

— Ура!

Кейин улар уч марта кал Доланга қарши газаб билан ҳайқиришди ва яна уч бор Конми шарафига "ура" айтишди ва уни Клонгоус коллежи тарихида энг зўр ректор деб эълон қилишди.

Майин бўзранг ҳавода олisdан келаётган қийқириқлар товуши тинди. У ёлғиз ўзи ўтирибди. Ёлкасидан оғир юк тушгандай енгил, вақти чоғ. Бироқ барибир у ҳазрат Доланнинг олдида кеккаймайди, интизомли ва итоаткор бола бўлади. Кўнглида ҳазрат Доланга бирор-бир яхшилик қилгиси келди, такаббурлик қилмаётганини билдиргиси келди.

Ҳаво майин, булутли ва сокин эди; қош қорая бошлаганди. Кечки салқин турди, бундай пайтда қишлоқда дала ҳавоси шунақа ёқимли бўлади, ўшанда улар далада майор Бартоннинг чорбоғида шолғом қавлашарди, шолғомни шу ердаёқ тозалашиб йўл-йўлакай ейишди; айвонча ортидаги, мозилар ўсадиган ўрмоннинг ҳавоси шунақа ёқимли.

Болалар узокдан ва яқиндан тўп оширишни машқ қилишаёпти. Булутли майин ҳавода дуккиллаган паст товуш қулоққа чалинади ва бу осойишталикда ҳар тарафдан кркет таёғини зарбалари эшитилди: пик, пок, пок, пак — худди фонтандаги сув томчиси лиммо-лим тула ҳовузга оҳиста томиб тушаётгандай.

(Давоми бор)

ИЗОҲЛАР:

1. Ричмел Мэгнолл — география ва тарих дарслиги муаллифи, XIX асрда жуда машҳур бўлган.
2. Питер Парли — Сэмюэл Гудричнинг (1793-1860) тахаллуси, болалар учун туркум китоблар чиқарган америкалик ношир.
3. Игнатий Лойола (1491(?) - 1556) — иезуит ордени асосчиси.
4. "Тангрини боз шарафламоқ чун" (лот.) — иезуит ордени шиори.
5. Франциск Ксаверий (1506-1552) — Игнатий Лойоланинг шогирди, биринчи иезуит-миссионерларидан.
6. Лоренцо Риччи (1703-1775) — 1758 йилдан иезуит ордени генерали.
7. Питер Кенни — иезуит руҳонийси, Клонгоус коллежига асос солган.

Жеймс ЖОЙС

МУСАВВИРНИНГ
ЁШЛИКДАГИ ШАМОЙИЛИ

Роман

очди ва ичкаридаги яшил намат қопланган иккинчи эшикнинг тутқичини излаб пайласлади. Тутқични топиб босди ва хонага кирди.

Ректор столда ёзиб ўтирарди. Столда бош суяги турибди, хонада эски оромкурсига қопланган терининг хидига ўхшаган галати хид бор эди.

Бундай табаррук жойга кириб қолганидан ҳаяжонланиб ва хонадаги вазмин сокинлик ҳаросати босиб, юраги тез уриб кетди; у столдаги бош суягига ва ректорнинг мулойим чехрасига қаради.

— Хўш, болакай, нима гаплар? — сўради ректор. — Тинчликми?

Стивен энтикиб томоғига тикилган ҳаяжонни ютаркан, деди:

— Мен ўзимнинг кўзойнагимни синдириб қўйдим, сэр.

Ректор оғзини очди ва таажжубланган оҳангда деди:

— У!

Кейин қулиб туриб, айтди: — Начора, модомики кўзойнагимизни синдириб қўйган эканмиз, демак, энди уйга хат ёзишга тўғри келади, янгисини юборишсин.

— Мен уйимизга хат ёздим, сэр, — деди Стивен, — ҳазрат Арнолд ҳам айтдилар, уйдагиларинг янги кўзойнак юборишгунча ёзмай тургин дедилар.

— Яхши, жуда яхши, — деди ректор.

— Бироқ...

— Хўш?

— Ҳазрат Долан бугун келиб, мени машқни ёзмаганим учун савалади.

Ректор бир сўз демая ўнга қараб турди ва Стивен юзларига қон югураётганини ҳис қилди, шу дамда кўзларидан ёш тирқираб кетадигандай туюлди.

Ректор айтди:

— Сенинг исм-шарифинг Дедалус, шундайми?

— Ҳа, сэр.

— Қаерда синдириб кўзойнагингни?

— Югурадиган йўлакчада, сэр. Бир бола велосипедда мени уриб юборди, мен йиқилиб тушдим, кўзойнагим учиб кетиб синди. Мен у боланинг исм-шарифини билмайман.

Ректор яна бир муддат чурқ этмай ўнга тикилиб қолди. Кейин қулиб туриб, деди: — Менимча, бу ерда англашмовчилик бўлган, ҳазрат Долан билмаган-да.

— Мен ўнга айтдим, сэр, кўзойнагимни синдириб қўйдим дедим, бироқ у мени жазолади.

— Сен уйингга хат ёзиб юборганигни ўнга айтдингми?

— Йўқ, сэр.

— Ана, кўрдингми, демак, ҳазрат Доланга тушунтириб айтмагансан. Унга айтгин, мен сени бир неча кунга машғуллардан озод қилдим.

— Раҳмат, сэр, бироқ ҳазрат Долан

(Давоми. Боши газетамизнинг ўтган сонларида)

АЗИЗ ВА МУХТАРАМ ГАЗЕТХОНЛАР!

Ишлар вазирлиги қошидаги МДХ мамлакатлари билан техникавий ҳамкорлик жамғармаси томонидан уюштирилмоқда. Мусобақа материалларини ёритишда иштирок этаётган нуфузли маҳаллий газета-журналлар сони бу йил яна кўпайгани, улар ёнига телевидениенинг 1-канали орқали бериладиган "Ассалом, Ўзбекистон" дастури ҳамда Республика радиоси қўшилгани кишини янада хурсанд этади. Негаки, шу тариқа бу мусобақада жуда кўп ўзбекистонлик биродарларимиз иштирок этишларига имкон яратилади. Улар мусобақа сабабли Миср, унинг ўтмиш маданияти, сўнгги йилларда қўлга киритган ютуқлари, халқларимиз ва давлатларимиз ўртасидаги алоқалар ривожини, икки юрт ўртасида сайёҳликни тараққий эттиришга оид кўплаб қизиқarli маълумотлардан хабардор бўладилар.

Уч йилдан буён Сизлар билан Ўзбекистон оммавий ахборот воситалари орқали узлуксиз мулоқотда бўлиб турганимдан беҳад мамнунман. Мана, 2000 йилда ҳам "Миср — 8 минг йиллик маданият бешиги" мусобақаси ўтказилиши боис яна учрашиб турибмиз. Бу йилги мусобақа ҳам Мисрнинг Ўзбекистондаги элчихонаси, унинг Матбуот шўъбаси ҳамда Мисрда сайёҳликни ривожлантириш Бош бошқармаси, Миср информатсия вазирлигига қарашли Давлат Маълумотлар хизмати, Миср ташқи

Сиз мусобақа материаллари орқали Мисрнинг қадимий осори-атиқалари, замонавий

диққатга сазовор жойлари, сайёҳлар одатда қадам ранжида қиладиган денгиз бўйлари, табиий шифо масканлари, диний ва тарихий аҳамиятга моллик гўшалар билан танишар экансиз, Сизда у ерларни ўз кўзингиз билан куриш, Миср халқининг беминнат меҳмоннавозлигидан баҳраманд бўлиш иштиёқи янада ортишига ишончим комил.

Бу мусобақа ҳам элчихонамизнинг бошқа фаолиятлари сингари Миср ва Ўзбекистон халқларини азалдан боғлаб турган маданий ришталар янада мустаҳкамланишига, икки қардош юрт ўртасида мавжуд алоқалар яна юқори поғоналарга кўтарилишига хизмат қилади дея катта умид боғлаб қоламан.

**Доктор Мамдух ШАВҚИЙ,
Миср Араб
Республикасининг
Ўзбекистондаги
Фавкулотда ва Мухтор
элчиси**

"МАЪРИФАТ" ГАЗЕТАСИНING МУЪТАБААР ЎҚУВЧИЛАРИ!

таларини Миср ташқи ишлар вазирлиги ҳузуридаги МДХ мамлакатлари билан техникавий ҳамкорлик жамғармаси ажратди. Мазкур ғолибларнинг Мисрда туриши, мамлакат бўйлаб сайр-саёҳат қилиши сарф-ҳаражатларини эса Мисрда сайёҳликни тараққий эттириш Бош бошқармаси ўз зиммасига олади. Бундан ташқари яна 15 нафар ғолибга электр ва радио жиҳозларидан иборат қимматбаҳо эсталик совғалари ҳам топшириладики, уларни Миср информатсия вазирлигига қарашли Давлат Маълумотлар хизмати ажратган.

Бир қатор Ўзбекистон оммавий ахборот воситаларида "Миср — 8 минг йиллик маданият бешиги" мусобақаси ўтказилиши муносабати билан Сиз, азизлар билан учрашиб турганимдан ниҳоятда бахтиёрман.

Миср Араб Республикасининг Ўзбекистондаги элчихонаси Матбуот шўъбаси ташаббуси билан уюштирилаётган бу мусобақада биринчи ўринни олган 6 ғолиб Мисрға бепул саёҳат йўлланмаси билан тақдирланади. Уларга Тошкент - Қоҳира - Тошкент самолёт чип-

зида берилади. Бу варақада мусобақа қатнашчисига оид муҳим маълумотлар ҳам ўз аксини топади. Мусобақа қатнашчилари "Савол ва жавоблар варақаси"ни қирқиб олиб, тўғри жавобларни белгилаган ҳолда, ўз жавоблари 10 та бўлгунча йиғиб юрадилар. Мусобақанинг сўнгги, бешинчи чиқишидан кейин эса уларни қуйидаги манзилгоҳга жўнатишлари керак бўлади:

700000, Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 32-бино,
6-қават, 601-604 хоналар, Миср
Матбуот шўъбаси (мусобақага).

Шундай қилиб, мусобақа материалларини ҳар икки ҳафтада бир марта, ушбу сеvimли газетангизнинг шу кунги сонидан қидиришни унутманг.

Сизларга омад кулиб боқилиши тилайман!

**Раъфат Ас-САБЪА,
Миср элчихонасининг
Матбуот шўъбаси
раиси**

Миср Араб Республикаси Африканинг шимоли-шарқи ва қисман Осиёда жойлашган мамлакат. У шимоли-шарқда Фаластин миллий автономияси, жанубда Судан, ғарбда эса Ливия билан чегарадош. Мамлакат майдонининг шимолий қисми Ўрта ер денгизи билан туташади. Бу денгизни Ҳинд океани билан боғладиган энг яқин сув йўли Мисрға қарашли узунлиги 173 км. бўлган Сувайш канали орқали ўтади.

Мисрнинг майдони 1,2 млн. квадрат км. бўлиб, унинг 96 фоизи бепоён чўл, қақроқ даштлардан иборат. Аҳолиси асосан Нил дарёси водийсида яшайди. Нил дарёсининг Мисрдаги қисмининг узунлиги 1500 км, эни эса 500-900 метр атрофида бўлиб, йилга ундан 64,62 млрд. куб метр сув оқиб ўтади. Мамлакат экин майдонининг ҳажми 3,1 млн. гектар атрофида. Миср об-ҳавоси қишлоқ хўжалик экинларидан йилга икки марта ҳосил олиш имконини беради. Аммо маҳаллий ишлаб чиқариш мамлакат ички эҳтиёжининг 40 фоизини ҳам қоплай олмайди. Шу боис 1997 йилдан бошлаб қишлоқ хўжалик майдонларини кенгайтириш учун мамлакатнинг Янги Водий қисмининг жануби-ғарбида янги ерларни ўзлаштириш ишлари кенг миқдорга кўлайди ва бу ерлар жами 3,9 млн. гектарга етиши керак.

Мамлакат аҳолиси 65,6 млн. киши бўлиб, бу ҳисобга чет элларда ишлаётган 3,5 миллиондан ортиқ мисрлик мутахассислар ҳам қиради. Аҳолининг аксарият қисми сунний мазҳабдаги мусулмонлардан иборат. Христиан динига мансуб, асосан коптлардан иборат аҳолининг сони 10 фоиздан ортмайди. Аҳолининг йиллик ўсиши 2,1 фоиз, яъни 1,3 миллион кишини ташкил этади.

Мамлакат пойтахти — Қоҳира шаҳри. **Давлат тузumi.** Миср Араб Республикаси президент томонидан бошқариладиган республика. 1981 йил октябридан бери бу лавозимга Муҳаммад Ҳусний Муборак қайта сайланиб келади. Мамлакатнинг асосий қонун чиқарувчи органи бир палатали Халқ мажлиси. 1995 йил ўтказилган парламент сайловларида парламентдаги аксарият уринларни мамлакатдаги ҳокимият партияси — Миср Миллий Демократик партияси вакиллари эгаллашга муваффақ бўлдилар. Халқ мажлиси раиси — Аҳмад Фатҳий Сурур. Миср Бош вазири — Отеф Убейд. Мамлакат ташқи ишлар вазири эса — Амир Мусадир.

MUSOBAQA

МИСР АРАБ РЕСПУБЛИКАСИ (умумий маълумот)

Сиёсий партияларга келсак, 1997 йилдан бери мамлакатда кўппартиявийлик қарор топган ва ҳозирда 14 та сиёсий партия расман рўйхатдан ўтган. Улардан энг кўп сонлиси мамлакат президенти Ҳусний Муборак раҳбарлик қилаётган Миллий Демократик ҳокимият партиясидир. Мамлакат парламенти — Халқ мажлисидаги 454 ўриндан 417 тасини мана шу ҳокимият партияси вакиллари эгаллаб турибдилар. Расман рўйхатдан ўтган мухолифатдаги партияларга келсак, улар: "Янги вафд", "Меҳнат социал партияси", "Социал либерал партия", "Миллий тараққийпарвар (сўл) партия", "Носирийлар араб демократик партияси", "Ал-Умма", "Миср Ал-Фатаат", "Яшиллар партияси", "Халқ демократик партияси",

"Ижтимоий адолат партияси" ва бошқалар.

Миср иқтисоди Яқин Шарқ ва Африка қитъаси мамлакатлари иқтисоди ичида энг тараққий этгани ҳисобланади. Мамлакатда бозор иқтисоди механизми янада такомиллаштириш ҳамда ишлаб чиқариш самарадорлигини оширишга қаратилган қатор чора-тадбирлар узлуксиз амалга ошириб келинади. Мисрликлар чет эллик шериклар билан бирга турли шаклдаги қўшма корхона ва уюшма-кооперациялар тузиш, энг замонавий техника ва технологияни ишлаб чиқаришга жорий этиш ишларига катта аҳамият беради. Нефть ва газни қайта ишлаш, озиқ-овқат, тўқима-чилик, металлургия, машинасозлик каби

соҳалар мамлакатнинг етакчи саноат турлари ҳисобланади. Саноат ишлаб чиқаришининг 50 фоизи, саноат маҳсулотларини экспорт қилишнинг 90 фоизи давлат сектори томонидан амалга оширилади. Электр қуввати ишлаб чиқариш, нефть ва газ олиш билан ҳам фақат давлат корхоналари шуғулланади. Мисрда шу кунгача топилган нефть заҳиралари 981 млн. тоннани ташкил этади. Ҳар йили шундан 45,5 млн.тонна қазиб олинади. Мамлакатнинг газ заҳиралари 670 млрд.куб метр атрофида бўлиб, йиллик газ ишлаб чиқариш кўрсаткичи 121 млн.тоннадир. Айни чоғда мамлакатда ҳар йили 49,7 млрд.куб метр миқдорда электр қуввати ишлаб чиқарилади. Бундан ташқари, Мисрда ҳар йили 1,3 млн.тонна фосфат, 1,8 млн.тонна пўлат, 180 минг тонна алюминий, 27,4 млн.тонна нефть маҳсулотлари, 17,2 млн.тонна цемент, 275 минг тонна ип-тола, 1540 млн.метр газлама, 23,5 минг донна энгил автомобиль, 12,2 минг донна юк машинаси, 289 мингта кир ювиш машинаси, 426 мингта музлатгич ишлаб чиқарилади.

Пул-молия. 1991 йилдан бери Мисрда молия ва иқтисодни барқарорлаштириш дастури амалга оширилиб келинади. Натижада мамлакат миллий пули — жўнайҳнинг барқарор, ички конвертация-алмашуви таъминланган. Йиллик инфляция кўрсаткичи 8—8,5 фоиз атрофида. Давлат бюджетидagi камомад ялпи маҳаллий маҳсулотнинг 2 фоизидан камроқ. Мамлакатда 18,5 млрд. АҚШ доллари миқдорда валюта заҳираси ҳозирлашга эришилган. Чет элларда ишлаётган мисрликларнинг ўз юртлари хазинасига ўтказётган пул-валюта жамғармалари, сайёҳлик, Сувайш каналдан тушадиган даромад, нефть ва нефть маҳсулотлари экспортдан тушадиган валюталар асосий валюта тушумлари ҳисобланади.

Мамлакатда нишонланадиган миллий ва расмий байрамлар:

12 апрель — Баҳор байрами,
23 июль — Миср революцияси куни,
6 октябрь — Мамлакат Қуролли кучлари куни,
25 октябрь — Синай озод этилган кун,
23 декабрь — Ғалаба байрами ва бошқалар.

Мамлакатда Рамазон ҳамда Қурбон ҳайитлари ҳам кенг кўламда нишонланади.

Суратда: Қоҳира университети

САВОЛ-ЖАВОБ ВАРАҚАСИ

(мусобақа қатнашчисининг исми-шарифи, ёши, касб-кори, манзили, телефони)

1. Миср Араб Республикаси қаерда жойлашган?

- А) Араб оламнинг Узоқ шарқда
Б) Араб оламнинг Узоқ ғарбда
В) Араб оламнинг шарқи ва ғарби оралиғида

2. Мисрнинг шимоли ва шарқидagi чегараси қаердан ўтади?

- А) Араб денгизи ва Форс кўлигидан
Б) Қизил денгиз ва Ўрта ер денгизидан
В) Қора денгиз ва Каспий денгизидан

Эслатма: савол-жавоб варақасини қирқиб олиб, тўғри жавобларни белгилаган ҳолда йиғиб юришни, варақалар бешта бўлгач эса Тошкент, Матбуотчилар кўчаси, 32-бино, 601—604 хоналар. Миср элчихонаси Матбуот шўъбасига деб жўнатишни унутманг!

КҮЙ (21 март-20 апрель). Хафтанинг бошида гипнозчилар, экстрасенслар ва башоратчилар билан алоқа қилмаганингиз маъқул. Яқин дўстингиз пайшанба кунини сизни ташвишга солаётган масала бўйича фойдали маслаҳат бериши мумкин.

СИГИР (21 апрель - 21 май). Агар тижорат билан шуғулланишга аҳд қилган бўлсангиз, бунга ушбу ҳафтада киришинг. Бунинг учун сешанба ва чоршанба кунлар қулайдир. Молиявий битимни душанба ва жума кунлари тузасиз. Шанба кунини ижодий фаоллик қилмоқда.

ЭГИЗАКЛАР (22 май - 21 июнь). Сешанба ва чоршанба кунлари кичик кўнгилсизликларнинг гувоҳи бўласиз. Душанба ва пайшанба кунларига муҳим амалий учрашувларни режалаштиринг. Жума ва яқшанба кунлари эса шахсий юмушларингизни бажаришга бағишлаганингиз маъқул.

КИСКИЧБАҚА (22 июнь - 23 июль). Хафтанинг дастлабки кунлари кўп пул сарфлашдан ўзингизни тийинг. Таваккал иш тутишингиз ўзини оқламайди. Чоршанба-пайшанба кунлари кайфиятингизни кўтариш имконияти бор. Дам олиш кунлари вақтингизни табиат бағрида ўтказишни маслаҳат берамиз.

АРСЛОН (24 июль - 23 август). Чоршанба ва жума кунлари ўз ҳақлигингизни исботлаш учун кўп куч сарфлашингизга тўғри келади. Теварак-атрофингиздаги одамларни сўз-моллигингизга пайшанба кунини қўйил қолдирасиз. Эътиборли инсонлар билан шанба кунини бўлиб ўтадиган учрашув сизга катта наф келтиради.

БОШОҚ (24 август - 23 сентябрь). Ушбу ҳафтада ўзингизни қийнаётган муаммони ҳал этиб, янги таниш орттирасиз. Жума кунини турмуш тарзингизни ўзгартиришга уринманг. Барча саъй-ҳаракатларингиз зое кетади.

Оилада 9 ой кутилган янги меҳмон дунё юзини кўрди. Кексаларимиз чақалоқ туғилганда, қиз бўлса "Ҳолва" дейдилар. Яна дейишадикки, "Қиз бола кўнгилнинг қонидан бўлур". Биз саҳифамизда яна бир "Ўқувчи (қиз)нинг қулоғига айтинг" деган руқия ташкил қилдик. Бу руқияда қиз бола тарбияси, у библиши керак бўлган баъзи маълумотларни бериб берамиз. Гулдан нозик деб таърифланувчи қизларжонлар кўп нарсаларни билишлари шарт. Озодалик, шахсий гигиена, балоғат даври ва ҳоказолар. Бу руқияни олиб боришда бизга 1-ТошМИ акушерлик-гинекология кафедраси ассистенти Севара Файзиева ёрдам берадилар.

— Энг аввало чақалоқ туғилиши билан жинсидан қатъий назар, болани она қорнига қўямиз. Чақалоқ дарҳол она сутини эмиздилади. Сабаби, она сутидан турли хил витаминлар, углеводлар, касалликка қарши бўлган иммунитетлар бисёр. Чақалоқнинг соғлом, бақувват ўсишида бу нарсаларнинг

муҳим аҳамияти бор. Биз туғруқдан кейин чақалоқларнинг кўзига "албуцид" қўямиз. Бу препарат туғруқ даврида кўзга тушган микробларни йўқотади. Худди шу лаҳзадан бошлаб қиз бола чақалоқларга бўлган алоқиди парваришни ҳам бошлаймиз. Қиз чақалоқнинг ташқи жинсий аъзоларига ҳам "албуцид" томизилади.

ОИЛАДА ҚИЗ БОЛА ТУҒИЛДИ

Қиз бола чақалоқни эмизиш, йўргаклаш, парваришлаш худди ўғил бола чақалоққа қарагандек давом этади. Чақалоқларнинг тагликлари, чойшабларни албатта тозалаш ювилиши, дазмолланиши керак. Юқорида бола учун энг тўйимли ва ширин озуқа она сутини дедик. Она фарзандини эмизар экан, кўкрак сутини орқали бола ва она ўртасида меҳр-муҳаббат ришталари боғланади. Она фарзандига қанчалик кўп меҳр билан

муносабатда бўлса, чақалоқ ҳам онага меҳр билан талпинади.

Чақалоқларни парваришлашда, энг аввало, озодалликка эътибор бериш керак. Боланинг тагликларини вақтида алмаштириб туриш зарур. Агар чақалоқ

лоқ, айниқса, у қиз бола қўл йўргакда қолиб кетса, чот ораси яллиғланиб кетиши мумкин. Бу эса ёмон асоратларга олиб келади. Қиз бола чақалоқнинг тагини олтидан орқага қаратиб ювиш керак.

Шунингдек, парвариш қилишдаги муҳим хусусиятлардан яна бири шуки, баъзилар қизалоғим кушбўй ҳидли қиз бўлсин деб турли атирларни сеппиб қўйишади. Бу тўғри эмас. Чақалоқнинг ўзига хос ва

жуда ширин ҳамда беғубор иси бор. Бу ҳид маълум ёшдан кейин ўзи йўқолиб кетади. Яна баъзи оналар қошлари қора, чиройли қиз бўлсин деб чақалоқнинг қошига ўсма қўйишади. Ўсма чақалоқда аллергия кўзгатиши ёки терини куйдириб юбориши мумкин. Буни ҳам қиз чақалоқ парваришлаётган оналар ёдида тутиши керак. Тор, синтетик тозалардан тўқилган кийимлар кийдириш ҳам чақалоқда турли касалликлар келиб чиқишига сабаб бўлади. Бу ҳол бола 6 ойлигида ёки 1-2 яшарлигида билинмаслиги, сўнгра намоён бўлиши ҳам мумкин. Айниқса, қиз болаларга тор иштончалар кийгизиш, уларнинг юришига салбий таъсир кўрсатади.

Азиз оналар, сиз қиз чақалоқ парвариш қилаёсиз. Қиз болалар учун берадиган маслаҳатларимизни келгусида мунтазам бериб берамиз.

БУ ЖУДА ҚИЗИҚ

XIX асрнинг энг узун сочли аёли англиялик Овенс бўлган. У икки ярим метрли сочи билан барчанинг ҳавасини келтириб юраркан. Долики оролида яшовчи аёллар, умуман бошқа тилда гапира оладиларки, уларни эркаклар мутлақо тушунишмайди.

XVII асрдан буён Англияда ажойиб қонун ҳукм суради: эркаклар ўз хотинлари билан кеч соат 21.00дан эрталаб 6.00гача уришишлари мумкин эмас. Гўё қонунда айтилишича, "Кўшнилари тинчлиги бузилармиш".

Қадимги Мисрнинг бой ва бадавлат аёллари ёстиқдан ҳеч ҳам фойдаланишмас экан. Улар сочларини яхшилаб тараб, махсус тирговчулар кўйиб ётишаркан.

Люксембург — ажойиб ва гаройиб шаҳар. Бу ерда турмуш қурган аёллар ўз хоҳишларича, (эрининг рухсатисиз) ишлай олмайдилар. Бирон яқин кишига эса ҳеч нарса совға қилолмайдилар. Ҳатто кассада омонат дафтарчаси ҳам оча олмайдилар.

Понтианак оролида яшовчи қабилаларнинг бирида ғалати қонун бор. Чўкаётган аёлни қутқарганга ўлим жазоси белгиланган. Лекин понтианакликлар аёлларнинг сувда жуда қаққон суза олишларидан доимо фахрлиб юришади.

...Қадимда Эфиопияда йигитлар тишларини чархлаб юришаркан. Уша пайтларда қайси бир йигит бамбук шохини бир тишлаганда узиб ололмаса, бўлажақ келин ундан воз кечар экан.

...Бир пайтлар Шанхай аёлларида узун тирноқ ўстириш одат тусини олган экан. Уларнинг тирноқлари ўртача 50-55 сантиметрни ташкил этган.

Грек қишлоқларидан бири — Моноклисыяда ҳар йили 8 январь кунини ҳокимият аёллар кўлига ўтар экан. Шу кунини улар хўроз, қуён сўйишади ва қаҳвахонада ўтириб майхўрлик қилишади. Эркаклар бўлса болага қарайди, овқат қилади, кир ювади, уй супуради... ва худого шукр қилишадикки, 8 январь бир йилда бир марта келади.

Oshxona

ПАРАМАЧ (анжир дўлма)

Бу таом учун 1 кг ун, 2 стакан қатик, 1 дона тухум, 2 чой қошиқ туз, 1,5 кг гушт, 3-4 бош пиёз, 200 гр сариёғ ва таъба қура мурч ва зираворлар керак бўлади.

Парамачнинг хамирига қатик, тухум солиб қорасиз ва уни ураб қуйиб оширасиз. Сўнгра оширилган хамирдан 20-30 граммли зувалачалар ясаб, қалинлиги 3-4 миллиметрли жилдлар ёясиз. Хамир жилднинг уртасига қийма солиб, чеккаларини буриштириб тутасиз. Хамир жилдни шундай тутиш керакки, парамачнинг уртасида қийма қуришиб турадиган тангадек

жойи очиқ қолсин. Ана шундай тайёрланган парамачларни товага қуйиб, сариёғда пиширасиз. Қизилган ёгга аввало парамачнинг тешикли томонини қуясиз, қизаргач тунтарасиз-да, орқаси ҳам сингиб пишгунча парамачнинг уртасига қошиқда ёғ томизиб турасиз.

Қиймаси учун ёғлиқ қуй гүштини майда қилиб чопиб, пиёз, туз ва мурч билан аралаштирасиз. Тайёр парамачни дастурхонга тортишда бетига узум сиркаси сепасиз.

Саломат ҲАСАНОВА

ЭЪЛОН

Республика "Оила" илмий-амалий
Маркази 2000 йил учун

13.00.1 - Педагогика назарияси ва тарихи

13.00.2 19.00.5 - Ижтимоий психология ва этнопсихология

13.00.3 19.00.6 - Ихтисосликлари бўйича ишлаб чиқаришдан ажралган ва ажралмаган ҳолда аспирантурага

ҚАБУЛ ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Хужжатлар 2000 йил 1 апрелгача қуйидаги манзилда қабул қилинади:

700027. Тошкент шаҳар, Фурқат кўчаси 1, Республика "Оила" илмий-амалий Маркази.

Мурожаат учун телефон рақамлари:
45-15-59, 45-18-68, 45-90-66.

ТАРОЗИ (24 сентябрь - 23 октябрь). Сешанба ва пайшанба кунлари ижодий муваффақиятга эришасиз. Шанба-яқшанба кунлардаги кичик саёҳатдан катта фойда кўриб, янги танишлар орттирасиз.

ЧАЁН (24 октябрь - 22 ноябрь). Душанба кунини амалий учрашув муваффақиятли яқунланади. Чоршанба ва пайшанба кунлари хужжатларни расмийлаштиришга кўп вақт сарфлашингизга тўғри келади.

ЁЙ (23 ноябрь - 21 декабрь). Хафтанинг бошида барча дамларингиз кўтаринки руҳда ўтади. Пайшанба кунини алданиб қолишдан эҳтиёт бўлинг. Яқшанба кунини қувноқ даврада кўнгилли ҳордиқ чиқарасиз.

ТОҒ ЭЧКИСИ (22 декабрь - 20 январь). Сешанба-чоршанба кунлари яқин қариндошларингиз ўзларига эътибор беришингизни талаб этишади. Сизнинг етакчилик қобилиятингиз пайшанба кунга белгиланган вазифаларни бажаришда қўл келади.

ҚОВБА (21 январь - 19 февраль). Ижодий фаолликка сешанба кунини эришасиз. Машаққатли меҳнат мевасидан нафақат ўзингиз, балки яқинларингиз ҳам баҳраманд бўлишади. Бошлиқ билан ўз ҳақингизда жума кунини гаплашганингиз маъқул. Бу, албатта, самара беради.

БАЛИҚ (20 февраль - 20 март). Мазкур ҳафтада энг омадли кун чоршанбадир. Таваккал иш тутишингиз мумкин, омад сиз томонда. Пайшанба ва жума кунлари ишбилармонлик қобилиятингизни намойиш этасиз. Бу эса яқин вақт ичиди хамёнингизга пул тушишига олиб келади.

СОҒЛОМ АВЛОД — ЮРТ ИСТИҚБОЛИ!

**“Фахр эт, унутма боболарингни,
Сен Темур авлоди, Навоий насли.
Соғлом фарзандларга насиб этгайдир,
Шу азиз юртимнинг гуллаган фасли”**

Ҳа, шоир бу мисралари билан минг бора ҳақ. Соғлом авлод! Бу калом ўзи нимани англатади? Собик иттифок давридаги аянчли манзара кўз ўнгингизда гавдаланади. Заҳар-заққумга тўла далалар! Унда ишлаган аёллар, бу аёллардан туғилган болалар...

Эгат бошидаги чирқираган гўдак. Аянчли манзараларни унутиб бўладими? Шукрларки, энди у даврлар ортда қолиб, соғлом авлод тарбияси устувор вази-фа, деб белгиланди.

Баркамол фарзандларни камол топтириш масаласи давлат сиёсати даражасига кўтарилганлиги бежиз эмас. Бу юртда Алпомишдек бақувват, руҳан

ва жисмонан соғлом фарзандлар керак. Ўзбекистон Давлат Жисмоний тарбия институтининг катта мажлислар залида жисмоний тарбия ишлари билан шуғулланувчи мутасаддилар йиғилишди.

Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган 271-сонли (1999 йил 27 май) “Ўзбекистонда Жисмоний

Қағор ва йро

тарбия ва спортни янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги қарорни юзасидан маъруза қилган Ўзбекистон Давлат Жисмоний тарбия ва спорт кўмитаси раиси Баҳодир Маҳситов жумладан шундай деди:

— Назаримда, қарорнинг ижросини тўлиқ таъминлай олмайпмиз. эътибор йўқ. Ҳозирги кунда жисмоний тарбия ва спорт соҳасига оммавий жалб қилинганлар 6 миллион 420 кишини ташкил қилади.

Олий ўқув юртлирида — бу рақам 82 минг кишини ташкил этади. Бу эса қониқарли рақам эмас.

Мақсад ва вазифамиз нимадан иборат? Ёшлар ҳуқуқбузарликка, ичкиликка, гиёҳвандликка, экстремизмга оғиб кетмасин! Соғлом турмуш тарзи қарор топсин. Спорт маърифат ва маънавиятнинг бир бўлагига айланиши керак. Спорт соҳасидаги раҳбарларнинг ўзлари спортни менсимай қўйишди, шекилли. Вилоятлардаги аҳвол ҳам мутлақо қониқарсиз.

Йиғилганлар эркин фикрлашиб, мулоҳазалар билдиришди. “Соғлом авлод дастури”нинг қабул қилиниши ва бу борада амалий ишга ўттилиши бир овоздан маъқулланди. Соғлом авлодни тарбиялаш буюк давлат қуришининг заминидир, деган хулосага келинди.

Насриддин БОТИР

ФИНАЛДА КУЧ СИНАШАДИГАН БЎЛИШДИ

Наманганда вилоят “Универсиада - 2000” мусобақалари якунланди. Унда олий ўқув юртлири талабалари спортнинг бир неча тури бўйича мусобақалашди. Қўл тўпи бўйича қизлар ўртасида Муҳандислик-педагогика институтининг талабалари ғолиблик шохсупасига кўтарилиган бўлса, эркеклар ўртасида Муҳандислик-педагогика институтининг йигитларига тенг келадигани топилмади.

Энгил атлетика беллашувларида Наманган Давлат университетининг жисмоний маданият факультети талабалари ҳар жиҳатдан устунликларини намойиш эта олди. “Чарм қўлқоп” устларининг маҳорат ва эңчилик синоварига ҳам шу университет жамоасининг қўли балан келди. Боксчи талабалар университетининг қироллари деб топилди.

Вилоятда катта теннисни ривожлантириш ва оммалаштиришга алоҳида эътибор берилмоқда. Айтиш жоизки, вилоят олий ўқув юртлири орасида Муҳандислик-педагогика институтининг негизда биринчи бўлиб теннис корти қуриб битказилган эди. Шу сабабли улар теннис бўйича зафар кучдидлар.

Универсиада — 2000” якунига кўра, энг кўп очко тўплаган НамДУ жамоаси ғолиб деб топилди. Шундай қилиб, улар “Универсиада — 2000” мусобақаларининг финал босқичида иштирок этиш учун йўланма олдилар. Университетчиларнинг мазкур республика спорт байрамиде спортнинг қайси тури бўйича ким билан беллашишлари ҳамда кимнинг мутлақ ғалабага эришишини эса олий ҳакам — вақт кўрсатди. Талабалар фақат биринчиликка даъвогар эканликларини ва рақиблари қандай бўлишидан қатъий назар, ғолиб бўлиш ниятлари борлигини ошкор этишди.

Аваз ХАЙДАРОВ,
ўз мухбиримиз

* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

Пойтахтимиздаги республика “Пахтабанк”ида маънавият ва маърифат тадбирларини ўтказиш анъана тусини олаётир. Мазкур банк ходимлари курашимиз фидойилари билан очик мулоқот ўтказган эди.

Учрашувда Халқаро Кураш Ассоциацияси, Халқаро Кураш Академияси, Республика кураш миллий федерацияси мутасаддилари ҳамда жаҳон чемпиони Ақобир Қурбоновлар қатнашди.

Халқаро Кураш Ассоциацияси вакили Б.Юсупов курашимизнинг инсоният маънавиятига, ёшлар тарбиясига ижобий таъсири, унда инсонпарварлик, ҳалоллик, мардлик туйғуларини етакчи ўрин тутишини мамнуният билан таъкидлаб ўтди.

Миллий спортимизнинг бу тури орқали минглаб йиллик маданиятимиз, қадриятларимизнинг ҳам тарғиб қилинаётгани қайд этилган тадбирда 2000 йил Японияда “Ўзбек кураши йили” деб эълон қилингани айтиб ўтилди.

Шундай қилиб, кураш сабоқлари туркумидан берилётган навбатдаги дарсимиз билан танишинг.

КУРАШ МУСОБАҚАЛАРИ ЎТКАЗИЛГАНДА КЕРАК БЎЛАДИГАН АСБОБ-УСКУНАЛАР

1. Ҳар бир гилам ёнида қуйидаги асбоб-ускуналар қўйилиши шарт:

- стол ва учта стул;
- иккита энгил стул;
- секундамер (шахмат соати);
- микрофон;
- табло (баҳоларни, соф вақтни кўрсатиш учун беллашув тугаганлиги ҳақида товуш берадиган гонг (занг).

2. Иккита энгил стул хавфсизлик майдонининг қарама-қарши бурчакларида жойлашади ва улар маълумотлар таблосининг кўриниш майдонини тўсиб қўймадлиги керак.

3. Табло иш майдонидан ташқарида, уни ҳакамлар, ҳакам (Давоми. Боши газета-мизнинг ўтган сонларида)

* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

КУРАШ

комиссияси, томошабинлар бемалол кўриши мумкин бўлган ҳолда жойлашиши шарт (ҳар доим заҳирада назорат учун механик табло бўлиши шарт). Баҳолар таблоси талабларга жавоб бериши шарт.

4. Электрон соат ишлатилган ҳолда, механик соат текшириш учун ишлатилади.

5. Ҳакамни беллашув тугаганлиги ҳақида хабардор қилиш учун гонг ёки товушли занг ишлатилади.

6. Томошабинлар (пресса, телевидение ва бошқ.) мусобақалар ўтказиладиган майдонга 3

метрдан яқин жойлашиши таъқиқланади.

7. Электрон асбоб-қўл ускунанинг ишдан чиқиш ҳолати келиб чиқиши мумкин бўлганлиги сабабли қўл секундомери (шахмат соати) ва табло электрон асбоб-ускуна билан бир вақтда ишлатилиши керак.

БЕЛЛАШУВНИНГ БОШЛАНИШИ ВА ТУГАШИ

1. Ҳар бир беллашув бошланишидан олдин учта ҳакам (ўртадаги ҳакам, иккита ён ҳакам) му-

САБОҚЛАРИ

субақалар ўтказиладиган майдоннинг четига биргалашиб туришади, ўнг қўлини чап кўксига қўйиб, ўз жойларини эгаллашдан олдин бўйин эгиб таъзим қиладилар. Мусобақалар ўтказиладиган майдонга чиқишдан олдин ҳакамлар такоран четда йиғилдилар ва ўнг қўлларини чап кўксига қўйиб томошабинлар томонга қараб, бўйин эгиб таъзим қиладилар.

2. Курашчилар ҳам гиламга чиқишдан олдин ва уни тарк этишда, иш майдонига киришда ва ундан чиқишда, ҳар бир беллашувнинг бошланишида ва охирида ўнг қўлларини чап кўксига қўйиб бўйин эгиб таъзим қиладилар. Иш майдони олдидаги эгилишдан сўнг курашчилар махсус белгиланган жойга қадар тўғрига юришлари шарт, кейин ўнг қўлини чап кўксига қўйиб, бир-бирларига эгилиб таъзим қилишлари шарт.

3. Ҳакам беллашув натижасини эълон қилгандан сўнг курашчилар яна бир бор ўнг қўлларини чап кўксига қўйиб бир-бирларига таъзим қиладилар ва гиламдан чиқиб кетадилар.

4. Ҳакам ва ён томондаги ҳакамлар тайёргарлик ҳолатида беллашувдан олдин курашчилар гиламга чиқишларидан олдин туришлари шарт.

5. Ҳамма таъзимлар бўйин эгилиш орқали бажарилади. Агар курашчилар таъзимни бажармасалар, ҳакам унинг бажарилишини талаб қилиши керак.

6. Гиламдаги ҳакамлар майдонни назорат қилар эканлар, гиламнинг усти текис, тоза, татамилар ораси тешиксизлигига, ён ҳакамлар стуллари ўз жойларида жойлашишлари ва курашчилар белгиланган қоидалар талабларига жавоб беришлари шарт. Ҳакам гилам ўртасида вақт рўйхатга олинадиган столга қараб тик ҳолатда туриши керак.

7. Ҳакам “Тўхта” командасини берар экан, курашувчиларни кўриб туриши керак, агар улар командани эшитмай қоладиган ҳол келиб чиқса, ўртадаги ҳакам тезда уларга яқинлашиб тўхтатади.

* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

* 2000 yil — Sog'lom avlod yili

САРАЛАШ БЕЛЛАШУВЛАРИГА ЙЎЛ

Барча соҳада бўлгани каби спорт соҳасида ҳам иборатта арзигулик ишлар, ҳавас қилгулик ютуқларга эришадиганимиз барчага маълум. Кўпгина тадбирлар, мусобақаларни ўтказиш ҳам жойларда анъанага айланиб бормоқда. Бунинг ҳосиласи ўларок, мамлакатимизда спортга бўлган қизиқиш кундан-кунга ортиб бораётгани кувонарли ҳол. Яқинда Самарқанд вилоятидаги “Вилоят Олий спорт мактаби”да ўтказилган дзюдо кураши бўйича Ўзбекистон биринчилиги мусобақаси ҳам юқоридеги сўзимизга асос бўлади.

Уч кун давом этган қизиқарли мусобақада деярли барча вилоятлардан келган 100 дан зиёд энг кучли, бақувват ёшлар гиламга чиқиб, ўз маҳоратларини намойиш этишди. Шунинг алоҳида таъкидлаш керакки, мусобақага ташриф буюрган мухлислар дзюдо курашига эътибор нақадар кучайганлигига амин бўлишди. Айниқса, Тошкент,

Чирчиқ, Қашқадарё, Сурхондарё ва Самарқанд вилоятларидан келган ишқибоз-мухлисларнинг, олқишлари ҳам дзюдога бўлган қизиқиш ниҳоят даражада оммалашиб бораётганидан далолат беради.

— Ушбу ўтказилган мусобақа бошқаларидан фарқли ўларок, менда катта таассурот қолдирди. Ғалаба қозонишимга аввало устозимнинг қимматли маслаҳатлари, қолаверса, залдаги мухлисларнинг қўллаб-қувватлашлари сабаб бўлди, десам янглишмайман, — дейди биз билан суҳбатда 73 кг вазнда Ўзбекистоннинг олтинчи маротаба чемпионилик унвонини олган Илҳом Эшаев.

Ушбу мусобақада асосан 8 вазн тоифаси бўйича кураш олиб борилди: 55 кг оғирликда Э.Қодиров, 60 кг вазнда Р.Иргашев, 66 кг вазнда А.Латипов, 73 кг вазнда И.Эшаев, 81 кг вазнда Ю.Гулиев, 90 кг эса В.Перевейка, 100 кг А.Тантриев ва ниҳоят 100 кгдан ортиқ вазнда эса У.Саламовлар дзюдо

кураши бўйича 2000 йилдаги Ўзбекистон чемпиони деган унвонга сазовор бўлишди. Бундан кўриниб турганидек, Тошкент вилояти дзюдочилари туртта биринчи ўрин билан биринчиликни, самарқандликлар иккинчи ва чирчиқликлар учинчи ўринни банд этишди.

Дарҳақиқат, дзюдо — оғир кураш. У спортчидан жуда катта куч ва маъсулият, чидам-бардош талаб қиладди. Гиламга фақат хоҳиш билдириб эмас, балки чин кўнгиладан қизиқиб чиққанларгина ғалаба қозониши мумкин. Ушбу мусобақа ғолиблари эса кейинги бўладиган Осиё ҳамда Жаҳон чемпионатининг саралаш мусобақасида қатнашиш ҳуқуқини қўлга киритишди. Энди уларнинг олдида Ватанимиз шарафини ҳимоя қилиш маъсулияти турибди. Бу борада барча спортчиларимизга омад талаб қоламиз.

Беҳбуд БОТИРОВ

НУФУЗЛИ МУСОБАҚАЛАРГА ТАЙЁРМИЗ

Пойтахтимиздаги “Жар” спорт мажмуида 11-12 март кунлари мамлакатимизнинг энг кучли каратэчилари ўртасида республика чемпионони ўтказилади. Унда барча вилоятлардан келган 8 ёшдан 19 ёшгача бўлган етти юз нафар спортчи ғолиблик учун гиламга чиқади.

— Мазкур мусобақада йигирмата жамоа вакиллари катта (каратэдаги кўргазмали чиқиш) ҳамда кумшете (яккама-якка олишув) бўйича беллашади, — деди Ўзбекистон Каратэ Миллий федерацияси президенти б-дан соҳиб Нурхон Нафасов “Туркистон-пресс” мухбирига. — Мақсадимиз профессионал каратэчиларни танлаб олиб, апрел ойида Австралияда ўтказиладиган Гран-при халқаро турнири, май ойида Японияда талабалар ўртасида бўладиган жаҳон чемпионати ҳамда октябр ойида Мюнхенда (Германия) катталар ўртасида ўтказиладиган жаҳон чемпионати каби нуфузли беллашувларда иштирок этишга қаратилади. Қолаверса, 2004 йил Римдаги Олимпиада ўйналарига қаратиб бўйича юртимиз шарафини муносиб ҳимоя қилувчиларни ҳозирдан тайёрлашга катта эътибор қаратилаётир.

Федерация томонидан чемпионатни ўтказиш учун бир ой олдин тайёргарлик бошланган. Бунинг боиси, келгусида Жаҳон, Осиё ҳамда нуфузли халқаро мусобақаларни ўтказиш учун бизда ҳам имконият борлигини исботлашдир, дея таъкидлади федерация президенти.

Спортда башорат қилиб бўлмайдиган. Лекин бўлгуси баҳсларда пойтахтдаги “Азамат Карим” мактаби спортчилари ғолиблик учун асосий даъвогарлар, деб тахмин қилинмоқда.

“Туркистон-пресс”

Хуллас...

БОР-ЙЎҒИ ТЎРТ
КИШИ

"Газета" номи билан юри-
тилувчи мўъжазгина кишлоқ
Свердлов вилояти марказидан
бениҳоя олисда жойлашган.
Унинг бундай номни олиши
1924 йилда Урада чиқадиган
қайсидир газетанинг 20 йил-
лиги нишонланиши билан боғ-
лиқ. 80-йилларда бу ерда
кўплаб ўрмончилар истиқомат
қилишган.

"Труд" газетаси мухбирига
маълумот берган Камишев
кишлоқ хўжалик бошқармаси-
нинг раҳбари Татьяна Оносо-
ва шундай дейди: "Посёлкада
жами 12 та хўжалик ҳисобда
туради. Бу оилалардан фақат
иккитаси доимий яшайди. Пен-
сионерлар Галина ва Юрий
Неуймин ҳамда уларнинг
қариндоши Светлана 9 яшар
ўли билан бу ерни сира тарк
этганлари йўқ. Телефон орзу,
почта хизмати кўрсатилмайди.
Ташқи дунё билан уларни фа-
қат телевизор боғлайди. Энг
яқин кишлоқ 50 километр на-
рида. Пенсия пулларини олиш-
га эса чол-кампиралар тўрт
ойда бир марта боришади".

4 кишидан иборат макон —
бу Ватан. Шоир Абдулла Ори-
повнинг олтин баликча ҳовуз-
ни дунё деб билиши ҳақидаги
шеъри ёдга тушади. Ҳа, бу дунё-
ни ким қандай деб тушуна-
ди?

ИСМИНИ "ДАРАХТ"
ДЕБ ҚЎЙИШАРМИКАН?

Минглаб мозамбияликлар-
нинг жони ҳалак. Кутилмаган
сув тошқини уй-жойларга,
аҳолига хавф туғдира бошла-
ди. Жон сақлаш мушкул.
Бошқалар-ку бир амаллашар...
Аммо ой-куни яқин аёл қаёққа
қочиб кутулади?

София Педро деган аёлга
эса, дарахт "ёрдам" берди.
Унинг шу кеча-кундузда кўзи
ёриши керак эди. Ҳаммаёқ
ҳалқоб-ҳалқоб сув. Дарахт ус-
тига эри ёрдамида чиқиб ол-
ган аёлни бирдан тўлғоқ тут-
ди. Буни сиз тасаввур қилол-
майсиз. Шундай лаҳзада фақат
Оллоҳнинг ўзи мадақдордир.

Хуллас, Софиянинг дарахт
устида кўзи ёриди: чақалоқ йи-
ғиси оламни тутди. Қутқарув
воситаси — вертолёт тезликда
етиб келиб, она-болани борт-
га олишди. Чақалоқнинг кин-
диги вертолётда кесилди.

Хавфсиз жойга келтирилган
янги меҳмоннинг аҳволи яхши.

ana shunaqa
gaplar...

ЭЪЛОН

Тошкент Халқ хўжалиги
институтининг томонидан Теша-
боев Нажмиддин Насридди-
нович номига 1990 йил 1 июл-
да берилган УВ-1 № 082799
рақамли диплом йўқолганли-
ги сабабли бекор қилинади.

Ўрта махсус, касб-хунар
таълими маркази жамоаси
Бухоро вилояти ўрта махсус,
касб-хунар таълими бошқар-
маси бошлиғи Неъматулло
Иноятовга укаси

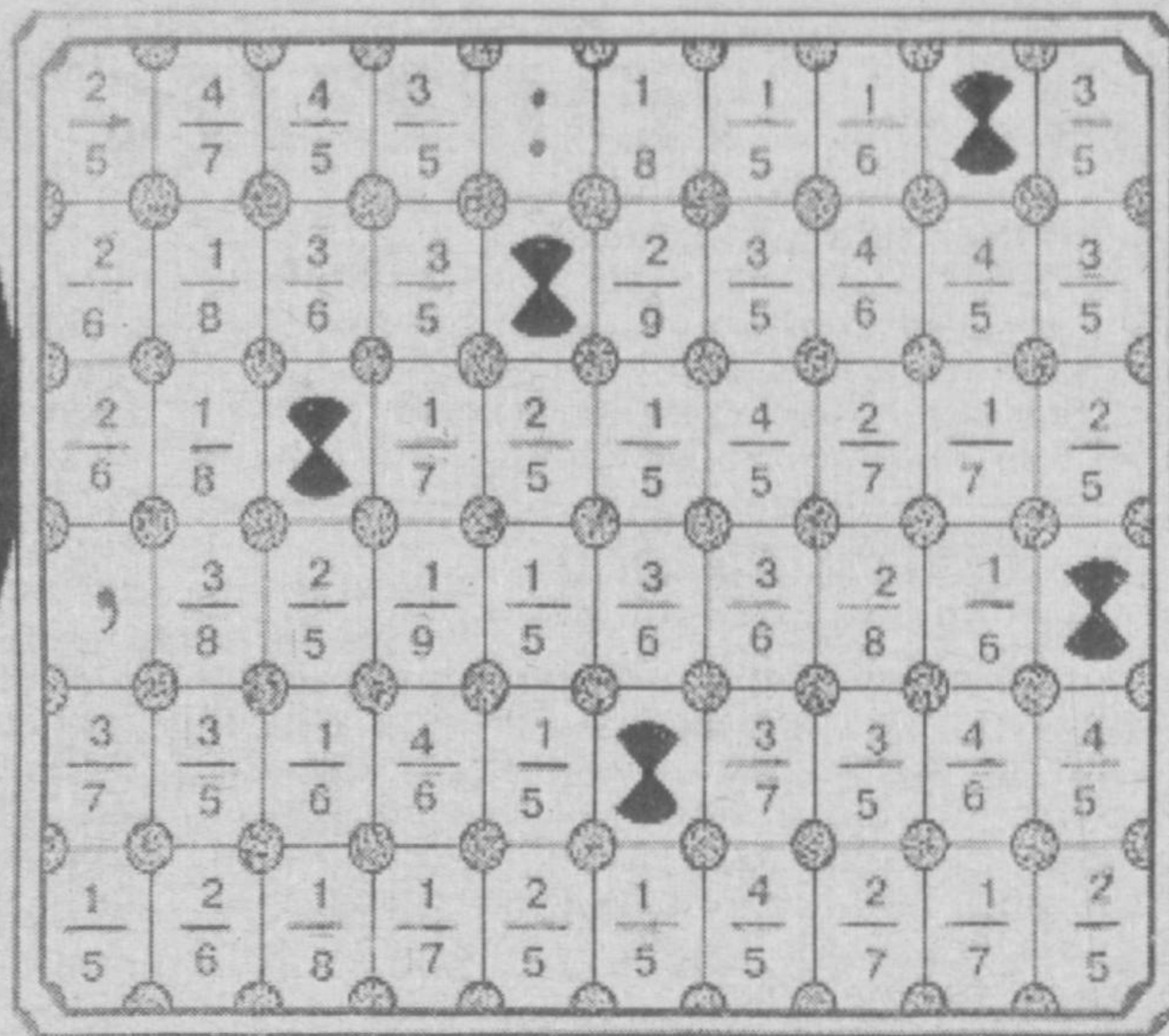
Раҳмат ИНОЯТОВ
вафоти муносабати билан
чуқур таъзия изҳор қилади

Мирзо Улуғбек номидаги
Ўзбекистон Миллий универ-
ситети механика-математика
факультети жамоаси инфор-
матика ва тадбиқий дастур-
лаш кафедраси катта ўқитув-
чиси Т.Ҳожиёвга ўғли
ШОХИНУРнинг

бевақт вафот этганлиги му-
носабати билан чуқур таъзия
изҳор этади.

Низомий номидаги Тош-
кент Давлат педагогика уни-
верситети ректорати, қасаба
уюшмаси ва "Табииёт фанла-
ри факультети" жамоаси до-
цент А.Тўхтаёвга волидаи
муҳтарамалари

Хожинисо ая ТЎХТАЕВА
вафоти муносабати билан
чуқур таъзия изҳор этади.

RAQAMLARNI ALMASHTIRIB

Tasvirdagi raqamlarning yuqoridagisi
ochiqchning ustunini, ostki qismidagi esa,
qator tartibini anglatadi. Shu asosda raqamlar
juftini harflar bilan almashtirib muammonmani

hal eting. Undan Mir Alisher Navoiyning «Farhod
va Shirin» dostonidan ikki misra hikmat hosil
bo'ladi.

Foziljon OROPOV tuzdi

ГАЗЕТАМИЗНИНГ 8 МАРТ Сонидаги
КРОССВОРДНИНГ ЖАВОБЛАРИ

Ёйлар бўйича: 1.Баҳри. 2.Лайли. 3.Ат-
лас. 4.Сурма. 5.Қисса. 6.Гўзал. 7.Раъно.
8.Палак. 9. Санам. 10.Кашта.

Рақамли хонадан соат мили бўйи-
ча: 11.Латофат. 12."Садоқат". 13.Атир-
гул. 14.Чучмома. 15.Дилором. 16."Тўма-

рис". 17."Парвона". 18.Нафосат. 19.Қайнона.
20.Раққоса.

МУАММОНОМА

Очқич: 1.Булбул. 2.Дурдона. 3.Чаман.
4.Оила.

Ҳикмат: Она биринчи муаллимдир.

Очиқ Жамият Институтининг — Ўзбекистон

"Мактабларни самарали бошқариш" мавзусидаги тўрт кунлик
семинарда иштирок этиш учун очик танлов эълон қилади

Танловда Ўзбекистон Республикаси умумий ўрта таълим мактаблари, гимна-
зия ва лицейларининг директорлари ва ўқув ишлари бўйича директор муовин-
лари, шунингдек, халқ таълими бўлимлари ходимлари иштирок этишлари мум-
кин.

Семинар дастури куйидаги мавзуларни ўз ичига олади:

- Менежмент асослари
- Мактабни бошқаришнинг ўзига хос томонлари
- Кадрлар билан самарали ишлаш
- Жамоатчиликни мактаб фаолиятига жалб этиш йўллари
- Мактаб ривожланиши учун қўшимча маблағлар топиш ва бошқалар

Танловда иштирок этиш учун куйидаги маълумотлар кўрсатилган талабнома-
ни юбориш зарур:

- Иштирокчи ҳақида маълумот (исм-шарифи, иш жойи, лавозими,
манзили ва телефонлари)
- Меҳнат фаолияти ҳақида қисқача ахборот
- Семинарда қатнашишнинг қисқача асослари

Семинар чет эллик мутахассислар томонидан ўтказилади. Семинарда иштирок
этувчи вилоятлар вакилларининг яшаш ва йўл ҳақи харажатлари Очиқ Жамият
Институтининг — Ўзбекистон томонидан қопланади.

Семинарда иштирок этиш учун талабномалар 2000 йилнинг 31 марти-
га қадар қабул қилинади.

Қўшимча маълумот учун Очиқ Жамият Институтининг координатори Гўзал
Субановага мурожаат қилишингиз мумкин.

МАНЗИЛИМИЗ: Тошкент шаҳри, 700031, Зарбоғ кўчаси, 31-уй.
Тел/факс: (371) 120-68-54, 152-27-41, 56-54-53, 56-51-19, 56-52-09.

E-mail: guzal@osi.freenet.uz

Ma'rifat

ТАЪСИС
ЭТУВЧИЛАР:

Ўзбекистон Халқ таълими
вазирлиги, Ўзбекистон
Олий ва ўрта махсус
таълим вазирлиги, Таълим
ва фан ходимлари қасаба
уюшмаси Марказий
Қўмитаси.

Бош муҳаррир
Ҳалим САИДОВ

Таҳрир ҳайъати:

Йўлдош АҲМЕДОВ, Жу-
маназар БЕКНАЗАРОВ,
Икром БЎРИБОЕВ
(масъул котиб), Шукур
ЖОНБОЕВ, Қурбонбой
МАТҚУРБОНОВ,
Нўмонжон РАҲИМЖО-
НОВ, Йўлдош САИД-
ЖОНОВ, Абдусамат РА-
ҲИМОВ (бош муҳаррир
ўринбосари), Ҳулкар
ТЎЙМАНОВА, Саъдулла
ҲАКИМОВ, Ўткир
ҲОШИМОВ

Рақам ва далиллар
ҳаққонийлиги учун мақолалар
муаллифлари масъулдирлар.
Фойдаланилмаган мақолалар-
га жавоб қайтарилмайди.
«Маърифат»дан материал-
ларни кўчириб босиш таҳрири-
ят руҳсати билан амалга оши-
рилиши шарт.

МАНЗИЛИМИЗ:

700083, Тошкент,
Матбуотчилар кўчаси, 32.

ТЕЛЕФОНЛАР:

масъул котиб—136-56-42,
хатлар ва оммавий ишлар
бўлими—136-54-23.

Газетани IBM

компьютерда
Абдурасул НАРМАНОВ
ва Малоҳат ТОШОВА
саҳифалади.

Навбатчилар:

Аҳмад ОТАБОВЕВ,
Беҳбуд БОТИРОВ

Рўйхатдан ўтиш
тартиби № 20.
ИНДЕКС: 149, 150.
Г-197.

Тиражи 50.041
Г. 1 2 3 4 5 6
Ҳажми 4 босма
табоқ.

Офсет усулида
босилган, қоғоз
бичими А-3.

«Шарқ» нашриёт
матбаа концерни
босмаҳонаси.
Корхона манзили:
«Буюк Турон»
кўчаси 41-уй

Босишга топшириш вақти -
20.00.
Топширилди — 20.20.